Intervju: Boško Obradović

DA OVI ODU, A DECA DA NAM SE VRATE

Transport opasnih materija železnicom

EKSPLOZIVNI KOKTEL NEODGOVORNOSTI

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1468

21. februar 2019.

NAŠ DAN DRŽAVNOSTI

ŠUBARA, KOKARDA I PREMIJERKA

UGC PREDSTAVLJA

CHRISTIAN **CLAVIER** CHANTAL **LAUBY**

ŠTA SMO JOŠ BOGU ZGREŠILI?

REŽIJA
PHILIPPE **DE CHAUVERON**

ZABAVAN POČETAK GODINE SA PORODICAMA
VERNEUL i KOFI

ARY **ABITTAN** MEDI **SADOUN** FRÉDÉRIC **CHAU** NOOM **DIAWARA** FRÉDÉRIQUE **BEL** JULIA **PIATON** ÉMILIE **CAEN** ÉLODIE **FONTAN** PASCAL **NZONZI** SALIMATA **KAMATE** TATIANA **ROJO** ET CLAUDIA **TAGBO**

PRODUIT PAR **ROMAIN ROJTMAN** SCÉNARIO, ADAPTATION ET DIALOGUES **PHILIPPE DE CHAUVERON** ET **GUY LAURENT**

MUSIQUE ORIGINALE MARC CHOUARAIN DIRECTEUR DE LA PHOTOGRAPHIE STEPHANE LE PARC PREMIER ASSISTANT RÉALISATEUR GREGORY TROY SCRIPTE CÉLINE SAVOLDELLI CASTING MARIE-FRANCE MICHEL DIRECTRICE ARTISTIQUE ISABELLE DE ARAUJO DÉCORS OLIVIER SEILER MONTAGE ALICE PLANTIN SON CÉDRIC DELOCHE COSTUMES LISA KORN DIRECTEUR DE PRODUCTION SYLVESTRE GUARINO UNE PRODUCTION LES FILMS DU PREMIER LES FILMS DU 24 EN COPRODUCTION AVEC TF1 FILMS PRODUCTION EN ASSOCIATION AVEC LA BANQUE POSTALE IMAGE 12 CINEVENTURE 4 CINECAP 2 AVEC LA PARTICIPATION DE OCS TF1 TMC TOUS DROITS D'EXPLOITATION UGC © 2018 LES FILMS DU PREMIER - LES FILMS DU 24 - TF1 FILMS PRODUCTION

/BELGAFILMS.BE

U BIOSKOPIMA OD 21. FEBRUARA

VREME
BROJ 1468
21. februar 2019.

04 Zoom: Dobra vest iz Brisla
06 Naš Dan državnosti: Šubara, kokarda i premijerka
09 Aleksandar Vučić u Šapcu: Došao, govorio, otišao
14 Intervju: Boško Obradović
18 **Vojni beskućnici: Bahatost Vulinovih saradnika**
21 Nuspojave: Beleške bračnog savetnika
22 Pruga gradi nas: Eksplozivni koktel neodgovornosti
25 TV Manijak: Veseli egzorcista
26 Grip u Srbiji: Nije toliko strašno
30 Lični stav: Izdvajam mišljenje
32 **Fotomonografija "Iza sedam logora": Zločin i kultura**
35 Pretvorba jednog vuka, ili: Teror kulturom

KULTURA

38 **Intervju: Goran Bogdan, predsednik žirija Festa**
40 In memoriam: Šaban Šaulić (1951–2019)
42 Kultura i država: Biram koga hoću, da bude kako mi odgovara
44 Intervju: Šarlota Rempling, glumica
46 Izložbe: Pronicljivi posmatrač okruženja
48 Strip: Konstrukcije i dekonstrukcije

SVET

50 SAD vs. EU: Od partnera do suparnika
54 Ogledi: Implementacija sporazuma iz Prespe

MOZAIK

58 Nagrade i kontroverze: Oskar popularnosti
61 Navigator: Internet Šengen
62 Vreme uživanja: Darinka Ciganka

Država je pokušala da pronađe rešenje za vojne beskućnike iz hotela "Bristol", tako što je obmanula penzionere, kao i pritiscima na zaposlene, pretnjama prekomandom ili prebacivanjem na niža radna mesta

PIŠE: DAVOR LUKAČ

"Ukoliko su domovi kulture u socijalističkoj Jugoslaviji bili namijenjeni oživotvorenju ideje 'bratstva i jedinstva', u ratu su poslužili kao mjesta za kategorično razvrgavanje bratstva. Danas, lišeni obilježja koja bi upućivala na kakvu-takvu katarzu i podrazumijevala barem minimalne geste pijeteta prema žrtvama, oni vegetiraju kao spomenici razbratnosti" – Viktor Ivančić

PIŠE: IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

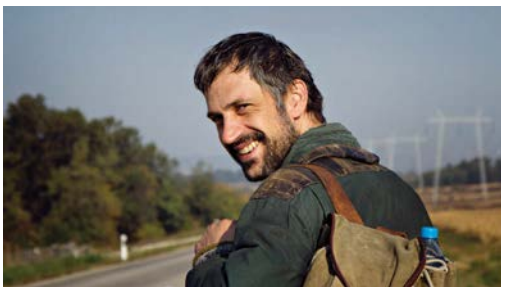

"Čovjek koji se dovede do stanja apatije refleksno pokušava održati neku iluziju rasta, nade, napretka. A kada mu je to oduzeto, on pokušava radi iluzije ono jedino što mu preostaje, a to je unižavanje oglednih primjera koji štrče iznad njega"

RAZGOVARAO: ZORAN JANKOVIĆ

Fotografije na naslovnoj strani: **Sava Radovanović, Dragan Todorović**, fotomontaža: **VREME/IH**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

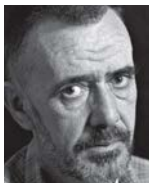

Dobra vest iz Brisla: Mogerini bi mogla da zaključa Aleksandra Vučića, ako treba, i tri meseca... Dok je Velja Ilić skromno tražio samo jedan dan u nedelji da se odmorimo od predsednika

Za Ivicu Dačića dovoljan je i Vučićev stav pa da nešto proglasi državnom politikom, samo što se čekao zgodan trenutak, a zašto je to upravo sada ne zna ni ministar inostranih poslova, a kamoli da znaju građani Srbije

MINISTROVE VRATOLOMIJE: KAKO JE STAV POSTAO DRŽAVNA POLITIKA

Ivica Dačić je u utorak izjavio da je zvanična politika Beograda razgraničenje sa Kosovom. Rekao bi čovek da je ministar spoljnih poslova, objavom državne politike, napokon počeo da radi svoj posao, ali više nam ništa nije saopštio – ne iz taktičkih razloga, pa ni strateških – već prosto zato što, izgleda, pojma nema šta to podrazumeva.

Nije samo Ramuš Haradinaj, predsednik vlade u Prištini, odlučno demantovao takvu mogućnost, već je i srpska opozicija skočila na ovakvu državnu politiku, tvrdeći da je to izdaja i kršenje Ustava.

Jedino je Aleksandar Vučić ostao miran i upitao šta je tu novo. On, kaže, već duže od godina dana zastupa ideju o razgraničenju. Ali i sam tvrdi da je to njegov stav, a to se, priznajmo, dosta razlikuje od Dačićeve objave o zvaničnoj državnoj politici.

S punim pravom možemo se zapitati gde je takva politika Beograda overena, u kom organu ili forumu i ko se o tome izjašnjavao, ali je – pošto niko nije tu politiku potvrdio – verovatno najbliže istini kako je za Dačića dovoljan i Vučićev stav pa da nešto proglasi državnom politikom, samo što se čekao zgodan trenutak, a zašto je to upravo sada ne zna ni ministar inostranih poslova, a kamoli da znaju građani Srbije.

Možda je ovo dosoljavanje kosovsko-srpske čorbe sa izjavom o "zvaničnoj politici Beograda" odraz želje da se još produži pristupanje pregovaračkom procesu – barem dok se obave izbori – i verovatno će to produbiti jaz između Haradinaja i Tačija, pa će prvi ostati dosledniji u nameri da takse ne ukida, a drugi usamljeniji u zalaganju da se takse ukinu i pregovori nastave.

POSLEDICA TAJNIH PREGOVORA: "SMOKVIN LIST" I ODLAGANJE

U svakom slučaju, ovaj "grom iz vedra neba" s objavom zvanične politike Beograda dodatno će zamutiti ne baš jasnu sliku o pravcu pregovora i vrlo je mogućno da od tih pregovora neće biti ništa u mandatu ovog sastava Evropske komisije i da se neka vrsta nade polaže u majske izbore za Evropski parlament u kome bi mogla da ojača uloga suverenističkih partija sklonijih radikalnom razrešenju kosovskog čvora, a ideja o podeli teritorija jeste radikalna.

Dežurni kritičar svakog Vučićevog spoljnopolitičkog poteza, a trenutno na funkciji predsedavajućeg Saveza za Srbiju (SZS) i predsednik Narodne stranke Vuk Jeremić izjavio je da SZS najoštrije osuđuje izjavu ministra spoljnih poslova Ivice Dačića kako je "razgraničenje" sa Kosovom od sada i zvanična državna politika Srbije, jer se time krši Ustav

Foto: Rade Prelić/ Tanjug

Srbije i zakletva kojom je Aleksandar Vučić preuzeo funkciju predsednika.

"Mesecima unazad smo upozoravali da se ovako nešto sprema, kao i da je 'razgraničenje' smokvin list za priznanje takozvane Republike Kosovo, koje će problematizovati jug centralne Srbije i kojim ćemo se trajno odreći svih naših prava i interesa na Kosovu i Metohiji", naveo je Jeremić u pisanoj izjavi.

Jeremić je u ime SZS pitao aktuelnu vlast "kako 'razgraničenje', odnosno priznanje takozvane države Kosovo, može biti državna politika".

"Kako može biti zvanična politika nešto o čemu nije javno raspravljano i o čemu Skupština Srbije nije ni obaveštena, a kamoli odlučivala", naveo je Jeremić.

On je upitao i kako može biti državna politika nešto o čemu je samo jedan čovek, makar on bio i predsednik Republike, tajno razgovarao na privatnim sastancima sa Hašimom Tačijem, a da o tim razgovorima nikoga nije obavestio, nego je čak i demantovao da je u takvim razgovorima učestvovao.

POSETA BOLNICI: RIZIK ZA SVE VRSTE JAVNOG ZDRAVLJA

S druge strane, visoka predstavnica EU za spoljnu politiku i bezbednost Federika Mogerini izjavila je da dijalog Beograda i Prištine neće biti nastavljen dok kosovske vlasti ne suspenduju ili ne ukinu takse od 100 odsto na uvoz robe iz Srbije i Bosne i Hercegovine, jer bez toga nema uslova za uspešan nastavak pregovora. To je bilo samo nekoliko sati pre objave "zvanične politike Beograda."

"Do tada ne vidim uslove za uspešnu novu rundu pregovora", kazala je Mogerini na konferenciji za novinare.

Šefica evropske diplomatije je navela da je, ako Kosovo ukine carine, spremna ne samo da sazove sastanak na najvišem nivou odmah sledećeg jutra već i da, kako je kazala, "zaključa" lidere Srbije i Kosova na neodređeno dug period, dok ne postignu sporazum.

"Onog trenutka kad uslovi budu ispunjeni, spremna sam ne samo da sazovem sastanak na visokom nivou sledećeg jutra, nego i da nas zaključam na koliko god bude potrebno – nedelju, mesec ili tri meseca", navela je Mogerini.

Ona i ne zna koliko bi to obradovalo dobar deo građana Srbije. Mogerini bi mogla da zaključa Aleksandra Vučića, ako treba, i tri meseca... Dok je Velja Ilić skromno tražio samo jedan dan u nedelji da se odmorimo od predsednika.

"Samo baljezgaš... Zališ se kao tele i pričaš, pričaš, pričaš... Daj nam makar jedan dan u nedelji da se odmorimo od tebe", egzaltirano se Velja Ilić "obratio naciji" posredstvom jedne lokalne televizije i taj prilog postao je hit na društvenim mrežama s velikim brojem "šerova" i "lajkova", ma šta to značilo.

Utorak, očigledno, nije bio dan za odmor. Predsednik Aleksandar Vučić posetio je Institut za zdravstvenu zaštitu majke i deteta "Dr Vukan Čupić" u Beogradu, gde je obišao Službu hematoonkologije sa sterilnim blokom.

Zanimljivo je, međutim, da se predsednik odlučio na ovu posetu u vreme epidemije gripa, kad su posete bolnicama ili zabranjene ili ograničene. Hajde da je on samozatajno posetio ovu instituciju gde se, inače, leče visokorizični pacijenti sa oslabljenim imunitetom, već je sa sobom poveo i desetine i desetine novinara i snimatelja – o pratećim službama i obezbeđenju predsednika i da ne govorimo – prosto povećavajući rizik za javno zdravlje.

Dobro, Velja Ilić je govorio o drugoj vrsti javnog zdravlja, ali gledalac umoran od Vučića uvek može da isključi televizor dok su bolesnici, ni krivi ni dužni, prisustvovali ovom rijaliti programu bez mogućnosti da makar promene kanal. ¶

ŠUBARA, KOKAR

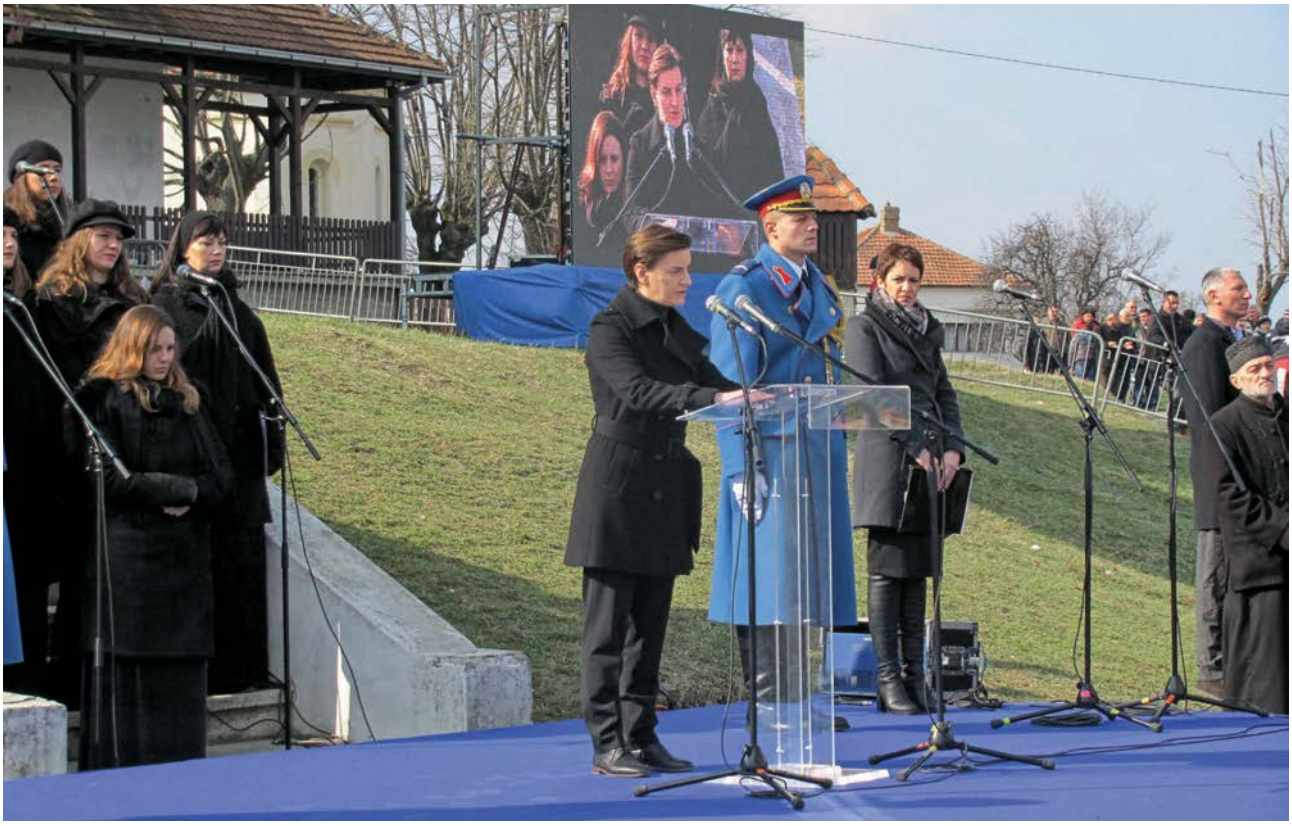

Premijerku upravište prema ukrašenoj pogači, iza metalne ograde arlauknuše "Izdaja", obezbeđenje omlati transparente "Vučiću, izdao si Kosovo"

Premijerku je u Orašcu izviždala grupica dežurnih "patriota", koje prošle godine, kad je Vučić bio na istom mestu, nije bilo ni od korova. Utisak je da je gospođa Ana bila pripremljena za ovaj "spontani" susret, ovde je sve moguće braćo i gospođe, sve da bi se videlo sa kakvim alama i vranama Vučić mora da se bori. Uostalom, gospodin Predsednik je, ne časeći časa, iz Minhena poručio da je to bruka i sramota, te da se živ pojeo zbog toga šta je Ana doživela tamo, ali da se dobro snašla...

SVE ŠUBARA

Kad je reporter stig'o u Orašac, kod spomenika Karađorđu su bile pripreme za državnu ceremoniju obeležavanja Dana državnosti. Iznad spomenika, u crkvi, liturgija, okolo i svuda sve sama šubara, kokarda, crne "Sloboda ili smrt" zastave. Iz crkve se, preko razglasa, čulo Gospode pomiluj, uokolo su se postrojavale i ravnjale crne i sivo-maslinaste uniforme, sa obaveznom šajkačom, šubarom, oficirskom kapom... sa razni širiti i generalske epolete.

Iz crkve se ču Amin, amin, amin, sve se utegnu i namesti kape, u stavu mirno i dvojica u plave uniforme, sa širite i epolete. Ko su oni – odgovoriše zajedno, i pojedinačno, Mi smo udruženje svesrpskog saveza kozaka, jedan reče da mu je čin pukovnik, regularan, predstavljaju kozake u Srbiji, Republici Srpskoj i Crnoj Gori, na celom Balkanu...

Tu je mlatarala i velika zastava "Naši", "patriotskog" udruženja iz Aranđelovca, koje predvodi veroučitelj Ivan Ivanović, pojedinci su dizali bele papire na kojima je velikim crnim slovima bilo ispisano "Vučiću, izdao si Kosovo". Jedan sa ispisanom parolom dodade da je Vučić izdao i narod. Kad uzesmo da ga uslikamo, otkopča bundu da se vidi bela na cvetiće vezena košulja, ispred sebe isturi "Vučiću, izdao si Kosovo"...

Novinar siđe do Maričevića jaruge gde bila spomen-česma, bareljef sa ustanicima, ni traga od svečanosti, samo veliki kružni cvetni aranžman, u crveno-plavo-beloj boji, koji je trebalo nešto da simbolizuje, gdekoja šubara, redovni veterani 63. Padobranskog puka su u stavu mirno odavali počast ustanicima... Gore, iz crkve, začuše se zvona, jedan u tu crnu uniformu dade naredbu da za pet minuta izlazi sveštenstvo, svi se još jedared utegnuše, pred crkvom se formira red crvenih litijskih zastava sa velikim drvenim krstom, vladika šumadijski Jovan izađe iz crkve i sa sveštenicima ode na kontra stranu.

Deca vratiše crvene litijske zastave u crkvu, u porti, i oko nje, ostadoše Ravnogorci da se ravnjaju i prebrojavaju.

DA I PREMIJERKA

GOVOR UZ ZVIŽDANJE: A. Brnabić, "Naši", "Dveri" i ostali
Fotografije: D. Todorović

Niže, kod Spomen-škole, ispred koje je bio beli spomenik Karađorđu, bio je drugi narod. Pred binom, zastrtom plavom mušemom, već je bio ministar Đorđević, veliki dugmići na sivom kaputu, najsjajne crne cipele, kvalitetan čičak u kosi, mobilni u levoj ruci. Iza improvizovane metalne ograde, naspram bine, nacrta se velika "Naši" zastava, kojoj se pridruži jedna crvena zastava "Dveri".

Popovi na binu doneše stočić sa kandilom i drugim materijalom, iz pristiglog autobusa stade izlazi počasna četa vojske, za njom Vojni orkestar, i jedni i drugi u svečani plavi mundiri. Kod spomenika je šef protokola vlade davao uputstva komandiru počasne čete, četa uze vežba, Mirno, voljno...

Desno od bine je bio veliki video-bim na kome pisalo "Dan državnosti Republike Srbije – Sretenje", šef protokola vlade reče komandiru počasne čete da će kamere biti 'vamo, od Beograda uze pristiže puno crnih limuzina, počasna četa uze pojačano vežba, Na levo, desnim krilom, napred marš, postrojiše se u dva reda, na kraju stroja su bile dve ženske počasne šapke.

PODELIŠE ZASTAVE

Iz Spomen-škole, sa poslužavnik na kome bili so i velika ukrašena pogača, izađoše devojčica i dečak u narodnoj nošnji, lično ministar Đorđević im dade uputstva, deca se, sve sa poslužavnikom, vratiše stepenicama u Spomen-školu. Ministru Đorđeviću se priključi ministar Ružić, osoblje protokola preko improvizovane metalne ograde podeli državne zastave proverenim aktivistima.

Vojni orkestar se javi sa "Marš na Drinu", među zvanice uzeše pristižu diplomate, stiže načelnik Generalštaba, ministar Đorđević iz stava ruke na dupetu pređe u stav zagrljaja generala, među nji, gologlav, stupi ministar Popović sa saradnici...

Žensko u crnim čizmama, sa crvenim RTS mikrofonom, koje stajalo ispred Karađorđev spomenik, bilo je spremno, do ulaza u VIP prostor dovedoše decu sa pogačom, kamere stadoše snimavaju, iz pristiglog belog autobusa, dočekana od šefa protokola, izađe premijerka Ana Brnabić. Upraviše je ka velikoj i ukrašenoj pogači, uze leba i soli, nekolicina iza improvizovane metalne ograde arlauknu, digoše one parole "Vučiću, izdao si Kosovo", redari i obezbeđenje omlatiše patriotama transparente iz ruku.

Leba i soli uze i ministar Antić, premijerka stiže do centralnog mesta među zvanicama, razmaha se velika "Naši" zastava, razmaha se crvena zastava "Dveri", dvadesetak ljudi uze zviždi i viče "Odlazi". "Patriote" predoše na "Vučiću, pederu", aktivisti koji su dobili zastave suprotstaviše se povicima "Aco, Srbine", ali ih uvežbane "patriote" nadjačaše.

Na bini poče pomen ustanicima, preko video-bima, koji bio desno, preuzeše RTS prenos, bi Oče naš koji si na nebesima... u vekove vekova, amin... Zvanice, po sredini premijerka Ana, predsednica RS Željka Cvijanović, potpredsednik Skupštine »

ISPRED VOŽDA: Polaganje venca ustanicima
Foto: Sava Radovanović /Tanjug

Srbije SNS Arsić.... su bile prisutne, popovi završiše pomen, Neka im je večna slava.

Javi se voditeljka, Uvažena predsednice Vlade Republike Srbije... uvaženi ministri, ekselencije, vaša preosveštenstva, predstavnici Bezbednosno-informativne agencije... najznačajniji praznik naziva se nacionalnim praznikom, nacionalni praznik je Sretenje, Dan državnosti Srbije, održava se 15. i 16. februara u znak sećanja na 15. februar 1804. kada je u Orašcu, pod Karađorđevim vođstvom, doneta odluka o početku ustanka...

Bi polaganje venaca, bi himna, voditeljka najavi predsednicu RS Željku Cvijanović, ova se reče, Uvažena predsednice Vlade Republike Srbije... velika mi je čast da vam se obratim na ovaj dan... zahvaljujući Aleksandru Vučiću i Miloradu Dodiku... Pa voditeljka reče, Dame i gospodo, obratiće vam se predsednica Vlade Republike Srbije, gospođa Ana Brnabić, oni oko "Naši" zastave riknuše "Izdaja, izdaja", ovi što su zadužili državne zastave pokušaše da odgovore sa "Aco, Srbine", premijerka se ne dade omesti, Poštovana predsednice Republike Srpske... danas obeležavamo 215 godina postojanja moderne srpske države...

Iako je policije bilo u uniformi i civilu, dvadesetak "patriota" se nije smirivalo, "Izdali ste Kosovo", "Odlazi, odlazi"... Premijerka Ana je nastavila, Srbija se suočava sa značajnim izazovima, treba da budemo hrabri i odlučni kao što su to naši preci bili... Pa, ko na jedan, odgovori ovima što nisu prestajali sa "Izdaja, izdaja", Nažalost, našim precima danas ne odaju svi počast, imamo ljude koji su došli da zvižde, ali, to je tim ljudima na čast, ali, što ste vi glasniji, to ćemo se mi više boriti za Srbiju...

"Naši" su i dalji arlili, premijerka se ne dala zbuniti, Ponosim se hrabrošću koju je u Srbiju uveo predsednik Aleksandar Vučić... mikrofon i ozvučenje nadjačaše povici "Lopovi, lopovi", premijerka i na to bi spremna, Došli ste na sveto mesto da skrnavite naše pretke, vidim zastave koje nosite, vidim koga predstavljate i želim da kažem, fašizam nikada neće pobediti, boricemo se svaki dan za Srbiju...

Voditeljka najavi umetnički program, nabroja imena glumaca, zvanice su bile u stojećem stavu, patriote završno viknuše "Izdaja", i smotaše zastave. Sa bine krenu "Maro Resavkinjo"... ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Sretenje – od Đinđića do Vučića

U leto 2001. godine Skupština Srbije je donela odluku da Dan državnosti Srbije bude 15. februar, kad je Karađorđe, u Orašcu, digao Prvi srpski ustanak. Sledeće godine, predsednik Srbije dr Zoran Đinđić je u Orašac stigao autobusom i sa kompletnom vladom prisustvovao svečanosti u Maricevića jaruzi. Dve godine kasnije, 2004. u Orašcu je, ispred Spomen-škole, otkriven spomenik Karađorđu. Obeležavanje Dana državnosti u Maricevića jaruzi je nastavljeno, uglavnom na nivou ministara. Razni ravnogorci, sa svojom ikonografijom, bili su redovna pojava. No, problemi su nastali tek kad su se u Jaruzi pojavili "Obraz" i "Naši", koji su tu navijački klicali Karadžiću i Mladiću, i tako čuvali Kosovo. Opominjali su ih vladika Jovan, prestolonaslednik Aleksandar, državni izaslanici, ali nije pomagalo, "Obraz" i "Naši" su terali po svome.

Tako je svečanost u Maricevića jaruzi od 2013, kada je predsednika Srbije Nikolića pre'stavlj'o izaslanik Oliver Antić, spuštena na niži nivo. Te godine je Dačić na Sretenje, kao premijer, otišao na Oplenac. Jaruga je zanemarena i Dan državnosti je obeležavan na Oplencu. Tu su se poslednjih godina isticali ministri Đorđević i Vulin, kao i predsednica Skupštine, mis Maja.

Prošle godine je gospodin Vučić, kao predsednik Srbije, "rehabilitovao" Orašac. Na poklonjenje Karađorđu su mogle samo pristalice SNS-a, koje su, organizovano, stigle autobusima. I Vlada Srbije je bila prisutna u kompletu. Zastava "Naših" i sličnih patriota nije bilo ni pod razno. Od svih skalamerija viđena je samo obojadisana figura Vučića u prirodnoj veličini. Vučić je poručio da je "ponosan što je prvi predsednik Srbije koji je došao ovde". I poručio je svojim ljudima, koji su mu klicali, da je Srbija sve uspešnija, ekonomski, kulturno i odbrambeno, dižemo privredu, gradimo bolnice, otvaramo aerodrome...

Foto: Predsednistvo Srbije

Došao, govorio, otišao

Najbolje od svih su, izgleda, prošli statisti koji su dovezeni u Šabac sa 56 autobusa. Pored besplatnog prevoza i obroka, posle završenog obraćanja predsednika Srbije okupirali su Lidl, koji još nije stigao da otvori radnju u njihovim sredinama. Nekakav benefit se, na kraju, ipak dogodio

Od trenutka kada je obznanjen početak turneje pod nazivom "Budućnost Srbije", šabački naprednjaci su sa zebnjom očekivali da li će i kada predsednik Srbije Aleksandar Vučić posetiti jedini grad u kojem se Srpska napredna stranka ne nalazi na vlasti. Sa jedne strane, lokalni članovi SNS-a su se nadali nekoj očiglednijoj podršci, vetru u leđa za realizaciju ideje o preuzimanju grada u svoje ruke, što im je nemoguća misija od osnivanja 2008, dok je Vučić, sa druge, imao još luđu ideju da okupi deset do 15 hiljada ljudi i jasno poruči svima – kakav Šabac, ja sam Bog.

VELIKA OČEKIVANJA

Prvobitno je predviđeno da se naprednjačka žurka održi na centralnom gradskom trgu. Tako je i najavljivano u internim pozivima koji su, najpre, stizali putem telefonskih poruka, a zatim i usmenim putem primenom metode ubeđivanja. Pozivi su bili u fazonu – izađite i pozdravite svog predsednika, on želi da čuje šta vi imate da kažete, dođite da razgovarate sa predsednikom...

Sam pogled na dimenzije šabačkog trga je impresivan. Ako bismo ga upoređivali sa sličnim prostorima u Beogradu, Trg šabačkih žrtava je ekvivalent prostoru ispred zdanja Skupštine Srbije. Neki se, međutim, nemir uvukao među naprednjake i odlučeno je da se predsednik Šapčanima i njihovim gostima iz okoline ipak obrati iz centralne gradske ulice – Jevremove. To vam je, znate, prava sigurica. Kao kada hoćete da napravite miting u Beogradu, a niste sigurni da možete da napunite prostor kod Skupštine Srbije i izaberete – Trg Republike. Koliko god ljudi da dođe, izgleda mnogo. E, tako je i sa Gospodar Jevremovom ulicom u Šapcu. Dugačka i malo šira od Knez Mihailove, ograđena zgradama sa leve i desne strane, sa nekoliko sokaka. To je bio sigurni znak da u Šabac neće doći najavljivanih 120 autobusa i da će broj ljudi biti veći od deset hiljada.

Po gradu se uveliko pričalo da Povereništvo SNS u Šapcu ima obavezu da na »

Zaboravna premijerka

Šapčane je posebno naljutio govor Ane Brnabić, premijerke Srbije. Ona je Šapčanima i njihovim gostima rekla kako joj je predsednik Srbije više puta ponovio da posebno vodi računa o Mačvanskom regionu. Počela je da nabraja mesta koja čine Mačvanski region i samo ime jednog grada je zaboravila da spomene, grada u kojem je govorila – Šabac.

KAMERE, REFLEKTORI, ŠINE, KRANOVI, VIDEO-ZIDOVI...: Vučić i Brnabić u "razgovoru" s narodom u Šapcu
Foto: Predsedništvo Srbije

Miting prijavila sekretarica SNS

Zanimljivo je da miting u Šapcu, koji prema rečima dušebrižnika iz okruženja Aleksandra Vučića nije stranačka kampanja već redovna aktivnost predsednika Srbije, nije zakazao niko iz kabineta predsednika države, već sekretarica šabačkog odbora SNS Slavica Kostić. Ona je prijavila skup navodeći da se očekuje deset hiljada ljudi, kao i da će na kraju biti priređen i vatromet. Kao što smo svi videli, Šabac nije video vatromet.

miting dovede sedam hiljada ljudi, a da će isti broj stići u organizaciji izvesnog gospodina Malovića, koji je zadužen u stranci za ovaj rejon. I pojavili su se prvi problemi pošto je bilo očigledno da će šabački naprednjaci teško okupiti iole ozbiljniji broj koji bi mogao da predsednika Srbije oduševi. Prevelika očekivanja su bila za taj dan i od jednih i od drugih.

Od ranog jutra počelo je postavljanje centralne bine sa ogromnim videobimom. Mnoge građane Šapca iznenadilo je to što je bina postavljena u drugoj polovini ulice, pošto je uobičajeno da se takve manifestacije emituju sa mesta koje je oko 100 metara ispred, kod zgrade Pošte. I taj prostor je dosta veći, sa većom površinom od one koja je bila predviđena za doček predsednika Vučića. Na kraju se došlo do zaključka da je, na primer, na koncertu Vlada Georgijeva uoči predsedničkih izbora 2017. garantovano bilo barem duplo više ljudi nego ovog Svetog Trifuna na mitingu Budućnost Srbije. S tom razlikom što je Vladova bina bila kod Pošte.

Vratimo se za trenutak još malo na prostor. Gotovo je nemoguća misija bila eventualna bežanija od Budućnosti Srbije sa pomenutog prostora. Ispred vas bina, a iza redari mrkog pogleda, spremni da fotografišu svakoga ko se ponada da je dovoljno to što je u Šabac došao autobusom, pojeo sendvič i popio flašicu vode. Olakšavajuća okolnost bila je činjenica da nije postojala nikakva ograda – zgrade, bina i redari su bili sasvim dovoljni.

Kada smo već kod gostiju, red je da i njima posvetimo koju reč. Došli su u Šabac u tačno 56 autobusa. Bilo ih je sa svih strana, najviše iz Mačvanskog okruga i Srema. Nekoliko autobusa imalo je bosanske registracije, ali verovatnije je da su lokalni organizatori našli jeftiniji prevoz u Bosni nego da su dovezli publiku u Šabac. Bilo je, dakle, svakakvog sveta tog dana u Šapcu. I oni su se nadali da su došli da razgovaraju sa predsednikom, a od razgovora su morali da se zadovolje time da su bili samo statisti u loše izreziranoj i iznuđenoj predstavi.

"SVAKI SEKUND, MINUT I MILIMETAR SVOG ŽIVOTA"

E, sada je trenutak da se posvetimo predsednikovoj poseti Šapcu. Vučić je od izbora 2012. godine u Šapcu bio samo tri puta. Prvi put tokom predizborne kampanje 2016. godine i čuvenog skupa u Sportskoj hali Zorka. Iz hale koja je najpoznatija bila po tome što su u njoj dve titule prvaka Evrope u klupskom rukometu izvojevali čuveni šabački vanzemaljci okupljeni oko Metaloplastike, odjeknule su poput prave bombe reči doktora Slobodana Popovića. Tada nezvanični kandidat za gradonačelnika Šapca, a danas zvanični direktor šabačke Opšte bolnice, u etar je poslao čuvenu rečenicu da "smo svi mi dužni da ovom čoveku poklonimo svaki sekund, minut i milimetar svog života".

Drugi put je Vučić samo prošao kroz Šabac dolazeći na otvaranje japanske fabrike za proizvodnju kablova za autoindustriju Jazaki u severozapadnoj radnoj zoni. Dugo su trajali ti pregovori. Od prvog trenutka Šabac je bio u oku Jazakija, ali je država uporno insistirala da ta fabrika bude izgrađena u Kruševcu. Iz mnogih razloga – da ne ulazimo sada u to – Jazaki je odlučio da fabriku gradi u Šapcu. Država je teškom voljom aminovala i morala da dâ subvencije koje je davala i svim drugim stranim investitorima. Hteo – ne hteo, Vučić je i morao da se pojavi na otvaranju ove fabrike, ali tada nije hteo da se pozdravi i rukuje sa gradonačelnikom Šapca Nebojšom Zeleno-

vićem. Za svaki slučaj, i protokol je tom prilikom postavio Zelenovića na pristojnu udaljenost od predsednika. Ono što je takođe zanimljiv detalj, vezan za ovu situaciju – Vučić je posadio drvo japanske trešnje u krugu fabrike, obišao fabriku bez novinara i kamera i, bez pozdrava, seo u audi A8 i brzinom munje otišao iz Šapca ostavivši veliki broj novinara uskraćenih za spremljena pitanja o Vulinovoj tetki.

Od tada sve do sada nije nogom kročio u Šabac. Možda je prolazio ako bi išao u posetu tazbini u Loznicu, ali zvaničnih podataka o tome nema. U Šapcu čak nije bio ni u okviru kampanje za predsednika Srbije 2017. godine. Jednostavno ga sve ove godine zaobilazi u širokom luku. Pitate se zašto? Pa, zato što njegovi nisu na vlasti iako nas godinama ubeđuje da ne pravi razliku između sredina gde je na vlasti i gde nije.

Najveći dokaz ovoj tvrdnji je činjenica da je u Šabac ovog 14. februara došao neposredno pred govor, a otišao ne saslušavši do kraja aplauz. O razgovoru sa građanima zbog kojeg je i krenuo u Budućnost Srbije da i ne govorimo. Sačekao ga je ponovo taj izvesni Malović, a čelnici šabačkih naprednjaka koji od 2012. nemaju Gradski odbor već Povereništvo, uzdignutih vratova, zbog visine bine, imali su priliku samo da ga vide i čuju. Ako je narodu za utehu, ni ti funkcioneri nisu imali priliku da razgovaraju sa svojim predsednikom. Seo je u automobil i odjurio iz Šapca. Za razliku od Cezara zbog kojeg se govorilo – dođoh, videh, pobedih, srpski predsednik je u Šabac došao, govorio i otišao.

VUČIĆ I ŠABAC

Nijedna izjava u ovom gradu, nijedna poseta školi iako je jedan od poverenika SNS u Šapcu bio direktor Medicinske škole u Šapcu dok nije avanzovao kao doktor odbojke u pomoćnika, a kasnije pomoćnika ministra i savetnika u Ministarstvu obrazovanja. Nije posetio nijednu fabriku kojih nije da nema u Šapcu, jednu je, kao što videsmo, i otvorio. I šabačka Opšta bolnica, koja je obezbedila najviše ljudi za doček, ostala je uskraćena za posetu, za razliku od one u Loznici. Mnoge zdravstvene radnike u Šapcu je upravo to zabolelo. Godinama se pričalo da je država spremna da uloži nešto manje od deset miliona evra u šabačku bolnicu, ali sve to je sada toliko daleko i bez podrške da o tome ne vredi ni pisati.

Poruka građanima Šapca, ili šabačkim naprednjacima, pitanje je za bingo. Građanima Šapca odavno je jasno da su kažnjeni zato što nisu izabrali njegove u ovom gradu. Dok, sa jedne strane, država ne dozvoljava da se u šabačkom Domu zdravlja zaposli ijedan specijalista, to nije slučaj sa šabačkom Opštom bolnicom. Tamo nije problem dobiti i posao servirke, samo pod uslovom da je članica SNS. Slično je i u Pošti, Telekomu, Nacionalnoj službi za zapošljavanje i svim onim preduzećima i ustanovama na republičkim jaslama.

Kada je reč o šabačkim naprednjacima, njima je tek jasno da nisu u milosti. Predsednik im je poslao jasnu poruku da ga ne zanimaju dok ne budu na vlasti u Šapcu, koji se diči činjenicom da je jedini slobodan grad, grad bez SNS na vlasti. Da ih barem malo ima u zenici svog oka, valjda bi se rukovao sa njima, popričao, popio kafu na kraju dugog radnog dana. Uradio bi barem nešto što je radio u Bogatiću, Loznici, Krupnju, Ljuboviji, Koceljevi i Vladimircima. Ovako je, verovatno, smatrao da je dovoljno to što je doveo ljude iz svih tih mesta još jednom da ga vide i u Šapcu.

Bez obzira na sve ovo, šabački naprednjaci su proslavili Budućnost Srbije, koja je protutnjala ovim gradom, u hotelu Sloboda, na onom istom Trgu na kojem nisu imali petlju da organizuju miting. Iako su očekivali možda čak i svojevrsno političko "miropomazanje" od svog duhovnog vođe, ono je izostalo.

Najbolje od svih su, izgleda, prošli statisti koji su dovezeni u Šabac. Pored besplatnog prevoza i obroka, posle završenog obraćanja predsednika okupirali su Lidl, koji još nije stigao da otvori radnju u njihovim sredinama. Nekakav benefit se, na kraju, ipak dogodio. Da Lidl nije došao u Srbiju tokom vladavine Aleksandra Vučića, mnogo manje para od PDV-a bi se slilo u državnu kasu iz Šapca. Upućeniji u priču tvrde da je Lidl zabeležio ozbiljan pazar na Dan zaljubljenih ili na Svetog Trifuna. To je, dalje, za posledicu imalo povećanje potrošnje, samim tim i Dži Di Pija, ali i sveobuhvatnog ekonomskog razvoja Srbije. Možda nisu imali priliku da razgovaraju sa predsednikom, ali su zato besplatan prevoz iskoristili za kvalitetan šoping. ¶

NENAD KULAČIN

Foto: Marija Janković

Bez poziva gradskim čelnicima

Predstavnike Grada Šapca niko nije zvanično niti obavestio niti pozvao da prisustvuju zvaničnoj poseti predsednika države gradu u kojem obavljaju vlast. Nebojša Zelenović, gradonačelnik Šapca i predsednik stranke Zajedno za Srbiju, pozvao je tog dana svoje pristalice i pristalice koalicionih partnera sa kojima čini većinu, da taj dan i poseta predsednika Republike Srbije Aleksandra Vučića Šapcu prođu onako kako to dolikuje civilizovanom evropskom gradu. On je pozvao pristalice da tog četvrtka budu mirni, dostojanstveni i uzdržani, bez izliva negativne energije, jer "u Šapcu smatraju da se politika mora voditi mirno i da svako ima pravo da iskaže svoj stav". Jedini "incident" se dogodio tokom prepodneva kada je ekipa emisije "Dobar, loš, zao" snimila redovnu epizodu ispred bine koja se pripremala da ugosti premijerku i predsednika Srbije.

OVI DA ODU, DECA

“Ako treba, primenićemo i građansku neposlušnost i različite demonstracije i pokretanje opšteg narodnog bunta koji bi u jednom trenutku trebalo da bude u celoj Srbiji i da onda svi ti ljudi dođu u Beograd. Taj događaj, kada se desi, vlast neće moći da ignoriše i to će biti odlučujući trenutak kada će oni učiniti jednu od dve stvari koje nudimo: ili slobodni izbori ili da sami siđu sa vlasti”

Predsednik Srpskog pokreta Dveri Boško Obradović je moj kolega sa studija i vršnjak. U isto vreme smo studirali na Filološkom fakultetu i dobro se sećam početaka časopisa “Dveri srpske” koji su pokrenuli neki od studenata sa katedre za Srpski jezik i književnost posle završetka protesta 1996/97, razočarani ponašanjem svojih kolega za koje su verovali da su “izdali protest”.

Ono što je počelo kao studentski časopis preraslo je u pokret koji danas optužuje vlast u Srbiji da je “izdala Kosovo”. Takođe, bori se protiv raznih drugih izdaja, zastupa radikalne stavove po pitanju prava LGBT zajednice, odnosa prema Evropi i Rusiji, nacionalizma... Zbog svega toga Dveri su stekle negativnu reputaciju u “liberalnom” delu srpskog društva, pa su se mnogi zapitali otkud oni u Svezu za Srbiju koji je mahom okupio razne frakcije Demokratske stranke.

Ipak, Boško Obradović je danas jedan od lidera tog Saveza koji veruje da je potpisivanje Sporazuma sa narodom jedan u nizu revolucionarnih koraka koji su načinjeni poslednjih meseci i koji će, na kraju, dovesti do promene vlasti u Srbiji. Uveren je i da je – mada kaže da ovo nisu protesti Saveza za Srbiju nego daleko šireg fronta ljudi nezadovoljnih Vučićevom vladavinom – model uspostavljen u samom SZS-u ono što bi sutra trebalo da bude model za politički život u celoj Srbiji. Takođe i da su protesti talas koji je nemoguće zaustaviti.

“VREME”: Po čemu se razlikuje jesen 2018. godine od proleća 2016. godine i izbora za Skupštinu Srbije kada su Dveri ušle u parlament na pritisak drugih opozicionih stranaka i protesta organizovanih u Beogradu? Šta se to dogodilo pa da sad odlučnije nastupate zajedno?

BOŠKO OBRADOVIĆ: To je bio dramatičan trenutak i pokazana solidarnost u opoziciji bila je, nažalost, brzo prokockana. Zaboravili smo da smo uspeli da se suprotstavimo izbornoj krađi samo zato što smo nastupali ujedinjeno, bez obzira na velike ideološke razlike. Izgleda da nam je trebalo dve godine velikih poraza u svim našim samostalnim političkim bitkama da se vratimo na polazište iz 2016. i da shvatimo da jedino zajedničkim snagama možemo da se suprotstavimo ovom režimu. Lično sam, od kada sam izabran na mesto narodnog poslanika, bio na svim protestima koji su se dešavali u Srbiji, a koji su bili usmereni protiv neke nepravde u ovoj državi. Učešće na tim pojedinačnim protestima malinara, prosvetara, Vojnog sindikata, CHF dužnika i tako dalje, među kojima su bili i oni koje su Dveri organizovale poput protesta ispred TV Pinka, pokazali su mi da je pojedinačno nemoguće suprotstaviti se režimu i da je nužno napraviti neki širi savez da bismo se zajedno borili za slobodu i pravdu, za obeštećivanje svih onih koji su na bilo koji način opljačkani od strane ove vlasti.

Šta je ono što sve vas tako različite povezuje u ovo zajedničko delovanje? Vi ste dugo godina bili protivnik onih sa kojima ste danas u istoj protestnoj koloni. Šta vas je prelomilo?

Dozlogrdilo je. Situacija u Srbiji je katastrofalna. Režim je ušao u totalitarnu fazu, institucije su obesmišljene. Stanje u Srbiji nije normalno i naša vlast nije normalna. Ono što nas je objedinilo – a ne krijemo da smo različiti i da i dalje ostajemo pri svojim uverenjima – jeste povratak jednom normalnom, uređenom demokratskom poretku koji ovde više ne postoji. Kada to kažem mislim na slobodu mišljenja, slobodu govora, slobodu izbora, slobodu medija. Dok se ne izborimo za ove osnovne vrednosti, mi smo svojevoljno suspendovali svoje programe, stavili smo na stranu naše razlike, jer smo shvatili da u ovakvom sistemu nema mogućnosti nikakve politike. Sada razlike unutar ovog bloka nisu tema jer ih je nemoguće i izraziti, kao što je nemoguće izraziti bilo šta što je drugačije od ovog režima. Borimo se za pristojnost, normalnost, za osnovna načela demokratije, slobode i pravde. Srbiju moramo da vratimo u normalu da bi tek onda postojala prava ideološka i partijska utakmica.

I režim poručuje da je za normalnu i pristojnu Srbiju, ali kako je to vama danas bliži DS koji ste godinama optuživali da radi isto ovo što danas radi SNS, a SNS je po nekim ideološkim stvarima vama iz Dveri mnogo bliži?

Nije tajna da smo bili ozbiljni protivnici režima Borisa Tadića i DS-a. Ali smo u tom režimu, i to je razlika, mogli koliko-toliko da se čujemo i vidimo kao opozicija. Sa druge strane, DS je platio cenu loše politike, lošeg upravljanja, izgubio je vlast i, što je ključno, tu je vlast mirno predao. Princip smenjivosti vlasti je takođe jedan od principa o kome smo se lako dogovorili. I danas mislim isto o onome što je Tadićev režim radio pogrešno, ali je danas pred nama mnogo veći posao od toga da se unutar opozicije sukobljavamo. Danas je glavni problem u Srbiji ono što radi ovaj režim. Kada prođe taj trenutak, kada dođe do unapređenja našeg političkog sistema, kada bude moguće na normalan način baviti se politikom, kada mediji budu slobodni, onda će svako moći da predstavi svoj program, svoju ideologiju, pa neka građani na slobodan način odluče o tome ko će ih i kako predstavljati. Tek u toj “fazi” i mi iz Dveri moći ćemo da u potpunosti predstavimo naš program. Danas dok imamo gušenje svih sloboda u Srbiji rasprava o našim razlikama je znak vr-

DA NAM SE VRATE

Fotografije: Marija Janković

hunske neodgovornosti, jer nam kuća gori, država se raspada, deca nam odoše...

Jasno je da pričamo o dva koraka: prvi je smena ove vlasti, a drugi je kako Srbija treba da izgleda posle Vučića. Hajde da krenemo od prvog koraka: kako će ova vlast biti promenjena i u kom roku?

Po meni, postoji i jedan pretkorak, pre ova dva koja ste pomenuli. To je rad na uspostavljanju jedne nove političke kulture. Kultura dijaloga koju smo uspostavili na nivou SZS-a trebalo bi da bude paradigma budućih odnosa na političkoj sceni Srbije. Iako se mi razlikujemo, ponekad i nepomirljivo, po pitanju nekih stvari, možemo da normalno komuniciramo i da se dogovaramo o stvarima o kojima je moguće napraviti dogovor. To je početak te pristojne Srbije, zasnovane na kulturi političkog i svakog drugog dijaloga u društvu. Uvažavamo političke neistomišljenike, uvažavamo drugu stranu, zadržavamo svoja uverenja i program, ali se trudimo da nađemo zajedničke "tačke" oko onih stvari koje su potrebne celom društvu. U tom smislu, prva stvar bila je pravljenje SZS-a, drugi nivo je pravljenje i potpisivanje Sporazuma sa narodom, plus saradnja sa ostatkom opozicije oko stvari koje su nam zajedničke. I sad je potez na režimu: imate izbor, možete da prihvatite zahteve ujedinjene opozicije za fer i poštene izbore uz uslove koji su striktni. Između ostalog, naša je procena da bez šest do devet meseci slobodnih medija nema nikakvih uslova za fer izbornu utakmicu. Da nam Vučić danas ponudi slobodne medije i kaže evo izbora za 45 dana, to bismo odbili, razume se, jer to nije dovoljan period. Vlast u tom smislu ima jasan izbor: da omogući fer i poštene izbore ili da ih odnese narodna pobuna.

Rekli ste kultura dijaloga. Da li je kultura dijaloga kada svoje članove pošaljete u Orašac da viču "Vučiću, izdao si Kosovo", kako se čuje na snimcima odatle ili kada na Tviter nalogu Dveri zakačite poruku u kojoj spočitavate Ani Brnabić da je ona poslednja koja može da priča o fašistima jer je em sa Krka, em iz Hrvatske? Kada govorite »

da su svi kriminalci i da moraju u zatvor, da li je to kultura dijaloga?

To je klasična opoziciona aktivnost protiv jedne nenarodne i, rekao bih, kriminalne vlasti. Mi smo na civilizovan način razvili transparent na kome je pisalo "Vučiću, izdao si Kosovo" i predstavnika vlasti dočekali određenim parolama i povicima "Izdaja, izdaja", što opozicija radi svuda u svetu. Bez nasilja i ličnih uvreda, već sa jasnom porukom da se ne slažemo sa ovakvom politikom prema Kosovu. Sa druge strane, kada smo otvarali niz afera o Vučiću i njegovim najbližim saradnicima, mi smo to postavljali u formi pitanja. Pitali smo na osnovu onoga što smo mogli da prikupimo kao informacije da li je taj i taj umešan u neku kriminalnu aktivnost. Nikada nismo dobili odgovor, nikada nas nijedno tužilaštvo nije pozvalo da priložimo dokaze kojima raspolažemo. Ono o čemu smo javno govorili, a što je moglo da zvuči kao optužba upućena nekom, uvek smo potkrepljivali dokazima uvereni da će neko nadležan krivično goniti ili njih ili nas koji to iznosimo. I to važi za sve slučajeve o kojima smo javno govorili, kao što je slučaj TV Pinka za koji smo uvereni da bi trebalo da mu bude uskraćena dozvola za emitovanje na nacionalnoj frekvenciji a da njegov vlasnik treba da bude predmet opsežne istrage u kojoj bi se tačno utvrdilo šta je sve radio i u čemu je učestvovao sve ove godine. Kada je reč o postu koji pominjete, reći ću vam da se meni to nije dopalo iz razloga što ne treba na taj način zadirati u bilo čije poreklo ili to koristiti u javnoj debati da bi se protivnik diskvalifikovao. Razumeo sam da je ideja te objave da se ukaže na ono što je u Orašcu rekla Ana Brnabić a što nas je uvredilo nazvavši nas fašistima. Po meni, nema veće uvrede za jednog Srbina nego da ga nazovete fašistom s obzirom na sve što znamo iz istorije našeg naroda. Mi smo antifašistički narod, kao što smo mi iz Dveri dokazani antifašisti. Pretpostavljam da ta objava govori o ozlojeđenosti velikog broja ljudi koje je nepravedno, veoma drsko i bezobrazno Ana Brnabić nazvala fašistima, što joj nije prvi put. Zbog tih uvreda mi smo još ranije podneli tužbe protiv ljudi iz ovog režima i želimo da na sudu dobijemo zadovoljenje pravde. Mi pripadamo antifašističkom pogledu na svet, mi baštinimo antifašističke tradicije srpskoga naroda.

"Sebe smatram normalnim čovekom, hrišćaninom, i zbog toga ne mogu nikoga da mrzim. Vučić je nama jednostavno odvratan, on je nama nepodnošljiv, on je osoba koja je zagadila javni prostor Srbije svojim neprestanim glumatanjem, prenemaganjem, pretnjama i svim vidovima deformacije u javnom životu Srbije"

Ne zvuči baš kao da Dveri i antifašizam imaju dodirnih tačaka, pogotovo što ste vi lično, a i pokret koji vodite, dobijali i teže kvalifikacije kada su vas povezivali sa pokretom Dimitrija Ljotića, potvrđenog naciste, za čiji ste obnovljeni časopis objavljivali neke radove? Da li je to bila neka mladalačka zanesenost ili je nešto drugo bilo u pitanju?

To je bilo pitanje moje struke jer sam diplomirao na temi srpske književne desnice između dva svetska rata na Filološkom fakultetu u Beogradu. Proučavao sam kompletnu međuratnu književno-političku scenu, pa između ostalog i one autore koji su pripadali tadašnjem pokretu Zbor Dimitrija Ljotića. Apsolutno stojim iza svega što sam napisao tada, ali da biste se bolje informisali, morate da vidite sve ono što su Dveri objavljivale, gde smo od 50 tematskih brojeva časopisa "Dveri srpske" jedan posvetili generalu Draži Mihailoviću, kao prvom ustaniku u Evropi okupiranoj od nacizma, a drugi smo posvetili antifašizmu i antinacizmu kao istinskoj tradiciji srpskoga naroda.

Kakva je vaša procena – ako smo ovo razjasnili – da li su protesti koji se dešavaju na ulici dovoljni da dođe do promene režima ili će biti još nešto potrebno da se uradi?

Verujem da je sada najvažnije nastaviti ovim vaninstitucionalnim putem kao što se dešavalo prethodnih meseci, jer mislim da smo svi shvatili da u institucijama nema ni pravde, ni istine ni slobode. Kada smo izašli na ulice i pokrenuli proteste, tek tada smo ozbiljno uzdrmali režim. Dok su oni kontrolisali ceo sistem iznutra, ništa se nije dešavalo, a sada smo ih primorali da reaguju i da, kao što vidimo, počinju da prave greške. Ako treba, primenićemo i građansku neposlušnost i različite demonstracije i pokrenuti opštenarodni bunt koji bi u jednom trenutku trebalo da bude u celoj Srbiji i da onda svi ti ljudi dođu u Beograd. Taj događaj, kada se desi, vlast neće moći da ignoriše i to će biti odlučujući trenutak kada će oni učiniti jed-

“Kada se kaže da opozicija nema program, to zvuči nepošteno, da ne kažem bezobrazno, jer gde smo to mi imali prostor da svoj program predstavimo i da ga suočimo sa onim što radi ovaj režim? U Skupštini nam isključuju mikrofone, na velikim TV stanicama nema normalnog dijaloga i sučeljavanja. Nemamo elementarne uslove u kojima bi neko čuo šta je naš program”

nu od dve stvari koje nudimo: ili slobodni izbori ili da sami siđu sa vlasti.

Kakva je spremnost ljudi s obzirom da postoji iskustvo 5. oktobra, kada se verovalo da je velika stvar urađena i da više neće biti potrebe za takvim događajima? Da li u narodu postoji volja da opet uradi istu ili sličnu stvar?

Jasno je da ljudi nisu srećni što opet moraju da brane slobodu i neke osnovne demokratske vrednosti, da šetaju mesecima da bi do toga došlo. Ali, ljudi su shvatili da je vrag odneo šalu i da nema drugog načina, da moraju ponovo da zasuču rukave, da izađu na ulice jer nema nikoga drugog ko bi to mogao za nas da uradi. Ljudi su shvatili da je potrebno nešto važno da se uradi jer se Srbija prazni, jer su nam deca otišla ili planiraju da odu iz Srbije. Shvatili su da je ovo pokušaj da se zaustavi odlazak budućnosti iz Srbije, to je neka vrsta egzistencijalnog vapaja koji se valja ulicama brojnih gradova Srbije.

Često se kaže da opozicija samo mrzi Vučića, da nema program i da ne biste znali šta da radite kada bi vam vlast pala u krilo. Da li ima nečega više od mržnje prema Vučiću, za šta vas režim optužuje? Kakva je to Srbija posle Vučića i da li u toj Srbiji ima mesta za SNS?

Sebe smatram normalnim čovekom, hrišćaninom i zbog toga ne mogu nikoga da mrzim. Vučić je nama jednostavno odvratan, on je nama nepodnošljiv, on je osoba koja je zagadila javni prostor Srbije svojim neprestanim glumatanjem, prenemaganjem, pretnjama i svim vidovima deformacije u javnom životu Srbije. On je svojim neprestanim pojavljivanjem toliko dosadio ljudima da ljudi više ne mogu da izdrže vređanje inteligencije i ponižavanje kojima su izloženi. Nije mržnja, dakle, nego gađenje.

S druge strane, kada se kaže da opozicija nema program, to zvuči nepošteno, da ne kažem bezobrazno jer gde smo to mi imali prostor da svoj program predstavimo i da ga suočimo sa onim što radi ovaj režim? U Skupštini nam isključuju mikrofone, na velikim TV stanicama nema normalnog dijaloga i sučeljavanja. Nemamo elementarne uslove u kojima bi neko čuo šta je naš program. Srbija posle pada Vučića biće država u kojoj će biti mesta i za ljude koji su u SNS-u a koji se nisu ogrešili o zakon, jer će morati da bude sprovedena lustracija ili, kako je ja definišem, sudska odgovornost za kršenje zakona – da bi se tačno utvrdilo ko se i na koji način ogrešio o zakone ove države. Pored toga, Dveri se od početka zalažu za donošenje zakona o poreklu imovine koji bi trebalo da se primeni na apsolutno sve učesnike u političkom procesu. Prvo da država proveri nas iz SZS-a a onda i sve ostale, pa ako bude utvrđeno da su se ljudi ogrešili, neka budu procesuirani. Nemoguće je da smo svedoci ovolike pljačke, a da nikada niko za to nije odgovarao. To će morati da se promeni.

Čini mi se da ovu vašu priču i vi i ja slušamo poslednjih tridesetak godina. Kako očekujete da će neki sudija ili tužilac koji danas ne radi svoj posao jer ga vlast pritiska, sutra raditi kako treba? Ili verujete da postoji način da sve sudije i tužioci budu promenjeni i da se tako napravi valjana pravosudna vlast?

Prvo je važno da se u naš politički život uvede odgovornost za ono što političari obećavaju. Evo, ja sam svojevremeno za predsedničke izbore bio overio kod notara blanko ostavku da ću sam otići ako za šest meseci ne pokrenem ono što sam obećao građanima. Dakle, moramo da uvedemo principe odgovornosti i smenjivosti vlasti. Onda ide obnova celog sistema, odnosno stvaranje uslova da svako radi svoj posao bez pritisaka onih iz vrha vlasti. Da postoje nezavisne institucije – tu će da se prelama ključni test buduće vlasti.

Gde su pokazatelji da danas neko pritiska celo pravosuđe? Kako je moguće da u tolikom broju ljudi baš niko ne istupi i kaže da ne može da radi na nekom slučaju jer mu prete sa vrha vlasti?

Sećate se da je 650 nekadašnjih sudija koji su bili smenjeni u onoj nesrećnoj reformi iz 2010. godine uzelo članske karte SNS-a i da su docnije, po dolasku naprednjaka na vlast, bili vraćeni na posao. Nemam podatke o tome da je bilo ko od njih ikada vratio člansku kartu, odnosno da je i na formalan način izašao iz SNS-a. To je toliko dramatičan primer veze između sudstva i politike, a o pozivima vrha vlasti prema ljudima iz pravosuđa mislim da nema potrebe da govorim jer je to opšte mesto i mislim da svi znamo da se to neprestano radi. Evo, Vučić se u svojstvu građanina Srbije nikada nije pojavio ni u jednom postupku koji se vodi protiv njega na sudovima u Srbiji, što za mene znači da je on sebe postavio iznad zakona ove države. Nema čarobnog štapića kojim ćemo sve to da promenimo, ali ćemo uraditi sve da se taj nivo trgovine uticaja i korupcije dovede na nivo koji neće biti dominantan oblik ponašanja i postupanja. Uvek će biti tih stvari, kao što ih svuda ima, ali moraju biti na donjoj granici, i to moramo da uradimo.

Ko su vam saveznici u tom poslu? Znamo ko je ovde, unutra, ali ko su oni spolja? Vidimo da je jedan deo Saveza bio u Briselu a da ste vi bili u Moskvi. Da li i vi radite isto ono što i Vučić – malo Evropa, malo Rusija?

Postavili smo sebi u SZS-u cilj da predstavimo svoj program i delovanje predstavnicima svih međunarodnih faktora, pa u tom smislu mesecima traju razgovori sa ambasadorima svih važnih svetskih država koje imaju svoja predstavništva u Beogradu i sa Istoka i sa Zapada. Važno nam je da imamo balans i da svima objasnimo ono što radimo. Drugi potez je da se putuje i da se obiđu sve važne prestonice i da tamo ispričamo ono što je naša politika.

U redu. Šta ste vi njima rekli, a šta su oni vama rekli?

Ponavljamo jednostavnu stvar: ovo što danas imamo u Srbiji nije demokratsko stanje, ovo nije demokratska država. To je ono što oni znaju, a iz nekog razloga ćute o tome. »

Šta to znači kada kažete u Moskvi? Šta briga Moskvu da li je u Srbiji demokratija ili ne?

Nas zanima da kažemo ono što je nama bitno, a oni neka sami vide kako će se prema tome postaviti. Naša poruka je svuda ista: želimo da u Srbiju vratimo elementarne demokratske vrednosti. Želimo da sarađujemo sa svim državama sveta koje poštuju Srbiju i njene interese.

I Vučića svi poštuju: jedino se sa Trampom nije sreo zvanično. Kako ćete vi da se predstavite kao bolji i kredibilniji partner?

Koliko ga poštuju, videli smo na obeležavanju stogodišnjice završetka Prvog svetskog rata kada je bio potpuno skrajnut, odnosno Srbija je bila skrajnuta, a trebalo je da bude najvažniji gost na toj svečanosti. Opet, Vučić koristi jednu korupciju na globalnom nivou kao osnovu svojih spoljnopolitičkih partnerstava jer on poklanja naše prirodne i privredne resurse kako bi se pozicionirao kod stranaca.

Vi sad kažete da su svi "stranci" koji ovamo dolaze i viđaju se sa njim korumpirani? Da oni s njim govore samo zato što mogu od toga da naprave zaradu?

Međunarodni odnosi su uvek zasnovani na interesima i jedan od njih je ekonomski interes. Očito je da je on žrtvovao neke nacionalne interese da bi sebe bolje pozicionirao. U tom smislu smo stavili da ćemo obelodaniti i preispitati sve akte koje je ovaj režim usvojio ili će usvojiti, a koji nisu u našem državnom i ekonomskom interesu.

Da li ste svim ambasadorima u Beogradu rekli da ćete u trenutku promene vlasti sve stopirati i napraviti reviziju svih dogovora koje je Vučićev režim napravio sa "strancima"?

Oni su i te kako upoznati sa našim političkim programom u kome sve to stoji i svima je dobro poznat stav SZS-a o tim pitanjima. Od Briselskog sporazuma preko "Beograda na vodi", PKB-a i RTB Bora – sve će biti podvrgnuto reviziji i proveri. Mi moramo da vidimo šta su bile prave i zdrave investicije, a šta je bila pljačka naših resursa gde su naši građani prodavani kao jeftina radna snaga.

Da li ćete sutra, na primer, kada odete u Smederevo reći građanima koji rade u Železari da će možda sutra njihov vlasnik biti oteran a oni ostati bez posla jer je utvrđeno da taj posao nije bio u interesu Srbije i njenih građana?

Ne govorim ni o jednom pojedinačnom slučaju, nego načelno. Obelodanićemo sve ugovore i preispitati ih. Ako su investicije zdrave i normalne, one će ostati. Nama su potrebne investicije koje otvaraju nova tržišta i donose nove tehnologije, a ne one koje uzimaju subvencije i prave od nas jeftinu radnu snagu, roblje kod stranog gazde.

Da li verujete da su onda ti ljudi koji su dobili kakav-takav posao zahvaljujući opisanoj ekonomskoj politici ovog režima vaši budući glasači jer ćete uspeti da im objasnite da to nije dobro za njih i da tamo negde u budućnosti postoje i bolji i plaćeniji poslovi za sve?

Pre svega ne verujem u Potemkinova sela, ne verujem u priče o investitorima koji su zaposlili na hiljade ljudi, kako se to u javnosti predstavlja. To je laž, jer većina tih brojeva nikada nije dosegnuta, nikada se nije desilo da zaposle onoliko koliko su rekli ili se obavezali ugovorima da urade. Imamo i slučajeve, poput onog u Smederevu, da su zatvorili svoj pogon čim su iscurile subvencije. Jedno je propaganda, a drugo je ono što se zaista dešava. Dveri se zalažu za sve suprotno od ovoga što danas imamo: sve snage države (poreske olakšice, izvozne garancije...) preusmerili bismo u domaću proizvodnju i zamenu uvoza domaćom proizvodnjom, u pokretanje velikih državnih poljoprivrednih kombinata, obnovu industrije poljoprivredne mehanizacije ili podršku zadrugarstvu, selu. Taj novac koji se danas daje stranim investitorima upumpali bismo u domaću proizvodnju uz veliku podršku domaćem bankarstvu koje treba da kreditira mala i srednja preduzeća.

Gde postoji takav model danas u razvijenom svetu? Gde "to" radi?

Evo, pogledajte južnokorejski model, pogledajte Japan posle Drugog svetskog rata, pogledajte Italiju koja počiva na malim i srednjim preduzećima. Pogledajte sve zapadnoevropske zemlje i koliko one drže do svoje poljoprivrede, do svojih seljaka koji se subvencionišu na sve načine da bi ostali na zemlji i selu. Ima brojnih primera od kojih možemo da učimo, a možemo da se podsetimo i Kraljevine Srbije pre 120 godina koja je imala zadružne banke, zakon o zadrugama, školovala mlade zadrugare, imala ogroman izvoz poljoprivredne industrije... Dakle, nismo mi repa bez korena. Mi smo bili presečeni dolaskom komunizma, ali mislim da je vreme da se vratimo na zdravu ideju narodnog i državnog kapitalizma koji vodi računa o socijalnoj solidarnosti.

Dveri u svom programu imaju vrlo problematične stavove o odnosu prema LGTB zajednici, o tome da je potrebno sa Rusijom praviti specijalne veze, o tome da se posebno tretiraju oni koji dobijaju donacije iz inostranstva. Da li ste i dalje na tom stanovištu uprkos ovoj tezi da sada postoje važnije stvari koje je potrebno uraditi u Srbiji?

Ove godine ćemo obeležiti 20 godina postojanja Dveri i za sve to vreme kod nas, u našem delovanju, ne možete naći nikakve elemente govora mržnje prema bilo kome ko je drugačiji od nas. Mi zastupamo svoje stavove, imamo svoje ideje i smatramo da u Srbiji imamo pravo da izrazimo i određene konzervativne, tradicionalne, patriotske ideje. Ne diramo drugoga, ali branimo svoje i to je, čini mi se, naša pozicija oduvek. Šta je loše u tome što se zalažemo za patriotizam? Po čemu je to lošije od onoga što postoji u Americi, Nemačkoj, Italiji, Francuskoj, Izraelu? Dozvolite da i mi budemo patriote i branimo svoje nacionalne interese bar onoliko koliko je to drugima dozvoljeno. Koliko je patriotizma dozvoljeno njima, neka bude dozvoljeno i nama. Sve vreme, i kada prenaglimo – a prenaglimo – i kada se možda ne izrazimo kako treba ili reagujemo kako ne treba, verujete da je to posledica jednog višedecenijskog trpljenja pritiska na sve što je patriotsko i nacionalno, što je tradicionalno i pravoslavno. Dešava se da smo u sopstvenoj državi mi Srbi neka vrsta nacionalne manjine. Da su naša nacionalna prava ponekad ugrožena. Olako se pljuje po svemu što je srpsko, što je nacionalno, što je porodično, što je tradicionalno.

Zašto govorite da se "pljuje"? Zašto i takve stavove ne vidite kao nečije mišljenje na koje taj neko ima pravo?

Morate imati svest o kontinuitetu. Od stvaranja Jugoslavije, preko komunističkog bratstva i jedinstva traje poništavanje srpskog identiteta u srpskom narodu. Morali smo mnogo stvari da žrtvujemo zbog Jugoslavije, pa smo morali da budemo skoro zgaženi pod komunizmom i tek kad smo se koliko-toliko oslobodili, došli

su nam lažni nacionalisti, poput Vojislava Šešelja, koji su karikirali i deformisali autentično srpstvo, i onda smo mi, patriote, bili prepoznati prema karikaturi iz filmova Veljka Bulajića. Imamo, dakle, problem i sa lažnim patriotama jer su ljudi napravili sliku prema tom lažnom modelu koji je Udba plasirala da bi Srbima ogadila ono što je srpsko i patriotsko. S druge strane smo imali nešto što je nazivano "procesom denacifikacije"! Pazite, koliko je to bilo nenormalno, da se od Srbije traži denacifikacija kao da smo mi nalik Nemcima iz doba nacizma. Da li smo mi Srbi počinili neke zločine? Verovatno jesmo, bio je građanski rat. Da li smo mi nacisti? Nismo, jer smo branili svoja ognjišta u najnovijem pokušaju da nas proteraju sa naših kućnih pragova. Mi sve vreme trpimo pritisak denacifikacije, da moramo da se izvinjavamo za zločine, da smo genocidan narod, i to izaziva kontrareakcije i ponekad preterane reakcije u smislu da se na to odgovara neprimereno.

Razumem ovo što ste sad ispričali na nivou osećanja. Ali, gde ste vi to videli u institucijama? Gde su institucije Republike Srbije radile ovo o čemu vi govorite? Da li imate neki primer?

Možemo da se vratimo u postpetooktobarski period i da se setimo onoga što je radio, primera radi, direktor Narodne biblioteke Srbije Sreten Ugričić. On je pokušao da izbacuje određene srpske pisce, i da je vodi kao da nije Narodna biblioteka Srbije nego kao da ta ustanova nema nikakav nacionalni predznak. On je za nas primer pokušaja denacifikacije u savremenoj kulturnoj istoriji.

Za kraj još dve stvari. Najpre, Evropa ili Rusija?

"Naša je procena da bez šest do devet meseci slobodnih medija nema nikakvih uslova za fer izbornu utakmicu. Da nam Vučić danas ponudi slobodne medije i kaže evo izbora za 45 dana, to bismo odbili"

Pre svega, hajde da vidimo kako će ta Evropa izgledati kada se u njoj budu pitali jedan Hans Kristijan Štrahe, Mateo Salvini i Marin le Pen...

Da li su to vaši politički uzori?

Ne, ja samo pitam kako će ta Evropska unija izgledati kada te političke opcije postanu dominantne. O kojoj Uniji mi razgovaramo? O onoj koja nam nudi da u nju možda uđemo za deset godina? EU nije tema u Srbiji danas. Kada se oni budu reformisali, kada sami budu znali šta žele, onda možemo da sednemo i o tome da pričamo. Šta ako ta buduća Evropa, ili Evropa posle EU ako se EU raspadne, ili Evropa u kojoj će EU biti drugačija i koja će imati Rusiju za strateškog partnera, shvati da nema Evrope bez Rusije kao njenog sastavnog dela? Da li će onda ono za šta se mi zalažemo u Dverima, strateška saradnja sa Rusijom, biti glavna evropska politička ideja kao što već jeste u nekim državama EU? Ne slažem se u svemu sa gorepomenutim liderima, ali smatram da oni jesu izraz jedne autentične savremene evropske tendencije, povratka konzervativnim i tradicionalnim vrednostima, povratka poštovanju države i nacije, tradicionalnih verskih zajednica, porodičnih vrednosti.

Ako ta opcija vlada Evropom, vi biste voleli da i Srbija bude deo tog kluba?

Mi smo uvek spremni da razgovaramo o različitim oblicima saradnje unutar Evrope. Ovakav koncept koji sada postoji – briselski koncept, Ce-Ka koncept – neprihvatljiv je. Ako se to promeni, ako se vrate na degolovsku paradigmu Evrope nacija, ako se poštuju naši nacionalni suvereniteti i vrednosti, ako možemo da budemo partneri a ne sluge, zašto ne bismo bili deo takve Evrope?

A šta nam nudi Rusija?

Ona nam nudi stratešku saradnju, koju mi do sada nismo iskoristili. Govorim i o političkoj saradnji, ali i o vojnobezbednosnoj i pre svega ekonomskoj saradnji...

Šta sprečava Vučića da sve to danas ostvari?

Sprečava ga to što nikada do kraja nije iskoristio potencijal saradnje sa Rusijom da se ne bi zamerio svojim zapadnim prijateljima koji su ga doveli na vlast 2012. godine.

A da ste vi danas Vučić, šta biste vi to bolje uradili? Šta biste rekli Putinu, a šta Angeli Merkel?

Verovatno bih bio deo jedne velike evropske delegacije koju bi činili Štrahe, Le Pen, Salvini i Orban koja bi zajednički želela strateško partnerstvo sa Rusijom. To bi bio veliki evropski projekat koji bi doneo izuzetan razvoj čitavoj Evropi jer ona ne treba da bude američka kolonija i da zbog američkih interesa bude u sukobu sa Rusijom. Evropa ima sve interese da strateški sarađuje sa Rusijom. Mi to govorimo godinama, a sada vidimo da to postaje i tendencija u dobrom delu evropskih država.

Koja je vaša platforma za Kosovo? To je ono što se zamera SZS – da nema odgovor na taj problem.

Mi bismo pošli od našeg Ustava i Rezolucije 1244 UN, a onda bismo sa te pozicije stupili u pregovore sa predstavnicima albanske nacionalne manjine koja živi na teritoriji Republike Srbije da vidimo kako mi možemo da uredimo naše odnose unutar Srbije. I tražili bismo međunarodne saveznike da nas podrže u tome, da bismo došli do rešenja koje bi Albancima donelo odgovarajući stepen autonomije unutar Srbije.

Da li vidite ko bi u Prištini bio vaš sagovornik za takvu opciju?

Zašto da ne? Pa da li znate bilo koga u Republici Srpskoj ko nije za ujedinjenje sa Srbijom?

To nisu povezane stvari...

Kako? Ne mogu da postoje različiti kriterijumi i standardi. Ako se želi unitarna BiH, onda moramo imati i unitarnu Srbiju.

To je vaš predlog za Kosovo – ako hoćete mirnu Bosnu, vratite Kosovo u ustavni poredak Srbije?

Ne, hteo sam da kažem nešto drugo i da se pozovem na autoritet pokojnog Zorana Đinđića. Uveren sam da je jedan od razloga što je ubijen njegovo insistiranje kod međunarodne zajednice da se ne primenjuje princip dvostrukih aršina kada je Srbija u pitanju. Ne možete stvarati dve albanske države na Balkanu, a negirati nezavisnost Republike Srpske i njenu težnju da se ujedini sa Srbijom. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

PRIVREMENO REŠENJE DUGO 28 GODINA: Dragan Stojanović, Miodrag Kuljanin, Radmila Radosavljević i Dragiša Milenković
Fotografije: Marija Janković

Bahatost Vulinovih saradnika

Država je pokušala da pronađe rešenje za vojne beskućnike iz hotela "Bristol", ali tako što je obmanula penzionere, kao i pritiscima na one koji su još zaposleni, pretnjama prekomandom ili prebacivanjem na niža radna mesta, pa su mnogi pristali na drugi smeštaj u okviru vojnih samačkih hotela

Penzionisani zastavnik Dragan Stojanović nije ni sanjao da će postati medijska ličnost, a postao je, nažalost, braneći svoja prava i prava ostalih vojnih beskućnika koje su ratovi devedesetih doveli u Beograd, u bivšim republikama su ostavili stanove i "privremeno" su smešteni u vojni hotel "Bristol" u Karađorđevoj ulici. To "rešenje o privremenom smeštaju, do rešenja stambenog pitanja", kako je stajalo u odlukama nadležnih u vojnostambenim organima, traje već 28 godina i trajalo bi ko zna do kada da se nije pojavio projekat od nazovi nacionalnog značaja "Beograd na vodi", gde je "braći Arapima" praktično poklonjeno savsko priobalje, uključujući hotel "Bristol". Svima onima koji su u savskom amfiteatru imali bilo kakvu nekretninu ili makar i baraku za stanovanje, običnu udžericu, država, odnosno Grad Beograd su se odužili, dajući im stanove za koje mnogi nisu ni mogli sanjati da će ih imati umesto svojih "ćumeza", samo su vojni beskućnici ostali "kratkih rukava". I to ne zahvaljujući bahatosti gradskih vlasti, koje su ih zaobišle u dodeli stanova, nego isključivo samovolji ljudi u Ministarstvu odbrane. Jer, tadašnji gradonačelnik Siniša Mali je u leto prošle godine javno rekao da je grad za vojne beskućnike obezbedio 134 stana. Mnogi su u to i poverovali, pa su "na neviđeno" sa Ministarstvom odbrane potpisali ugovore, a onda shvatili da su dobili ili poslovne prostore koje treba dodatno preuređivati, jer, na primer, nemaju ni kuhinju ni kupatilo, ili su prebačeni u druge vojne samačke hotele, u identične sobe od petnaestak kvadrata, sa zajedničkim kupatilom i sanitarnim čvorom.

Praktično, neraspodeljeno je ostalo 100 stanova, i stvarno je pitanje kome će oni pripasti.

LAŽNA BRIGA I PRAZNA OBEĆANJA

Stojanović je jedan od onih koji nije poverovao u lepa, ali prazna obećanja iz vrha Ministarstva odbrane, a pogotovo ona koja su dolazila od ministra Aleksandra Vulina, i počeo je kroz medije, jer je uvideo da od države i sistema nema vajde, svojevrsnu bitku za istinu o svemu što se radi vojnim beskućnicima. Nakon što

BEZ LIFTOVA I GRAJANJA: Život u "Bristolu"

je "Vreme" pre godinu dana prvo objavilo tekst o vojnim beskućnicima u "Bristolu" i opasnosti koja im se nadvila nad glavom – da ih jednog dana naprosto izbace na ulicu zbog "višeg interesa", a to je projekat "Beograd na vodi", Stojanovića i ostale su u više navrata zvali na sastanke u Ministarstvo odbrane kako bi im tobože rešili stambeno pitanje, ali sve se svodilo samo na obećanja, da bi potom prešlo u pretnje i bahatost Vulinovih saradnika.

Sam Vulin je letos, direktno upitan o problemu stanara "Bristola", jer su se za to zainteresovali i ostali mediji, odgovorio sa: "Svi će biti zbrinuti, u to nemojte da sumnjate, to je stav naše vojske, mi brinemo o svojim ljudima." On je i bezbroj puta pre toga, a i posle, prilikom svake dodele ključeva stanova pripadnicima vojske, ponavljao mantru kako Ministarstvo odbrane brine o svim svojim pripadnicima, bilo da su aktivni ili penzionisani.

Kako brine, pokazao je dopis Direkcije za usluge standarda Ministarstva odbrane od 11. februara ove godine, koji je, iako nenadležan, potpisao državni sekretar Bojan Jocić, a u kome se od stanara "Bristola" traži da se "isprazni smeštaj od lica i stvari najkasnije u roku od osam dana": "Ministarstvo odbrane preduzelo je sve mere da svim licima koja su u trenutku promene namene hotela 'Bristol' koristila privremeni smeštaj u ovom objektu obezbedi adekvatan smeštaj u skladu sa pozitivnim propisima", stajalo je u dopisu.

Zaključkom Vlade Srbije broj 05 464-8086/2018 od 28. avgusta Ministarstvu odbrane prestalo je pravo korišćenja hotela "Bristol". Komercijalni deo hotela prestao je da radi dok stanari iz dela u kome su bili vojni beskućnici nisu iseljeni, jer im nije rešen smeštaj, ne u skladu sa "pozitivnim propisima", kako obećava Jocić, nego nikako. Koliko je od kraja avgusta, kada je komercijalni deo hotela zatvoren, Vojna ustanova "Dedinje" bila na gubitku, druga je priča, jer hotel je mogao da posluje sve vreme i zarađuje.

Država je, doduše, pokušala da pronađe rešenje za vojne beskućnike iz "Bristola", ali tako što je obmanula penzionere, kao i pritiscima na one koji su još zaposleni, pretnjama prekomandom ili prebacivanjem na niža radna mesta, pa su mnogi pristali na drugi smeštaj u okviru vojnih samačkih hotela, a njih 33 dobilo je jednosobne stanove i garsonjere, u stvari poslovne prostore koje su morali adaptirati, kaže Stojanović.

On dodaje da su na sastanak na kome su obećavali dodelu stanova pozivali »

uglavnom najstarije stanare "Bristola", verovatno znajući da neće dočekati tu obećanu podelu.

BEZ PRAVA OTKUPA

Šta je sa ostalim stanovima od 134 koje je dodelio grad, gde su, jer je rečeno da se radi i o dvosobnim i trosobnim, troiposobnim, da ima i većih od 100 kvadrata. Kad su u vrhu Ministarstva odbrane videli "plen", izgleda da su odlučili da ti stanovi ostanu njima, za dodelu svojim ljudima. Prvo su krili da je Ministarstvo od grada dobilo te stanove pa je ministar to priznao, ali je rekao kako ih je mnogo manje, i da je svima ponuđeno da ih biraju. Sve laž do laži, konstatuje Stojanović.

BAGERIMA PROTIV BEOGRADA:
Raščišćavanje za "Beograd na vodi"
Foto: M. Janković

On ukazuje i na bahato ponašanje sekretara Ministarstva odbrane Zorana Lazića (Vulinovog "kadra" kog vodi sa sobom sa funkcije na funkciju) na poslednjem sastanku sa vojnim beskućnicima iz "Bristola", kada je sa sobom doveo devet ljudi iz Ministarstva, predstavljenih kao "radna grupa". Lazić im je, tvrdi Stojanović, ironično rekao da je prošlo dovoljno vremena (od poslednjeg sastanka) i da se nada da su dovoljno razmišljali i shvatili kako treba da potpišu saglasnost da prihvataju novu odluku, pa će nadležni onda odlučiti šta da rade i kako da postupe: "Niko od nas 13 koji smo bili na sastanku nije potpisao. Jer je na neviđeno. Pogotovo što niko od onih koji su pre na to pristali nije bio u prilici da vidi dodeljeni im 'stan', u stvari poslovni prostor koji je trebalo adaptirati, a ispostavilo se i da je potpisani ugovor bio sa odredbom 'bez prava otkupa'."

Penzionisani zastavnik prve klase Dragiša Milenković jedan je od onih stanara "Bristola" koji takođe nema kuda da ode, a porodica mu je tamo od 1991. godine, kada su izbegli iz Zadra, dok je on bio prebačen u Sarajevo, gde ga je zatekao rat.

"U penziji sam 15 godina, a supruzi, koja radi u Vojnoj ustanovi Dedinje, nedostaje godina do penzionisanja i na nju direktor (Čedomir Kisić) stalno vrši pritisak, mobinguje je da pristanemo na rešenje stambenog pitanja koje oni nude, traži da utiče na mene. Zove je, pokazuje papir na kome piše da mora da se iseli za 20 dana iz "Bristola" iako sam ja nosilac rešenja za privremeni smeštaj, a ne ona. I onda, što je čudno, na sastanak sa radnom grupom Ministarstva odbrane 11. februara zovu i nju i mene", objašnjava Milenković.

On pokazuje i rešenje vojnostambenog organa o privremenom smeštaju u "Bristolu" od 24. decembra 1993. godine, koje je potpisao general-major Mirko Marinković, a u kome pod tačkom 2 stoji: Privremeni smeštaj se odobrava do rešenja stambenog pitanja ili davanja otkaza zbog grubog kršenja kućnog reda. "Stambeno pitanje nisu mi rešili, kućni red nismo prekršili ni na najmanji način za ovih decenija, a pogotovo ne grubo, sve dažbine smo redovno plaćali", nabraja Milenković.

Kako su izgledali sastanci sa Jocićem i Lazićem prepričava Radmila Radosavljević, udovica penzionisanog pukovnika Slobodana: "Oni su s nama obavljali razgovore kao da smo na pijaci. Pozvali su nas na prvi sastanak 20. septembra, nismo imali pojma zašto, i to ne sve stanare 'Bristola', nego samo one koji su imali rešenja o smeštaju do konačnog rešenja stambenog pitanja. Na sastanak su, međutim, došli i oni koji su imali rešenja na određeno vreme, ali i neka lica koja nisu iz 'Bristola'. Na moje pitanje koliko je Grad Beograd dodelio stanova za rešenje našeg problema, niko nije hteo da odgovori, ali su potom ipak priznali da su to 134, ali da njihove strukture 'nisu naročite'. Lazić se 'pohvalio' da nam daju bolje od onog što imamo u 'Bristolu'. Sutradan su nas ponovo pozvali na sastanak, opet obećavali, to je bio petak, a u ponedeljak je 28 stanara 'Bristola' prihvatilo ponuđena rešenja, dok nas sedam nije", rekla je ona. Radmila Radosavljević kaže da je na poslednjem sastanku pitala Lazića šta je sa ostalim stanovima, a on je, smejući se, odgovorio: "Jedan ću dodeliti sebi, jedan Jociću, jedan (pukovniku) Stankoviću." "Jocić je tad prekinuo sastanak i svi su otišli", navela je ona. Pukovnik u penziji Miodrag Kuljanin, doktor nauka, jedan je od stanara "Bristola" kome je ponuđeno ono što se zove kolektivni vojni smeštaj ili, u prevodu, samački vojni hotel na Zvezdari. On je to odbio iz prostog razloga što vojni pravilnici tu mogućnost ne dozvoljavaju za penzionere, pa tako niko od te kategorije stanara "Bristola" nije prihvatio, bojeći se da ne budu izigrani po ko zna koji put. "Oni su nam na tu zamerku odgovorili da će da budu 'velikodušni' pa će to da odrade mimo pravilnika. Nismo pristali", ispričao je Kuljanin. Rok za iseljenje koji je Ministarstvo odbrane dalo stanarima "Bristola" istekao je u utorak, u trenutku pisanja ovog teksta, a oni su i dalje u svojim sobama, koje su sve samo ne pristojan smeštaj.

Kako će vlast da ih iseli, pitanje je bez odgovora. Po zakonu, ne može policija, ni vojna ni civilna, jer za to mora da postoji sudsko rešenje, čega opet nema. Imajući u vidu sva događanja oko "Beograda na vodi", posebno slučaj "Savamala", kada su na scenu stupili batinaši sa fantomkama na glavama, u džipovima bez registracija, nije isključena ni takva mogućnost. Pa, posle nek tužilaštvo utvrđuje krivicu, a premijerka Ana Brnabić neka se, poput njenog prethodnika, "pere" rečima da su to uradili "kompletni idioti iz vrha gradske vlasti".¶

DAVOR LUKAČ

TEOFIL PANČIĆ

Beleške bračnog savetnika

Možda je krajnje vreme da političari i njihove stranke konačno usklade to kako se zovu i kako se predstavljaju sa onim što zaista jesu

Ima nečega sablasnog u velikom raskoraku između onoga kako se nešto zove i onoga šta to zapravo jeste. Otvori se neki takoreći metafizički zjap, ni najmanje apstraktan i spekulativan, nego sa sasvim konkretnim (dakako, lošim) posledicama: kad se ljudi, stvari i pojave "pogrešno" nazivaju to znači da se pogrešno definišu, a ako se pogrešno definišu znači da ih ili ne razumemo (što podrazumeva da su nam neodgonetljivi, a to je već po sebi opasno) ili se iz nekog nesolidnog razloga samo pravimo da su nešto sasvim drugo od onoga što jesu. Imamo, dakle, posla ili sa laži ili sa neznanjem: teško je reći šta je od to dvoje potencijalno kobnije. Ali nema sumnje da su oboje najčešći izvori svih nesreća – ne samo ličnih, nego i kolektivnih, epohalnih.

Ovo uvodno "filozofiranje" ima za svrhu da nas uvede u jedan od neizbrojnih aspekata čudesnih svetova balkanske politike, onaj u kojem njeni akteri definišu vlastite načelne pozicije krajnje neobavezno i bez istinske korelacije sa stvarnošću, zakačivši se za prvi termin koji im se učini zgodnim jer je trenutno u modi, a čini im se da je još dovoljno upražnjen, utoliko i raspoloživ za njihovo baškarenje po "markiranom" delu terena. Pa se tako, recimo, stranka pritupog ultrakonzervativnog konformizma nazove radikalnom, partija nazadnjaštva se nazove naprednom, palanačka neofeudalna družina se ponosno nazove socijalistima itd. Najviše su, ipak, postradali međunarodno kodirani pojmovi koji bi imali biti svugde i svima lako prepoznatljivi – samo kad ne bi zapravo bili lokalno zloupotrebljeni za totalni šum u komunikaciji. Recimo, u nekom trenutku je pojam *socijaldemokratski* jako ušao u đir, pa su na sve strane nicale socijaldemokratske stranke, partije, savezi, lige, forumi i bog-zna-šta još, mada glavnina toga nije ni teoretski znalo šta ta, kako ste ono rekli, socijaldemokratija uopšte jeste, a kamoli da bi u praksi, svojim životom i delom, dosledno zastupali i branili takve vrednosti. Verovatno najgroteskniji u preobilju iščašenih primera te sorte je Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) koji je osnovao i vodi Dodik Milorad, dugogodišnji otvoreni šampion etničkog šovinizma jednog od BH "naroda" (tj. konfesija) i tvrdokorni zagovornik otcepljenja jednog dela BiH od ostatka zemlje, i to upravo po etničkom kriterijumu, dakle u širem smislu reči "rasnom", po kriterijumu "krvi i tla"; treba li reći da je to od bilo čega nalik socijaldemokratiji udaljeno otprilike koliko je Vili Brant, antifašistički borac, bio politički, svetonazorno i moralno udaljen od svog sunarodnika Adolfa Hitlera?

Enivej, eno je objavljeno kako je guru i prorok nove radikalne "bele" evroameričke desnice Stiv Benon, do nedavno ona alfabetskija polovina (nepostojećeg) političkog uma Donalda Trampa, a koji u poslednje vreme nastoji da uzduž i popreko i "stare" i "nove" Evrope okupi snage radikalne, ksenofobne, nacionalističke i implicitno rasističke (a što se sve na jeziku desne varijante političke korektnosti naziva "suverenizam") desnice, u velikoj ljubavi sa strankom Dodik Mileta, i kako je ta ljubav uzajamna, pa će ubrzo kanda biti sklopljen i nekakav politički brak. Mladencima treba poželeti svaku sreću, jer baš pristaju jedno drugom. Možda bi Dodikova družina usput mogla i da se ratosilja besmislenog socijaldemokratskog određenja, pa da nam svima lakne? Uostalom, zašto se neofašistička internacionala toliko boji vlastite ideologije, to jest, njenog krštenog imena?

Na slično se bućkalo kao Dodik s ovih jugoslovenskih strana, vidim, primila i stranka nesrećnog Medojević Nebojše iz Crne Gore, multiideološkog profesionalnog opozicionara iz nekoliko država i jednog od najkvalitetnijih mogućih objašnjenja kako je moguće da Milo Đukanović tako lako i na neki tužan način zapravo i zasluženo drži vlast u Crnoj Gori svih ovih godina. Pa zar *ono* da ga smeni – miks putinovskih četnika i montenegrinskih zazjavala?

Mene, dakako, najviše zanima ko će prvi iz Srbije da se uhvati na Benonov lepak i samoproglasi se za njegovu filijalu? Nije da nemamo sasvim dovoljno onih kojima bi to sasvim lepo pristajalo, od zombiranih ostataka polurahmetli DSS-a preko šešeljevskih cirkuzanata pa do bezbroja zavetničko-našističkih ordija, ali ipak je to danas boranija, nije to dostojno tako zvučne organizacije s međunarodnom reputacijom. Zato ću biti slobodan da uglednoj gospodi iz Dveri predložim da obrate pomniju pažnju na Benonovu internacionalu: verujem da bi u njoj mogli da se pronađu i da realizuju svoje predugo zapretane potencijale. Jer, znate kako, na jednoj strani, od ove priče s "braćom Rusima" nema baš neke velike političke vajde, to jest, ne ako se s njima uspostavi direktna politička veza; indirektna ionako postoji i postojaće, pošto nema te grdobe i užasa u Evropi, a i šire, iza koje ovako ili onako ne stoji Kremlj; na drugoj stani, ni od ovog političkog morganatskog braka s "prozapadnim izdajnicima", "soroševcima" i sličnima – u svrhu, je li, zajedničkog "rušenja Vučića" isto nema mnogo hasne, jer je to veza u kojoj se obe strane osećaju frustrirano, eksploatisano, zloupotrebljeno i zakinuto, i to pre ili kasnije po logici stvari mora da izrodi neki veliki pičvajz. Jedini način da se to na vreme predupredi jeste da svaka politička snaša nađe sebi prikladnog đuvegiju, a za dverjansku skvo mister Bannon je prilika i po – jeste da je malo stariji gospodin, ali dobro je držeći, boljeg svakako neće naći. Jer dobro je, kažem, kada između onoga što nešto jeste i onoga kako se nešto zove nema nikakvog ponora, nego sušta harmonija sfera, aferim i amin. ¶

Eksplozivni koktel ne

Šta ako cisterne sa opasnim teretom iskliznu sa šina usred tunela "Vračar" koji ide ispod centra Beograda, kao što uporno isklizavaju na pruzi Niš–Zaječar? Da li postoji plan za evakuaciju, i na koje alternativne pravce će se preusmeravati putnički i teretni saobraćaj, s obzirom da se vlast zafarbala u ćošak i više nema kuda da "protera" kompozicije

ČEKA LI BEOGRAĐANE NEŠTO SLIČNO: Prevrnuta cisterna sa amonijakom kod sela Jasenovik, januara 2019. Foto: Dimitrije Nikolić /Tanjug

Deluje da je sve počelo 1. februara, ali nije. Počelo je godinama ranije, a sada se samo višegodišnja naprednjačka praksa potpisivanja štetnih, vrlo verovatno koruptivnih ugovora sa jedne i nesposobnost (ili nemar) da se državni poslovi isplaniraju bar dva koraka unapred, sa druge strane, mešaju u potencijalno izuzetno opasan i eksplozivan koktel u vidu vozova natovarenih opasnom robom koji prolaze kroz tunel ispod centra Beograda.

Kao što je poznato, od 1. februara 2019. godine obustavljen je železnički saobraćaj između Beograda i Novog Sada. Kako je tada saopšteno iz železničke kompanije "Srbija Voz", saobraćaj je zaustavljen zbog infrastrukturnih radova na magistralnoj pruzi Beograd – Novi Sad – Subotica – Državna granica (Kelebija), a privremeno su ukinute i relacije Zrenjanin – Novi Sad – Zrenjanin i Zrenjanin – Pančevo – Beograd Centar – Zrenjanin.

Reč je, naravno, o čuvenoj kineskoj "brzoj pruzi" između Beograda i Budimpešte. Prvih metar i kusur pruge, sećaju se građani, svečano su u Novom Sadu otvorili Aleksandar Vučić, tada predsednik Vlade i ministarka Zorana Mihajlović još u decembru 2015.

"To je velika stvar za našu zemlju. Sve ćemo završiti za dve i po godine. Očekujem da sa kolegama iz Kine i Mađarske zajedno pođemo od Beograda do Budimpešte, da pokažemo šta sve može da se uradi kada su ljudi posvećeni i veruju šta može da se uradi", rekao je tada Vučić, uz napomenu da je mašinovođa voza kojim su došli do Novog Sada "sijao od zadovoljstva, srećan što zna da će da napreduju pruge i, iako zna da su male plate, vidi da postoji budućnost".

Zorana Mihajlović je, sa svoje strane, izjavila da je ovaj projekat "vizija premijera Vučića, da ga se nisu setila ministarstva, već ga je on osmislio" i zahvalila mu se zbog toga.

TOKSIČNI ELEMENT

Naravno da za dve i po godine nije završen sav posao, čak ni pola. Delovalo je da će, ako zanemarimo pomenutih metar i frtalj pruge, ova "vizija premijera Vučića" ostati u rangu fabrike čipova Mubadala, rezervnih delova za Boing, Mercedesa i ostalih "vizija" namenjenih večitoj izbornoj kampanji i namicanju još kojeg glasa. Uostalom, "vizija premijera Vučića", dabome, nije ništa novo – još su u februaru 2010. iz Saobraćajnog instituta CIP saopštili da su oni "projekat brzih pruga započeli još pre 20-ak godina", a Ministarstvo infrastrukture je u martu iste godine saopštilo da se početak radova na pruzi Beograd – Budimpešta očekuje 2011, a završetak do 2013.

No, izgleda da je potreba Kine za infrastrukturnim prodorom u Evropu prevagnula nad uobičajenom specifičnom težinom jedne od Vučićevih "vizija", pa je ovaj projekat počeo da se ostvaruje tako što je deonica od Beograda do Subotice podeljena na tri dela, pa je Kina na kraju dala kredit za izgradnju dve deonice pruge (Beograd – Stara Pazova i Novi Sad – mađarska granica), a Rusija za izgradnju treće (Stara Pazova – Novi Sad). Uz sve to, kineski partneri u ovom poslu, koji su i izvođači radova, bili su oslobođeni plaćanja poreza na dodatu vrednost.

Dakle, taj se posao izgradnje "brzih pruga Srbije" zakotrljao, uprkos tome što javnosti nije pokazano na koji način će ova rabota da se isplati. Ponuđena je samo Vučićeva reč da će sve to super da bude – Vučić je u decembru 2015. rekao da studije izvodljivosti, koje su rađene u

odgovornosti

vezi sa ovom prugom, "nisu prikazale pravo stanje" jer su merili broj putnika "pre šest meseci", a da je već sada "došlo do velikog rasta", te da će taj broj putnika, kada se bude uradila cela deonica, "biti i mnogo, mnogo viši".

Mada je postojala najava da neće biti potrebe da se prekida saobraćaj između Beograda i Novog Sada tokom gradnje pruge – uostalom, tek što je prošle godine konačno završen Žeželjev most i preko njega nakon skoro 20 godina uspostavljen železnički saobraćaj – ni to se nije dogodilo, pa će, prema različitim izvorima, železnički saobraćaj između Beograda i Novog Sada biti obustavljen u trajanju između jedne (ministarka Mihajlović) i tri godine ("Železnice Srbije"). Rok – ko zna koji po redu – za završetak cele pruge od Beograda do mađarske granice (za) sada je 2023. godina.

I sve bi ovo, uslovno, bilo u redu da se u priču ne meša drugi, visoko toksični element, poznat i kao "Beograd na vodi". Mnogo puta je u "Vremenu" pisano o ovom poduhvatu, koji se od početnih 3,5 milijardi evra ulaganja investitora i 200.000 novozaposlenih radnika srozao na ulaganje od 150 miliona evra i, uglavnom, pravljenje visokih zgrada gde im mesto nije. Ako u poslu sa izgradnjom pruge nije dokazano kako postoji javni interes da se država zadužuje u milijardama evra (za "ruski" deo pruge 338 miliona dolara, za kineske 319 miliona dolara + 943 miliona evra), onda je za projekat "Beograd na vodi" prilično jasno i nedvosmisleno pokazano da je reč o duboko štetnom i koruptivnom poslu.

Najpre je privatni interes investitora – da zaradi pare – pomoću Skupštine Srbije pretvoren u javni interes, odnosno "projekat od posebnog značaja za Republiku Srbiju i Grad Beograd", a onda je započeto sređivanje tih silnih hektara zemljišta parama građana, za sada u neutvrđenom iznosu (barata se brojkom i od milijardu evra), pri čemu bi lista zloupotreba, kršenja i prekrajanja zakona, kriminalnih radnji (rušenje u Savamali) i ostalih mahinacija mogla da se meri stotinama stranica teksta.

NE BRINITE, NE ZNAMO ŠTA RADIMO

No, to nas dovodi natrag na pruge Beograd – Novi Sad. Zarad "Beograda na vodi" u julu prošle godine izmeštena je Glavna železnička stanica u Beogradu na neznanu lokaciju (neki kažu da je na Topčideru, neki kažu da je u Prokopu), a u sklopu ovog poduhvata povađene su i tračnice koje su do stanice vodile, ali i nastavljale dalje, oko Kalemegdana, pa sve do Pančevačkog mosta.

Do letos su, dakle, teretni vozovi – a na njima i različite opasne (zapaljive, eksplozivne, otrovne) materije – išli oko Kalemegdana. A onda su se, poput kakvog strip junaka, različite vrste vlasti i javnih službi zafarbale u ćošak.

Od leta teretni vozovi – a na njima i opasne materije – idu (i) kroz tunel ispod centra Beograda, tzv. tunel "Vračar", koji prolazi i kroz podzemnu stanicu Vukov spomenik, a od 1. februara taj (i svaki drugi) teret nema kuda da ide nego jedino i isključivo kroz tunel.

Kako je pisala "Politika" u julu prošle godine, gradski urbanista Milutin Folić je rekao da su urađene studije i "utvrđeno je da vozovi koji su išli oko Kalemegdana ubuduće mogu da koriste tunele u Beogradu i to noću, kada ne saobraća 'BG voz'."

Ministarka Mihajlović je, pak, izjavila da će "kompletno rešenje problema prevoza opasnih materija biti utvrđeno za nekoliko meseci".

Početkom februara ove godine, a nakon ukidanja železničkog saobraćaja od Beograda do Novog Sada, novinar Miša Brkić je u "Danasu" ponovo pokrenuo pitanje prevoza opasnog tereta kroz tunel ispod centra glavnog grada, utvrdivši da u tzv. "Izjavi o mreži" – dokumentu koji pravi državno preduzeće Infrastruktura železnice Srbije a.d, a koji, između ostalog, obezbeđuje "opšte informacije o železničkoj mreži, uslovima za pristup železničkoj infrastrukturi, načelima i kriterijumima za dodelu kapaciteta, načelima obračuna cena i njihovim visinama..." – jasno piše da se opasna roba može prevoziti "na svim prugama osim na pruzi Beograd Centar – Pančevo Glavna – Vršac – Državna granica, na deonici Beograd Centar – Pančevački most".

Dakle, upravo tamo kako sada *jedino* može da prođe bilo kakav železnički prevoz, pa i teretni. Pa i onaj koji nosi opasne (eksplozivne, zapaljive, otrovne...) materije za, na primer, NIS ili Petrohemiju.

Na tekst Miše Brkića reagovalo je preduzeće Infrastruktura železnice Srbije (IŽS), navodeći da su se "nakon donošenja 'Izjave o mreži', pošto su stvoreni uslovi da se transport opasnih materija odvija kroz tunel 'Vračar', o tome su doneti 29. juna 2018. godine telegram, a zatim 30. januara 2019. godine i Uputstvo kojima 'Infrastruktura železnica Srbije' samostalno uređuje ovu oblast. (...) Sve ove novonastale promene i izmenjene odredbe su opšteg karaktera, na koje Vlada Republike Srbije ne daje saglasnost, sublimiraju se kroz Izjavu o mreži za važeći Red vožnje i biće objavljene kao prečišćen tekst. Takođe, sve novonastale izmene biće obuhvaćene i novim tekstom Izjave o mreži, koja će biti objavljena u februaru 2019. godine, za Red vožnje 2020. godine."

Reagovao je i državni sekretar u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Miodrag Poledica, koji je rekao da je ceo tunel "Vračar" opremljen termovizijskim kamerama, da se železnički saobraćaj obavlja na dubini od oko 40 do 50 metara ispod površine, od ponoći do pet ujutro, te da je preduzeće Infrastruktura Železnice Srbije, pre nego što je propušten prvi voz, "preduzelo sve preventivne mere koje propisuje Sektor za vanredne situacije MUP-a".

Dakle, i iz ministarstva i iz IŽS došli su umirujući tonovi da je, eto, sad sve u redu jer su preduzete sve potrebne mere obezbeđenja, a sve te mere će se videti u Izjavi o mreži za 2020. godinu, koja još nije objavljena.

Međutim, događaji su daleko od umirujućih. Sredinom januara prevrnule su se dve od 14 cisterni iz vozne kompozicije koje su prevozile tečni amonijak, nadomak sela Jasenovik na pruzi Niš- Zaječar. Selo je moralo da bude evakuisano.

Par nedelja kasnije, na istom mestu, iskliznulo je pet vagona cisterni sa fosfornom kiselinom. Direktor sektora za saobraćajne poslove u Infrastrukturi železnice Srbije Dejan Đorđević tada je »

Spisak fabrika hemijske industrije u Srbiji

Eucom, Hip-petrohemija, Nis petrol, Hip azotara, Prva iskra, Eksplozivi rudex, Patenting proizvodnja, Moslab, Henkel, Basf, Jasvel, Midra eko, Duga helios group, Jugohem, Gram, Tehnohemija, Farmasol, Patenting perila, Termohemija, Beohemik, Kosmaj-komerc, Chemical agrosava, Delta Agrar, Galenika fitofarmacija, Biohemik, Alkaloid, Messer, Cryogas, Šumadija omega, Midra eko, Dahlia, Hagleitner, Eko engineering-spektrahem, Aero balkan, Bones group, Pharmanova, Belupo, Ivan Filip kozmetika, Negresco International, Yunsey, Lipo cosmetics, Galenika pharmachem, Metals and minerals sales, Acetik (Beograd); Bv komerc, Vst trend, Agrohem, Invego, Albus, Adelit, Impuls hemija, Hemiprodukt, Hgp, Bomid, Floravit, Adeco (Novi Sad); Mideks, Zorka Pharma (Šabac); Azotara, Azohem, Agrovojvodina komercservis, Lomax company (Subotica); Rudarsko – topioničarski basen Bor (Bor); Aurora, Milan Blagojević Namenska, Maxima (Lučani); Žito media (Kula); Yuco (Bački Jarak); Ihp (Prahovo); Spektar (Čačak); Zdravlje kozmetika (Leskovac); Tehnika Purić (Valjevo); Hemodom (Sremska Kamenica); Marex (Jabuka); Novohem (Šabac); Fertil (Bačka Palanka); Panlevel (Mionica); Hero (Inđija); D&N sani (Lapovo); Tigar, Prvi maj (Pirot); Župa hemijska industrija, Aroma 1990, Trayal (Kruševac); Msk (Kikinda); Krušik (Valjevo); Hempro color, Evrojug (Šid); Jugohem (Nova Pazova); Milcom (Aranđelovac).

izjavio da je "merenjem geometrije koloseka na licu mestu utvrđeno da uzrok vanrednog događaja nije stanje železničke infrastrukture, posebno što je upravo ta deonica sanirana 2018. godine".

A potom je 14. februara pet cisterni sa amonijakom iskliznulo između železničkih stanica Knjaževac i Podvis, opet na pruzi Niš–Zaječar. Ministarstvo saobraćaja donelo je odluku da se obustavi železnički saobraćaj na toj pruzi dok rekonstrukcija ne bude u potpunosti završena.

Nakon ovog, trećeg po redu udesa, predstavnici IŽS rekli su da se "utvrđuju uzroci iskliznuća vagona u poslednja dva slučaja", a da je do prvog incidenta "došlo zbog oštećenja vagona privatnog operatera koji je prevozio opasne materije".

Šta da se sve ovo događalo u tunelu "Vračar"?

U Nacrtu "Izjave za mrežu" za 2020. godinu na sajtu IŽS prosto su obrisane odredbe iz 2019. koje izričito zabranjuju prevoz opasne robe kroz tunel "Vračar". No, u narednom članu, koji govori o ograničenjima u pogledu tunela, piše da je "zabranjeno korišćenje dizel vučnih vozila na pruzi Beograd Centar – Pančevo Glavna – Vršac državna granica na deonici Beograd Centar – Pančevački most", te da teretni vozovi mogu saobraćati "u vreme kada nema intenzivnog saobraćaja vozova za prevoz putnika odnosno kada je stanica Vukov spomenik zatvorena za putnike, orijentaciono u vremenskom periodu od 24 h do 4 h pod uslovom da se vuča teretnih vozova vrši elektrovučnim vozilima. Zabranjena je otprema naročitih pošiljaka".

A onda piše: "Izuzetno se može dozvoliti saobraćaj teretnih vozova bez opasnih roba po naređenju nadležnog odeljenja za operativne poslove kroz ove deonice i van navedenog vremenskog intervala."

NI PISMA NI RAZGLEDNICE

Dakle, opasne robe su svakako zabranjene, kako god da se okrene. Pa ipak, one se i dalje prevoze kroz tunel ispod centra Beograda. Amonijak ide u Azotaru, tečni naftni gas ide u Rafineriju, šta ako i ovi vozovi "iskliznu"? Kako će se sprečiti curenje, kako će se gasiti požar? Da li u tunelu postoji sistem zaštite koji ne dozvoljava bilo kakvo varničenje, u slučaju curenja i koncentracije eksplozivnih smeša? Da li postoji i funkcioniše sistem za dojavu požara?

Kroz tunel Lamanš, koji povezuje Veliku Britaniju sa evropskim kontinentom i koji se smatra za jedan od najbezbednijih tunela na svetu, potpuno je zabranjen prevoz supstanci podložnih spontanom sagorevanju (klasa 4.2 opasne robe), supstanci koje u kontaktu sa vodom emituju zapaljive gasove (klasa 4.3), organskih peroksida (klasa 5.2), dok je za brojne supstance količinski ograničen prevoz. Na primer, dozvoljen je prevoz najviše 250 litara zapaljive tečnosti (klasa 3 opasne robe) po transportnoj jedinici. Da li je tako i u tunelu "Vračar"?

Da stvar bude crnja, tunel "Vračar" uopšte nije projektovan da kroz njega prolazi opasna roba. Na sajtu Saobraćajnog instituta CIP o podzemnoj stanici "Vukov spomenik" jasno piše da je ona namenjena "saobraćaju lokalnih putničkih vozova, a ujedno predstavlja prvi korak u ostvarenju dugogodišnjeg beogradskog sna o brzom masovnom podzemnom šinskom prevozu koji će Beograd svrstati u red svetskih metropola sa efikasno rešenim gradskim i prigradskim saobraćajem".

Zbog svega ovoga, "Vreme" je poslalo pitanja Sektoru za vanredne situacije MUP-a Srbije (SVS), kao i Upravi za vanredne situacije (UVS) MUP-a: Koje su mere bezbednosti primenjene u tunelu, u smislu sprečavanja zaštite od požara, havarija, kao i bezbednosti transporta putnika i tereta? Da li je od nadležnih organa izdato odobrenje za zaštitu od požara i eksplozija, za promet opasnog tereta (zapaljivih tečnosti, otrovnih materija...) kroz tunele podzemne železnice, i na osnovu kojih parametara (koje su bezbednosne mere primenjene)? Da li su primenjene bezbednosne mere u skladu sa zakonskim i tehničkim propisima i međunarodnim standardima, i kojim? Da li su Grad Beograd, ili Železnice Srbije, ili neko treći od Sektora (i Uprave) za vanredne situacije uopšte zatražili mišljenje (procenu, odobrenje) o preusmeravanju prevoza opasnog tereta kroz tunele, i na koji način su SVS i UVS odgovorili na ovaj zahtev?

Nikakav odgovor nije stigao. Na telefonski poziv novinara "Vremena" Upravi za vanredne situacije – upućen da bi se čitaocima objasnilo kakvo je stanje u tunelu, šta ako cisterne sa opasnim teretom iskliznu sa šina, kao što uporno isklizavaju na pruzi Niš – Zaječar, kako će MUP da reaguje, kako se gase takvi požari, da li postoji plan za evakuaciju, da li je uopšte moguće izvršiti bilo kakvu akciju spasavanja ukoliko u tunelu dođe do eksplozije ili druge vrste udesa, na koje alternativne pravce će se preusmeravati putnički i teretni saobraćaj (s obzirom da se vlast zafarbala u ćošak i više nema kuda da "protera" kompozicije)... Na kraju krajeva, koje su to preventivne mere primenjene, a koje pominje državni sekretar Poledica – odgovorio je službenik Odeljenja za inspekcijski nadzor koji se, uprkos pitanju novinara, nije predstavio, rekavši da mejl sa pitanjima nije došao do njega, a i da svakako ne može da govori bez odobrenja iz kabineta ministra unutrašnjih poslova. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Veseli egzorcista

Potpuno je neverovatno da bilo koje regulatorno telo, uključujući policiju, ili lekarsku komoru, ministarstvo zdravlja, pa ako hoćete i SPC, dopuštaju da se na televiziji sa nacionalnom frekvencijom iz dana u dan, dakle sistematski, promoviše nadrilekarstvo

Rijaliti programi u Srbiji odavno imaju nekoliko propagandnih zadataka. Osim zabavljanja/anesteziranja, tu je i reklamiranje proizvoda u svim mogućim formama, a tu je i politička propaganda. U svim ovim aspektima, apsolutno se krše svi propisi, počev od minutaže marketinga i plasiranja proizvoda, preko političkih sadržaja i pornografije. U Zadruzi i Parovima jasno se demonstrira bahatost i medijska sila, kao izvedeni oblik političkog patronata.

Ovo "igranje na ivici zakona" ili senzacionalizam besprizornog medijskog deteta naročito su vidljivi u programu televizije Hepi. Tu se redovno daje prostor antivakcinacijskim tribunima i nadrilekarima. Donedavno je famozni Miroljub "pod mač bato" bio gotovo svakodnevni gost. U istom duhu, svakog dana od 14 sati na Hepiju narod može da gleda emisiju "Savetovalište" gde su akteri i publika učesnici Parova. Dakle, imate kulise rijaliti programa, profilisanu publiku nižeg socijalnog i obrazovnog statusa i nekoliko sati nadrilekarskih seansi koje izvodi jedan od učesnika – Alen Azarić. Ovaj lik je od ranije poznat ne samo gledaocima, već i organima gonjenja. Veću popularnost je stekao kada je tokom gostovanja u jutarnjem programu na TV Pink toliko isprovocirao doktora Momu Jakovljevića da je čovek napustio emisiju. Tada se govorilo o alternativnim načinima lečenja tumora, kao i navodnom neznanju lekara zvanične medicine. Sva ova lupetanja nisu nova, nagledali smo ih se devedesetih, ali je indikativno da se ti opskurni likovi poput Zorana Ramovića i ostalih jurodivih vidovnjaka vraćaju u medijski prostor upravo preko Parova na Hepiju.

Za mene je bilo potpuno neverovatno da bilo koje regulatorno telo, uključujući policiju, ili lekarsku komoru, ministarstvo zdravlja, pa ako hoćete i SPC, dopuštaju da se na televiziji sa nacionalnom frekvencijom iz dana u dan, dakle sistematski, promoviše nadrilekarstvo. Ako se psovke mogu maskirati zvučnim signalom, ako se polemiše da li je seks bio dovoljno kasno zbog dečice, da li je golotinje bilo dovoljno ili previše, ovde dileme nema.

U "Savetovalištu", što možete proveriti i na snimcima sa Jutjuba, Alen Azarić daje medicinske savete nesrećnim ljudima koji se očigledno leče na Hepiju. Lično sam video ozbiljne slučajeve gangrene na nogama za koje se preporučuju nekakvi melemi i čajevi; helikobakterija, po teoriji ovog nadrilekara, dovodi do suicida; zatim je rešavan slučaj nestale osobe, gde je nekoj nesrećnoj ženi kojoj je nestao sin savetovao nekakve gluposti – da ga pusti da miruje na nekom mestu gde je on sada?!! Đavo je odneo šalu kada je (a to nije prvi put) Azarić izveo isterivanje đavola iz jedne od starleta. Ova horor priča još uvek traje u dnevnom terminu, bez bilo kakve ograde ili rezerve, bilo od strane televizije ili nekog drugog organa. Može im se.

Istine radi, pomenuti Alen Azarić je u nekoliko navrata gostovao u Parovima, ali i u policiji koja je sprovodila istragu o njegovim nardilekarskim ili nadriapotekarskim aktivnostima. O epilogu ne znamo ništa.

Ovaj frontalni udar paranormalne Srbije možete pratiti tokom celog dana. Prvo nam Vendi Vukelić (estradna umetnica) uz jutarnju kaficu održi dnevnu propoved i čas veronauke. Divno je što se teološkim temama bavi na originalan i savremen način, trudeći se da Parovima i gledaocima slikovito pojasni važne teme iz hrišćanske nauke. Danas je konkretno tema bila spoznaja srcem ili glavom, pa je prigodna priča bila žitije Svetog Jovana Damaskina, na šta se nadovezala priča o Svetom Savi i Bogorodici Trojeručici, a sve to kao uvod u ljubavnu priču Bakija koji u Parovima vara ženu. Posle Vendi Alen isceljuje, nečiste sile napuštaju vilu Parova i Hepi ostaje čista kao devojačka posteljina. A kada padne noć, na televiziju, poput Bele Lugošija, dolazi Milomir Marić, pa il je "Goli život" sa predstavnicima podzemlja, ili je "Ćirilica" sa najvišim predstavnicima vlasti. Poslednji gost je bio Ivica Dačić, koji je iz prve ruke opisao svoju borbu za povlačenje priznanja Kosova. Ivica se bori kao tigar, pa se čak može reći da, poput iscelitelja, vraća belosvetskim moćnicima i njihovim albanskim marionetama milo za drago. Isteruje priznanja kao nečiste sile iz međunarodne politike.

Šalu na stranu, ni jednog trenutka nema dileme da je ova medijska praksa u sukobu sa zakonom, ali je indikativno kako se ona ignoriše. Upravo to ignorisanje je tačna mera političke zaštite koju neki mediji u Srbiji imaju. Marić je ponovo inteligentno shvatio, baš kao i Predsednik Vučić, da danas narodu treba ponuditi Palmin model, gde se mesečno sirotinji daju dve ili tri hiljade za preživljavanje. Tako izgledaju i redovi ljudi koji tokom Vučićevog obilaska Srbije satima stoje i čekaju ne bi li mu tutnuli koverat sa molbom da se zaposli dete ili pomogne lečenje nekog iz familije. Marić je otišao i korak dalje, pa umesto par iljada što daje Palma, ne daje pare uopšte, dovoljno je da pustite neki polusvet da zabavlja i isceljuje gledaoce, a vi zarađujete na reklamama. Može im se. ¶

Nije toliko strašno

"Krajem meseca očekuje se još jedan zubac naviše na grafički predstavljenoj krivoj obolevanja, a epidemija će se razvući do polovine marta ili možda malo kasnije", upozorava epidemiolog Zoran Radovanović. "Može se očekivati da će se sezona produžiti neke četiri nedelje i trajati 10-12 nedelja, tako da će verovatno prestati najkasnije sredinom marta", kaže epidemiolog Predrag Kon. Nema opasnosti od pandemije, saglasna su obojica stručnjaka

Ove godine grip je odneo duplo više života nego prethodne, kada je u Srbiji preminulo 15 osoba od posledica izazvanih virusom. Prema podacima Instituta za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanović Batut", od početka sezone 2018/2019. zaključno sa šestom izveštajnom nedeljom, prijavljeno je ukupno 104.687 obolelih od oboljenja sličnih gripu i 29 smrtnih ishoda koji se mogu dovesti u vezu sa gripom kod kojih je laboratorijski potvrđen ovaj virus. Navodi se takođe da se najveći broj obolelih u našoj zemlji beleži kod dece u uzrasnoj grupi do četiri godine. Na sednici Vlade održanoj 14. februara 2019, po preporuci Ministarstva zdravlja odlučeno je da se školski raspust produži još nedelju dana zbog procene epidemiologa da se u narednom periodu može očekivati dalji porast broja obolelih od gripa na području cele zemlje. Istog dana kad je održana sednica Vlade, zaposleni u predškolskim ustanovama uputili su dopis predsednici Vlade, ministru zdravlja i prosvete sa pitanjem koje će mere biti preduzete da se populacija najmlađih dodatno zaštiti. (Videti okvir "Pravda za vrtiće")

Stiče se utisak da je virus AH1N1 svake godine sve opasniji i da pronalazi sve veći broj potencijalnih žrtava. Profesor Zoran Radovanović, epidemiolog u penziji, otklanja strah od jačanja virusa. "Nije virus AH1N1 sve opasniji. Broj žrtava varira iz godine u godinu, ali nikada nije dostigao vrhunac iz 2009/10. godine. Tokom te pandemijske sezone zarazila se četvrtina stanovnika Srbije, 1,7–1,8 miliona ljudi. Na tu procenu ukazuje naknadno ispitivanje pojave antitela prema pandemijskom soju virusa, obavljeno na reprezentativnom uzorku populacije. Najveći broj tih ljudi ili nije znao da je zaražen (to su tzv. besimptomne infekcije) ili je imao blage simptome, slične nazebu. Postoji dokumentacija za oko 150 bolesnika da su zaista žrtve pandemije. Međutim, stvarni broj umrlih bio je mnogo veći, jer je mnogima kao uzrok smrti navedena osnovna bolest od koje su patili."

EPIDEMIJE ĆE TRAJATI DO POLOVINE MARTA: Imunolog Zoran Radovanović Foto: Marija Janković

Epidemiolog Predrag Kon Foto: Milovan Milenković

Koliko vakcina štiti od gripa

ZORAN RADOVANOVIĆ: "Stepen zaštite zavisi od toga koliko su sojevi virusa gripa, sadržani u vakcini, slični sojevima odgovornim za epidemiju. Kada je poklapanje dobro, zaštita može da pređe 60 odsto. Stare osobe moraju da računaju na skromniji efekat, ali je i to pomoć, u odsustvu boljih rešenja, utoliko pre što vakcinisani stari ljudi, i ako obole, mogu da računaju na blaži klinički tok."

PREDRAG KON: "Vakcina najviše štiti mlade i zdrave ljude od pojave kliničke slike gripa, preko 70 odsto. Najmanje štiti od pojave gripa one kojima je namenjena – starijim od 65 godina i hroničnim bolesnicima 30–40 odsto. Ono što se, međutim, ne pominje jeste da je višestruko veća zaštita od teških formi bolesti i komplikacija, posebno smrti. Svakako da je vreme za vakcinaciju protiv gripa u Srbiji oktobar i novembar i da je mala verovatnoća da ćete se zaštititi od gripa kada se vakcinišete usred sezone, prvenstveno zato što nema dovoljno vremena da stvorite zaštitu nakon vakcinacije. Događaju se sezone kada se ne poklopi soj virusa u vakcini sa sojem u cirkulaciji, ali to se događa po do sada poznatim podacima prosečno jednom u sedam godina. Tada je zaštita od vakcina znatno slabija. Ove sezone je visoko poklapanje i visoka zaštita."

Prema profesorovim rečima, mi nemamo procene stvarnog broja umrlih od gripa, zasnovane, kao u SAD, na matematičkim modelima određivanja viška smrtnosti pomoću tzv. prečišćenih vremenskih serija. Amerikanci su tim putem izračuna-

Istorija virusa AH1N1

Istorija virusa seže do 1918. godine. Doktor Kon objašnjava da virus španske groznice iz 1918. takođe pripada ovom tipu AH1N1. "Zato je i prilikom pojave ovog virusa u novoj rekombinantnoj formi 2009. godine u Kaliforniji i potom u Meksiku postojala bojazan da ima veliku invazivnost, pored toga što je bilo jasno da ima pandemijski potencijal. Virus je nastao rekombinacijom ptičijeg, svinjskog i humanog virusa gripa AH1N1. Sposobnost brzog prenošenja ispoljio je u Meksiku u aprilu 2009. godine. Vrlo brzo se rasejao po celom svetu. Kod nas se prvi put otkrio kod našeg građanina koji se vratio iz Argentine, zatim na Univerzijadi i Egzitu tokom leta 2009. godine. Rekombinacija virusa najverovatnije je nastala u svinji i zato se najčešće zove svinjski." Profesor Radovanović kaže da se virus H1N1 pojavio krajem Prvog svetskog rata i odneo 40–50 miliona života. "Varijante koje su kasnije kružile znatno se razlikuju od tog soja. Pridev svinjski nema stručnog opravdanja, jer su u naslednoj materiji virusa gripa sa kojima se obično suočavamo sadržani elementi ptičijih, svinjskih i humanih sojeva. Najčešće svinja posluži kao prirodna laboratorija u kojoj se istovremeno nađu ptičiji i humani virus gripa, čijim ukrštanjem nastaje novi soj. Epidemiološki gledano, najveću opasnost predstavljaju ptičiji sojevi koji izazivaju visoku smrtnost, ali nisu prilagođeni prenosu između ljudi. Pitanje je vremena kada će neki od njih steći to svojstvo u većoj meri", zaključuje profesor Radovanović.

Foto: Tanjug / Tanja Valić

li da im svake godine grip odnese između 12.000 i 80.000 života. Imajući u vidu veličinu populacije, a ostavljajući po strani razlike u uzrasnoj strukturi i mogućnosti lečenja, to bi odgovaralo rasponu od 250 do 1600 umrlih od gripa u Srbiji.

"Tipično za nas je da idemo iz krajnosti u krajnost. Tako smo se u jesen 2009. uspaničili da će nas pandemija desetkovati, a zatim smo čak negirali da ona postoji. Međutim, te sezone je, uz neočekivano veliki broj mladih, stradalo 10 trudnica, što znači bar 20 dodatno izgubljenih života", kaže profesor Radovanović.

Epidemiolog Predrag Kon navodi da u Evropi dominira virus AH1N1, a od svih teških akutnih respiratornih infekcija koje su ispitane i virusološki potvrđene u Evropi u 80 odsto slučajeva to je bio virus gripa AH1N1. "Virus gripa AH1N1, varijanta koja je u cirkulaciji ove godine, isti je kao i pandemijski virus gripa koji je cirkulisao 2009/10. godine i koji se prvi put pojavio u Kaliforniji pred kraj zime 2009. godine, a masovnije počeo da se prenosi u Meksiku tokom proleća. Najviše žrtava pandemijski grip je odneo u prve dve sezone 2009/10. i 2010/11. Procene o broju umrlih od pandemijskog gripa potpuno su drugačije od onoga što je objavljivano u toku same pandemije. Tada su objavljivani samo podaci u laboratorijski potvrđenim slučajevima umrlih zbog gripa (baš kao i danas). Stvarni broj je znatno veći. Nije do sada otkriveno da je došlo do neke promene samog virusa i pored neprekidnog ispitivanja koje se sprovodi sve vreme tokom ovih deset godina. S druge strane, u toku deset godina imamo izmenu populacije tako što su novorođeni u ovom periodu odmenili umrle. Iz godine u godinu virus cirkuliše, tako što prati zimu i seli se sa severne na južnu hemisferu i nazad. Dinamičan proces prenošenja virusa gripa najintenzivniji je u zimskom periodu, najviše među decom školskog, ali i predškolskog uzrasta i prenosi se na stariju populaciju. Ovakav epidemijski proces karakterističan je za grip kao i za sve ostale respiratorne zarazne infekcije."

Ohrabrujuća vest je to što se, prema rečima doktora Kona, čini da je u ovom trenutku maksimum obolevanja, ukupno gledano za Evropu, prošao, ali on naglašava da grip ima fenomen prelivanja i nema svoj maksimum istovremeno u svim zemljama, pa čak ni u jednom gradu ne obolevaju istovremeno u svim kolektivima, nego prelazi iz jednog u drugi kolektiv. U Rumuniji i Hrvatskoj je još gore, a crtu ćemo podvući za nekoliko sedmica, kada sve prođe, smatra profesor Radovanović, a dinamika zavisi od prethodne prokuženosti, lokalne prevage pojedinih sojeva virusa itd., pa je, recimo, prethodna sezona bila dramatična u SAD, a relativno blaga na ovim prostorima.

NEMA OPASNOSTI OD PANDEMIJE

Državni i verski praznici, uz dva redovna i jedan naknadni školski raspust, znatno su uticali na prirodni tok epidemije. "Da ih nije bilo, ona bi uskoro bila na izmaku. Ovako kako je, očekuje se krajem meseca još jedan zubac naviše na grafički predstavljenoj krivoj obolevanja, a epidemija će se razvući do polovine marta ili možda malo kasnije", objašnjava profesor Radovanović. "Nema osnova da se očekuje pojava nekog pandemijskog soja virusa gripa ove sezone. Budućnost uvek »

Smanjen broj prijavljenih slučajeva u Beogradu

"Ukupni podaci o broju prijavljenih slučajeva obolelih sa kliničkom slikom gripa objavljuje Institut 'Batut' na nedeljnom nivou. Taj broj zavisi od prijavljivanja koje bi trebalo da se vrši jednako na čitavoj teritoriji Srbije. U ovom trenutku u Beogradu je broj prijavljenih slučajeva još uvek znatno ispod 1000 obolelih sa kliničkom slikom gripa nedeljno. U poslednjoj sedmoj nedelji 2019. taj broj prijavljenih je još smanjen za desetak posto, a ostalih akutnih respiratornih infekcija i za 30 odsto. Niska je aktivnost virusa gripa u Beogradu i dalje i to će trajati najmanje još nedelju dana zbog produženja raspusta. Videćemo da li će sa formiranjem školskih kolektiva virus gripa početi ubrzano da se prenosi i tako pređe iz niskog u srednji intenzitet aktivnosti. Za više od toga nema potencijala, a moguće je da neće doći ni do srednjeg intenziteta aktivnosti u Beogradu. Uvek su najosetljivije trudnice i izrazito gojazni, a po uzrastu najmlađi i najstariji. Zatim, tu su i svi hronični bolesnici bez obzira na uzrast. Od gripa mogu oboleti u vrlo teškoj formi i potpuno zdrave osobe". kaže prim. dr Predrag Kon.

Foto: Tanjug / Dusan Aničić

nosi neizvesnost na koju smo spremni. Virus gripa je stalno podložan malim promenama koje se označavaju kao antigensko pomeranje (*antigenic drift*). Povremeno dođe do radikalnijih promena njegove strukture, koje se označavaju kao antigenski skok (*antigenic shift*). Tada nastaju pandemije, jer je kolektivni imunitet, generalno uzeto, vrlo nizak."

Slične prognoze iznosi i epidemiolog Kon. "Epidemije gripa u vreme sezone kada kolektivi neprekidno rade traju oko šest do osam nedelja na prostoru Srbije i do sada su počinjale većinom sa formiranjem dečijih kolektiva posle zimskog raspusta. U situaciji kada smo ove godine imali raspust u Vojvodini od poslednje nedelje decembra do kraja treće nedelje januara, a u Centralnoj Srbiji oko Nove godine i Božića praznično odsustvo, a zatim u toku tri nedelje februara produženi raspust, može se očekivati da će se sezona produžiti neke četiri nedelje i trajati 10-12 nedelja, tako da će verovatno najkasnije prestati sredinom marta. Nema nikakve opasnosti, ni teoretske, da se pojavi pandemija, to je vezano za pojavu novog virusa o čemu nema ni govora u ovom trenutku. Pojava novog virusa se odmah objavljuje kao događaj od međunarodnog značaja", kaže primarijus Predrag Kon.

Svake godine u svetu umre između 350.000 i pola miliona ljudi od posledica gripa, a vrlo je verovatno da je taj broj manji u zemljama sa većim obuhvatom vakcine protiv gripa. Koliki je obuhvat vakcinom protiv gripa kod nas, budući da postoji poslovična sumnjičavost prema vakcinama, njihovom kvalitetu i zaštiti? Često se čuje mišljenje "evo, moja mama se vakcinisala i dobila grip, a ja se nisam vakcinisala i nisam dobila grip".

"Kod nas je vakcinom protiv gripa obuhvaćeno oko tri odsto populacije. Budući da su to u velikoj većini bili stari ljudi, kod kojih je imunski odgovor znatno slabiji, moglo bi se reći da tako stvoren zaštitni bedem nije znatno premašio jedan posto. To nije dovoljno da se primetno odrazi na epidemiološku situaciju." Zoran Radovanović smatra da broj zaraženih u svetu svake godine prelazi pola milijarde ljudi. Naime, u "mirnim" sezonama virus gripa pogodi 5–10 odsto svetske populacije, a u pandemijskim godinama prelazi 20 odsto.

Kako se procenjuje koliko je osoba umrlo od gripa, objašnjava epidemiolog Kon. "Broj umrlih od gripa je još uvek potpuno nerazumljiv podatak za opštu javnost, ali u vreme pandemije 2009. shvatio sam da ni poznati lekari ne znaju razliku između laboratorijski potvrđenih slučajeva umrlih zbog gripa i procene stvarno umrlih od gripa. Procena se vrši tako što se na nedeljnom nivou prati umiranje u vreme kada nema epidemije gripa i upoređuje se sa umiranjem po istim nedeljama u sezoni kada je epidemija. Posebnom statističkom metodom se procenjuje višak smrtnosti zbog gripa. Tako se dolazi do podatka da godišnje umre između 250 i 500 hiljada ljudi globalno. U Evropi je to oko 38 hiljada godišnje, a u Americi je samo u prošloj godini procenjeno preko 80 hiljada. Mi smo u vreme pandemije 2009/10. imali registrovanih umrlih po bolnicama 137, od kojih je 84 laboratorijski potvrđeno, dok kod ostalih nije uziman uzorak. Procena viška smrtnosti nije urađena nakon rasformiranja posebne radne grupe koja je razrađivala i koordinirala Plan aktivnosti pre i u toku pandemije", navodi Predrag Kon.

KAD UZIMATI ANTIVIRUSNE LEKOVE

Da li antivirusni lekovi, poput tamiflua, mogu biti zamena za vakcinu, koliko su delotvorni i kad ih treba konzumirati, pitali smo obojicu lekara. Predrag Kon kaže da niša ne može zameniti vakcinu, ali da je neophodno da hronični bolesnici u vreme gripa za lečenje koriste posebne lekove inhibitore neuraminidaze, koji s jedne strane štite život, ali i sprečavaju prenošenje virusa. Prema njegovim rečima, rezerve ovih lekova u zemlji treba da bude uvek za jedan odsto stanovništva, a u fazi očekivanja pandemije kada je Svetska zdravstvena organizacija objavi za tri odsto.

Izričit je i profesor Radovanović da tamiflu i relenza nisu zamena za vakcinu, ali da skraćuju tok bolesti za dan-dva, ukoliko se primene u okviru prvih 24–48 sati od početka bolesti. "Oba leka mogu da se daju i preventivno, posebno ukoliko se radi o osetljivoj osobi, odojčetu ili teškom hroničnom bolesniku, izloženom riziku od zaraze. Kada je ugroženo disanje, mnogo znači takozvana ekstrakorporalna membranozna oksigenacija. Iza te jezikolomeće sintagme stoji obogaćivanje krvi bolesnika u posebnom aparatu van organizma i vraćanje takve krvi u krvotok. Po-

sebna radna grupa, sa dr Predragom Konom na čelu, predložila je vlastima nabavku tih aparata pre 10 godina, ali je jednoj siromašnoj zemlji teško da ide ukorak sa svetom. Dakle, mi nemamo mogućnost da na taj način pomognemo kritično ugroženim bolesnicima", kaže profesor.

Obavezna je poseta lekaru ukoliko se primete sledeći simptomi: visoka temperatura koja traje više od tri dana, ako temperatura naglo skoči pošto je već opala, a naročito ako oboleli oseti smetnje u disanju (jako ubrzano disanje, osećaj nedostatka vazduha). Ukoliko je u pitanju klasična klinička slika (visoka temperatura, glavobolja, iznurenost, bolovi u zglobovima i mišićima, kijavica i kašalj), treba ostati u krevetu, unositi tople napitke i obarati temperaturu tek ako je iznad 38,0–38,5 stepeni. Profesor Radovanović kaže da tablete vitamina C ne pomažu, za razliku od unošenja vitamina prirodnim putem, raznovrsnom ishranom. Opšte uzev, potrebno je dodatno uzimanje vitamina D, zbog neizlaganja sunčevim zracima. Tablete cinka takođe mogu da pomognu, ukoliko se ne preteruje.

Doktor Kon kaže da je za većinu zdravih ljudi grip samoizlečiva bolest, dok je za hronične bolesnike i starije to bolest koju mora da "isprati" lekar. "Onaj trenutak kada se obavezno mora javiti lekaru je osećaj teškoća pri disanju. Nije povišena temperatura najvažniji simptom, ali najčešće prati pojavu gripa, kod drugih mogu da dominiraju malaksalost i bolovi u mišićima i obavezno mora da postoji neki respiratorni simptom: kijavica, bol u grlu, promuklost, kašalj, bol u grudima pri kašlju, do potpuno razvijenog bronhitisa ili upale pluća. Najvažnija je odluka vezana za pozivanje i uključivanje lekara u lečenje. Antibiotici ne leče grip, ali leče bakterijsku pneumoniju koja je najčešća komplikacija gripa. Odluka za upotrebu antibiotika mora biti odluka lekara, baš kao za i upotrebu antivirusnih lekova."¶

BILJANA VASIĆ

Pravda za vrtiće

U razgovoru sa predsednicom Samostalnog sindikata predškolskog vaspitanja i obrazovanja Srbije Bosiljkom Jovanović, potpisnicom dopisa upućenih na adrese premijerke Brnabić, ministara Šarčevića i Lončara, saznali smo da do odlaska ovog teksta u štampu (utorak) nije bilo odgovora, osim što je iz Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja upućena zahvalnost na imejl poruci poslatoj iz Sindikata. Ipak, nekog efekta je bilo. Predsednica Sindikata kaže da je Sekretarijat za dečju zaštitu u utorak 19. februara propisao dodatne mere zaštite. "Obratili smo se predsednici Vlade, zato što ona možda nije upućena u problematiku, a neposredno je odgovorna za rad cele Vlade. Nadam se da nam može pomoći. Obratili smo se i resornim ministrima jer su oni direktno odgovorni za sprovođenje jednakih i pravednih mera zaštite kako dece tako i zaposlenih u školama, a tako bi trebalo i u predškolskim ustanovama. Preventivne mere morale bi da se odnose na sve i trebalo bi da budu donete pre nego što se u vrtićima smanji broj dece zbog bolesti, kao što je sad slučaj. To pokušavamo da postignemo – jednakost i zaštitu za sve u obrazovnom sistemu", napominje Bosiljka Jovanović.

Coca-Cola HBC započela proces akvizicije kompanije Bambi

Coca-Cola HBC Srbija ima zadovoljstvo da obavesti javnost da je kompanija Coca-Cola HBC AG započela proces akvizicije vodeće domaće konditorske kompanije Bambi od fonda "Mid Europa Partners" u vrednosti od 260 miliona evra. Konačni sporazum će biti definisan kroz završna usaglašavanja, a akvizicija ostaje podložna uobičajenim uslovima i odobrenjima nadležnih organa zbog čega se očekuje da će sam proces biti okončan u drugom kvartalu 2019. godine

- Glavni izvršni direktor kompanije Coca-Cola HBC AG Zoran Bogdanović izjavio je: "Ova akvizicija predstavlja izvrsnu priliku za stvaranje dodatne vrednosti za našu kompaniju, kupce i akcionare. U naš postojeći portfolio vodećih brendova napitaka dodaćemo potrošačima dobro poznate, komplementarne brendove, kao i inovativne veštine i znanja. Ovo će dodatno ojačati našu relevantnost na tržištu i odnos sa kupcima i dati nam mogućnost da povećamo svoje prisustvo u ključnim prilikama za konzumaciju, kao što su početak dana, konzumacija u pokretu i užina i osveženje kod kuće."
- Ova akvizicija će portfoliju naše kompanije u Srbiji, koje je ujedno i jedno od najbrže rastućih tržišta kompanije Coca-Cola HBC globalno, dodati vodeće domaće tržišne brendove u veoma značajnoj i pre svega komplementarnoj kategoriji. Takođe, verujemo da ova akvizicija nudi mogućnost sinergije kroz zajedničke promocije i komplementarne inovacije. Značajna vrednost kompanije Bambi jeste i jaka distributivna mreža, uključujući rashladnu distribuciju u strateški važnim kanalima, kao što su tradicionalna maloprodaja i HoReCa.
- "Nakon obeležavanja pola veka od početka proizvodnje Coca-Cole u Srbiji, nakon kontinuiranog rasta i osvajanja prestižnog kupa 'Endru David' tri godine zaredom za najuspešniju poslovnu operaciju unutar Coca-Cola HBC grupe, sigurni smo da je naš tim spreman da podrži ovu važnu odluku kompanije da zakorači u kategoriju grickalica i konditorskih proizvoda. Ova akvizicija je potvrda da je Srbija vrlo atraktivno odredište za strane investicije, ali i dokaz odlučnosti naše kompanije, Coca-Cola HBC Srbija, da ostanemo integralni deo lokalne zajednice u kojoj poslujemo i nastavimo da razvijamo svoje poslovanje u ovoj zemlji. Siguran sam da će naši globalni brendovi, znanje stečeno na brojnim tržištima, kao i posvećenost lokalnoj zajednici, udruženi sa Bambijevim vodećim brendovima na tržištu konditorskih proizvoda, biti prava dobitna kombinacija! Pritom, sa velikom radošću želimo dobrodošlicu svim novim kolegama iz Bambija u našu Coca-Cola HBC porodicu", izjavio je Svetoslav Atanasov, generalni direktor kompanije Coca-Cola HBC Srbija i Crna Gora.

Izdvajam mišljenje

O Komisiji za istraživanje stradanja u Srebrenici, šoping molu kraj Topovskih šupa i kritici Izraela

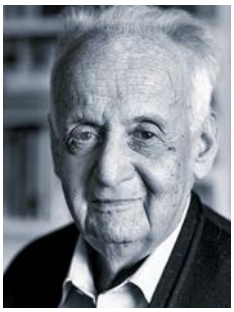

Piše: **Ivan Ivanji**

Uprkos stavu Ujedinjenih nacija, Međunarodnog suda u Hagu i drugih organizacija i pojedinaca, ja se ne slažem sa kvalifikacijom da se u Srebrenici izvršio genocid. Izdvajam mišljenje. Smatram da je registrovanje jezivog ratnog zločina pod tim nazivom uvreda za one milione ljudi koji su ubijani, istrebljivani za vreme Holokausta. Rekao sam bezbroj puta, a ponoviću i sada: jevrejsku decu, žene i starce u Aušvicu nisu stavljali u autobuse i odvozili na neko neutralno mesto, kao bošnjačku decu, žene i starce dok su im ubijali očeve, muževe i sinove u Srebrenici. Nije postojala namera da se čitav narod istrebi, a to je za mene preduslov da se neki zločin nazove genocidom. To ni na koji način niti umanjuje krivicu ubica, niti strahotu zločina koji su udruženo počinili.

Zbog toga se ja slažem sa imenovanjem Komisije za istraživanje stradanja u Srebrenici iako je to poteklo od Vlade Republike Srbije, sa kojom se inače ne slažem ni u čemu. Neću da tvrdim da se između petka i nedelje nalazi utorak ako Vučić konstatuje da se tu nalazi subota. Na čelu komisije se nalazi izraelski naučnik Gideon Grajf, koji je ozbiljan autoritet za istraživanje genocida. Ne radi se ni o kakvoj reviziji istorije jer nas od masovnog zločina u Srebrenici odvaja veoma kratko vreme, istorijski validni stavovi i ocene tek treba da se stvore.

ŠOPING MOL I TOPOVSKE ŠUPE

Ne slažem se ni sa mišljenjem vrhovnog rabina u Srbiji Isaka Asiela, koji mi je veoma drag i simpatičan čovek, po pitanju Topovskih šupa, makar kako sam razumeo njegovu izjavu na televiziji N1 24. januara. Zvučalo je kao da je apsolutno protiv izgradnje šoping mola koji Delta holding planira na mestu koje nazivamo Topovskim šupama. Taj me slučaj posebno zanima, čak i uzbuđuje, jer je moj otac krajem 1941. godine odande odveden na streljanje i jer stanujem veoma blizu i više puta nedeljno se provezem pored, a ponekad odšetam do zida bivšeg logora. Veoma dobro poznajem situaciju na licu mesta.

Na tom zidu je 2005. godine postavljena bronzana tabla sa natpisom na srpskom, engleskom i hebrejskom jeziku, a 21. januara 2006. svečano je otvoren "Spomen-park Topovske šupe" u prisustvu predstavnika jevrejske i romske zajednice i Vojislava Koštunice, tada predsednika vlade.

Spomen-park? Između uzane Tabanovačke ulice, kroz koju neprekidno jure automobili i autobusi u pravcu Autokomande, i "spomen-parka" nema trotoara, pešačenje tim putem je opasno po život. U pravcu oronulog zida napravljena je široka staza, zapravo niotkuda nikuda, i posađena je trava. Ja sam o tome pisao u "Vremenu" broj 1184, a 13. septembra 2013. godine prisustvovao sam i performansu koji je na tom mestu 2016. godine režirala umetnica iz Kanade Gabrijela Nikolić.

Pitanje je kakvo je sadašnje stanje i šta bi zaista trebalo da se učini? Trenutno ne postoji nikakvo obeležje da se tu nalazio koncentracioni logor. Nema nikakvog znaka na ulici, nema više ni bronzane table jer je više puta ukradena, ponovo postavljena, ponovo ukradena, pa su nadležni organi digli ruke. Stotinak metara odande nalazi se taksi stanica. Pitao sam neke vozače da li znaju šta se tu nalazi, nisu imali pojma.

Deo projekta šoping mola uradio je arhitekta iz Izraela. Ideja je bila da niko ne može da uđe u njega, a da ne bude upozoren da se nalazi na mestu nekadašnjeg užasa, polazištu do stratišta za mnoge Jevreje i Rome. Mislim da pre konačne odluke situaciju i planove ponovo treba proveriti, i to stručno, ne "odokativno".

Savez jevrejskih opština u dogovoru sa glavnim rabinom i romskom zajednicom trebalo bi da izabere jednog arhitektu, gradska skupština da delegira svog delegata, ne političara, nego arhitektu, a Zavod za spomenike kulture svog eksperta – stručnjake koji umeju da čitaju planove i da zamisle život nakon izgradnje. To troje bi trebalo da pregledaju projekat u sadašnjem stanju i da o njemu prodiskutuju sa investitorom i projektantom. Tek na osnovu toga, eventualno bi se možda mogle sugerisati promene, tek posle takve diskusije mogla bi eventualno da se odbaci ideja izgradnje šoping mola i memorijalnog centra po Deltinim planovima. A ne ovako, paušalno i napamet.

Ako bi projekat bio prihvaćen, a nadležni organ Grada Beograda izdao dozvolu za izgradnju šoping mola bez ikakvog ulaganja grada ili Republike, na račun investitora, moglo bi da nastane dostojno i dobro posećivano spomen-mesto.

Odluku treba doneti sada, inače, bojim se, dugo, dugo neće da se dogodi ništa, kao što se, uprkos obećanjima, decenijama ništa ozbiljno i konkretno ne događa ni na Starom sajmištu, samo se stalno donose nove odluke da će se doneti odluke i pokrenuti obeležavanje tog mesta užasa usred Beograda. Jeste, iseljeni su stanovnici iz nekih paviljona, pre svega umetnici, ali još nisu restoran u kome se služe i krvavi bifteci, teretana, kancelarija vodeće političke partije. Obećava se poseban

BILO NEKAD: Topovske šupe 2009. Sad je na ovom mestu đubrište i tabla je uklonjena
Foto: Marija Janković

zakon o uređenju memorijalnog centra na tom mestu. Valjda ćemo ga dočekati. Po mom mišljenju, bezlični spomenik na obali Save koji treba da podseti na logor Staro sajmište, na kome mogu da se polože venci i cveće, ne zadovoljava pijetet neophodan za kulturnu sredinu kakva je Beograd.

Voleo bih da za života mogu da posetim dostojanstven memorijalni centar na Starom sajmištu i pomislim na mamu, koju su odande u dušegupki odveli u smrt, da u šoping molu blizu mog stana kupim ponešto i da u prolazu stanem pred obeležjem logora i pomislim na oca.

Dok se nešto ne reši, u Tabanovačkoj ulici bi ispred "spomen-parka" makar mogla da se postavi velika tabla ili bilbord koji upozorava šta se u Topovskim šupama događalo pre 78 godina. To zaista ne košta mnogo. Mi odajemo počast borcima protiv fašizma. Tako i treba da bude, zaslužili su. Međutim, ne treba zaboraviti ni žrtve koje nisu stigle ili nisu umele da se bore.

KRITIKA IZRAELA NIJE ANTISEMITIZAM

Izrael je moderna, demokratski uređena država, zbog toga se ne slažem da se kritika izraelske vlade stavlja u isti koš sa antisemitizmom. To vređa žrtve pravog antisemitizma, otežava njegovo prepoznavanje i borbu protiv njega. Drugačije mišljenje od izraelskog premijera Benjamina Netanjahua, osuda njegove politike dozvoljena je u istoj meri kao kritika britanske premijerke Tereze Mej ili američkog predsednika Donalda Trampa. Ako neko, kao uostalom i ja, smatra da su neke, često brutalne mere izraelskih vlasti prema Palestincima i državi Palestini neopravdane, pa čak i kontraproduktivne i opasne, to ne znači da je antisemita. Znam, znam, reći će mi da "Palestinci" žele da unište Izrael. Nikako ne opravdavam njihove ekstremiste, samo tvrdim: ako se kaže da se ekstremisti na obema stranama nehotice uzajamno podržavaju, pojačavaju strahote, to nije antisemitizam. Sličan stav zauzimaju i mnogi Izraelci, istaknuti pojedinci kao što je, na primer, nedavno preminuli književnik Amos Oz ili pisac i mirovni aktivista David Grosman. Oni u svojoj zemlji mogu glasno da iznesu sopstveni stav, a niko ih zbog toga neće napadati kao izdajnike, i upravo to je dokaz da je Izrael demokratska država i može da pretrpi kritike.

Antisemitizam je kada u Nemačkoj ili Francuskoj na ulici napadaju muškarce ili dečake koji na glavi nose kipu – jarmulku – tipičnu kapicu Jevreja. Užasan je čin antisemitizma kada u jednom košer supermarketu u Parizu ubiju četiri Jevrejina. Jeziv je mobing kome su izložena neka jevrejska deca u školama u mnogim evropskim zemljama. Nadasve je zabrinjavajuć strah Jevreja za sopstvenu bezbednost. Zbog toga nemali broj njih i dalje beži u Izrael, što je dokaz koliko je važno da ta zemlja opstane. Mediji često naglašavaju kako su napadači na Jevreje uglavnom arapskog porekla, što je ponekad tačno, ali preterivanje može da se izrodi u huškanje jednih protiv drugih. ¶

Pozornice za pušta

"Ukoliko su domovi kulture u socijalističkoj Jugoslaviji, između svega ostalog, bili i terenski institucionalni punktovi namijenjeni oživotvorenju ideje 'bratstva i jedinstva', u ratu kojim je bivša država zdrobljena oni su poslužili kao mjesta za kategorično razvrgavanje bratstva. Danas, lišeni obilježja koja bi upućivala na kakvu-takvu katarzu i podrazumijevala barem minimalne geste pijeteta prema žrtvama, oni vegetiraju kao *spomenici razbratnosti*" —Viktor Ivančić

Postojao je izgovor da to "nismo znali" ili da su to nečije izmišljotine i da je sve samo propaganda. Doduše, možda stvarno i "nismo znali" sve, jer duh negacije i uništenja života, duh pakla koji je na ovdašnjim ratnim područjima devedesetih suvereno vladao, histerično je kasnije zatrpavan bagerima baš kao i masovne grobnice tih godina. Koliko zaista "ne znamo" o logorima, na primer, Keraterm i Omarska? Znamo li o njima približno onoliko koliko smo učili i naučili o strahotama Aušvica i Jasenovca? Ili o ulogama gimnazija i sportskih dvorana u nekad mirnim gradićima, koji su se u vihoru etničkih čišćenja preko noći pretvarali u lokalne centre najmonstruoznijih tortura, pokolja i silovanja. U šta

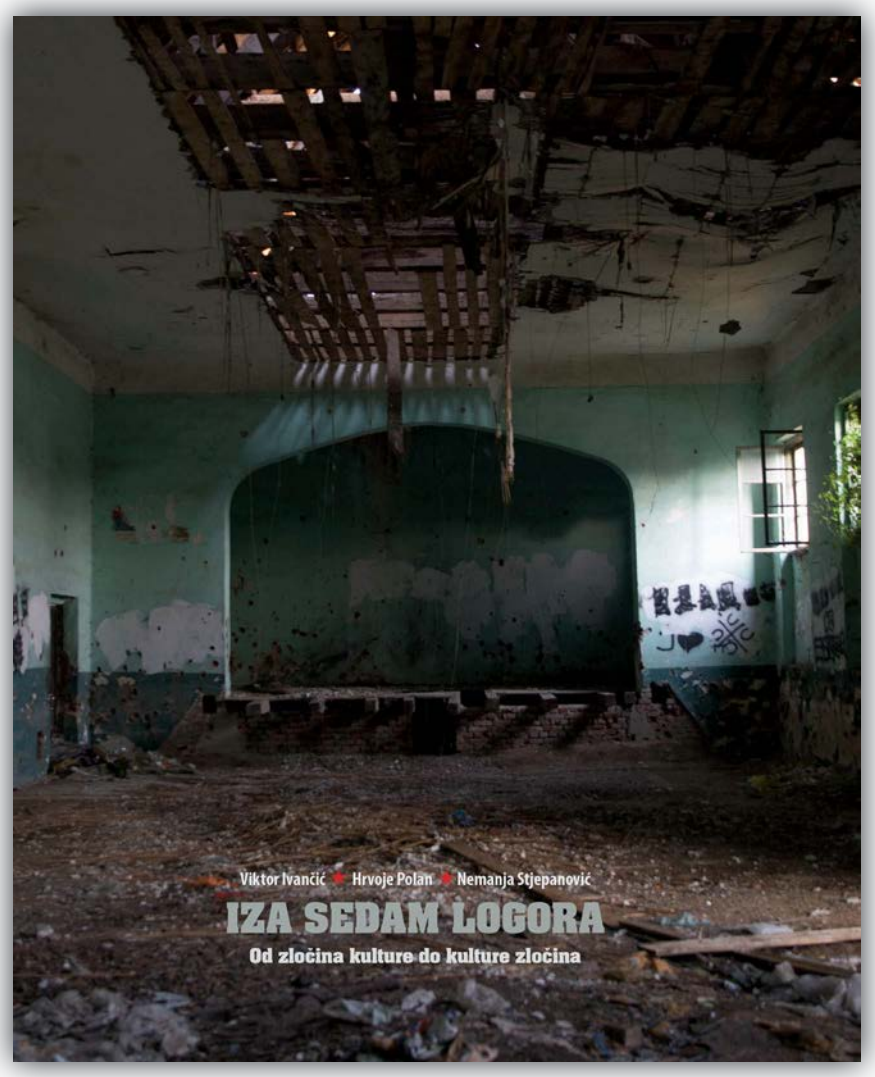

NIKO NE ZNA KOLIKO JE NA OVOM MESTU UBIJENO LJUDI: Višegradska ćuprija

SVE JE OSTALO ISTO: Svečana sala doma kulture u Pilici na naslovnoj strani knjige

Fotografije: Hrvoje Polan

nje krvi

su se na zaraćenim područjima pretvarali domovi kulture, ti soc-realistički objekti prosvetiteljstva narodnih masa iz vremena bratstva i jedinstva, koji su i u najvećim zabitima nicali kao pečurke, i u koje je lokalno stanovništvo godinama išlo na predstave, priredbe, na probe ili na šahovski turnir?

Uzimajući kao temu pre svega domove kulture, ali i zaštićene nacionalne spomenike i muzeje, kao jedan segment i kao filter kroz koji se promatra put od "obnovljenih" nacionalnih kultura do ratnih zločina, foto-monografija "Iza sedam logora – od zločina kulture do kulture zločina" daje informativan, dokumentovan i razuđen odgovor. Zajednički su je pripremili splitski novinar, urednik i pisac Viktor Ivančić, beogradski novinar istraživač Nemanja Stjepanović i zagrebački foto-reporter Hrvoje Polan. Izdavač je nemačka organizacija Forum ZFD u Srbiji, a kao mesta izdavanja navode se Beograd, Zagreb i Split. Od programske direktorke Foruma ZFD Nataše Govedarice saznajemo da je deo tiraža već u prodaji i u Hrvatskoj i u Srbiji, i da se posle zagrebačke premijere, beogradske promocije, potom i novosadske, planira i dalje predstavljanje knjige po nekadašnjoj Jugoslaviji.

Po istoj onoj zemlji u kojoj se pred samnjen raspad, pod okriljem promene društvene paradigme, sa fetišom kulture u prvom planu, kako piše Viktor Ivančić u knjizi, rađao novi imperativ, projekat "obnove" nacionalne kulture. Trebalo je odstraniti tuđe reči iz vlastitog jezika, uništiti knjige na tuđem pismu, zabraniti nepoželjnu muziku i filmove, proterati umetnike koji "nam" nisu potrebni, ukloniti nepouzdane kadrove iz kulturnih institucija, nabraja Ivančić. "Projekt se oslanja na sve raspoložive oblike organiziranog nasilja kojima će se iz 'naše' eliminirati zadnji ostaci tuđinske kulture, kako bi se ona na taj – i samo na taj – način zaista ostvarila kao najvrijednije autohtono blago i temelj nacionalne duhovnosti. Kvalitativna verifikacija projekta mjeri se veličinom počinjena pomora. Uništavanje postaje središnji stvaralački čin. Jedina kreacija je likvidacija. Zaista: što je drugo ideja o 'obnovi' nacionalne kulture nego predodžba o sveobuhvatnom etničkom čišćenju »

GORE OD NAJJEZIVIJEG HORORA: Dvorac Kerestinec

na kulturnome planu? Iza spiritualnog zanosa u pravilu se krije kvalitetan malj. (...) Tek u domu kulture pretvorenom u logor i mučilište taj veličanstveni koncept doživljava svoje puno ostvarenje."

UTOPIJA I BRUTALNOST

Mapiranje "kulturologora" odvija se u knjizi kroz tri faze tj. koncepta. Jedan čine fotografije Hrvoja Polana, iskusnog fotografa ratnih i društvenih zbivanja, koji u ovim svojim fotografskim zapisima, i onda kad isprva deluju hladno monumentalnim, ne ostavlja ni najmanje mesta neutralnosti. Njegov fotografski "ugao", "simbolični detalj" ili "perspektiva" zapravo magnetski uvlače u zlokobnost svakog ciljanog objekta. Stari most u Višegradu, danas srpski turistički centar u Bosni, na Polanovoj fotografiji kazuje nešto drugo – možda poslednji prizor koji je žrtva ugledala, ili je to njen poslednji strah i agonija pred simbolom veličanstvenosti života.

"Verovatno nikada neće biti precizno utvrđeno koliko je ljudi tokom rata u Bosni i Hercegovini ubijeno na Starom mostu u Višegradu", piše u faktografskom delu knjige pod nazivom "Kulturologorski vodič", čiji je autor Nemanja Stjepanović. "Na most su dolazili crvenim pasatom otetim od jedne Bošnjakinje, zaustavljali su ljude, proveravali njihov identitet i, ako utvrde da su Bošnjaci, pucali bi u njih i tela bacali u Drinu. (...) Očevici tvrde da je jednog junskog dana 1992. Lukić sa još nekoliko ubica na mostu za svega 20 minuta ubio 49 Bošnjaka. (...) Među žrtvama je bilo staraca, dečaka, žena, pol i uzrast ubicama nisu bili bitni, već samo njihova imena." Stjepanović za svaki mapirani objekat, a reč je o 23 logora i zatočeništva, hronološki iznosi činjenice – na osnovu sudskih presuda i arhiva – o tome kad i kako je objekat nastao, čemu je služio, a završava u opisu mučenja i zverstava počinjenih u njemu. Tvrđava u Travniku, tvrđava u Kninu, muzička škola u Zenici, bioskop u Glogovcu (na Kosovu), Zagrebački velesajam – Paviljon 22, domovi kulture u Pilici, Vrpolju, Palama, Prnjavoru, u Milićima, u Buzić Mahali, u Dalju, u Rudom, u Vitezu, u Trnopolju i mnogi drugi postajali su tokom rata centri zlostavljanja i etničkog čišćenja.

KULTURA NE OSLOBAĐA: Trnopolje

Sponu između kulturnog dobra i zverskog zločina i njihovu fenomenološku isprepletenost uočava i analizira Viktor Ivančić, u delu knjige pod nazivom "Spomenici razbratnosti". Povezujući uzroke i posledice, kaže kako se u domovima kulture "uz pozornicu i puštanje krvi privedenim žrtvama, obavlja ritualno poništenje izvorne svrhe, zabijanje glogova kolca u samu ideju emancipacije što ga je izgradila, ali i radikalan obračun s jučerašnjicom, i to u karakteristično ovdašnjoj pozi suočavanja – kada ti se vlastita prošlost ukazuje kao strana kultura." Da li time što ubijaš i siluješ žrtvu na mestu "kulture", ubijaš i siluješ sâmo to mesto, pita autor i dodaje: "Ako su domovi kulture bili elementi utopijskoga zamaha jugoslavenskog socijalizma, u devedesetima oni postaju žarišta distopijske brutalnosti".

ČELOPEK I KERESTINEC

Dom kulture Čelopek nalazio se na periferiji grada Zvornika. Između maja i jula 1992. u njemu su se odvijala zlostavljanja i ubistva zatočenika, jedna od najstrašnijih tokom celog trajanja rata

Pretvorba jednog vuka, ili: teror kulturom

Piše: **Teofil Pančić**

U našim davnim detinjstvima živeo je jedan vuk, lenj kao buba, huncut i probisvet, "u školi ga ne vide, nema ni maturu, u muzeje ne ide, *prezire kulturu*". Takva je, eto, bila vera socijalističkog čoveka u kulturu da je i svojim mladuncima, krozRšumove stihove i šarm Dragana Lakovića, prikazivao biće bez kulture, to jest ravnodušno prema kulturi, kao neku vrstu etalona za divljinu, za zversko, za ono što emancipovan čovek novog doba zauvek ostavlja iza sebe.

Deo te vere u Progres, koji, koliko kroz ideologiju i ekonomiju, dolazi bar toliko i kroz kulturu, bila je i zamisao da se svugde, od velikih gradova do ubogih, zaturenih palančica i malo naprednijih sela, grade "domovi kulture", nekovrsni multifunkcionalni dnevni (hm, više večernji) boravci za čoveka, a u svrhu kulturnog uzdizanja, manje ili više zabavnog, manje ili više "ozbiljnog".

Viktor Ivančić u "Iza sedam logora" (Forum ZFD, Beograd-Zagreb-Split 2018) ne ironiše nad mrtvim vukom – ne onim nekulturnim, nego naprotiv, onim *prokulturnim*, "progresivnim" – nego mu odaje dužno priznanje, uočivši ono što je u toj, hajmo reći, ideologiji domokulturnjaštva bilo najvažnije, njegova zdrava jezgra: ideja kulture koju je zastupao, osvešćeno ili ne, bila je u osnovi prosvetiteljska, oslobodilačka, emancipatorska, nediskriminativna: ideja kulture kao oruđa potpunog očovečenja svakog čoveka i sviju ljudi.

Ideologija i praksa nacionalističke revandikacije, svake i svačije bez bitnih razlika, označava sasvim nameran deevolucijski korak od milion milja, pad unazad u varvarsvo, u "vukovsko" stanje: u njemu je kultura oružje sumnjivog plemenskog samooslobađanja kroz simboličko, a tamo gde okolnosti to dozvoljavaju ili čak traže, bogme i doslovno, opipljivo kinjenje, mučenje, zlostavljanje, pa i likvidiranje, ubijanje, poništavanje svakoga ko u novo-staru samodefiniciju plemena ne želi ili ne može da se uklopi (ili mu "mi", zgađeni njegovom uglavnom novospoznatom Drugačijošću, takvo nešto ni ne nudimo) i koga iz te nove, ovaj put brutalno vučije i nimalo dečije definicije kulture kao identitetskog bojišta najednom imamo ne samo pravo nego i dužnost zatreti – i to na način koji će mu naneti ne samo maksimalnu štetu, nego i maksimalnu patnju.

Prividni paradoks koji se uočava kao potka za nastanak ove knjige: bezbrojni "domovi kulture" i slične institucije iz vremena socijalizma, koji u varvarskim devedesetim postaju poprišta izolovanja, mučenja, neretko i ubijanja ljudi optuženih za nebiranu pripadnost nekom pogrešnom etničko-kulturnom kodu, ne služi ovde da bi se na njemu jeftino poentiralo. Pisac razložno uočava sasvim pragmatičnu pogodnost ovakvih prostora za okupljanje i zatvaranje većeg broja ljudi. Simboliku, pak, ne konstruiše nego samo ne propušta da je uoči i objasni tamo gde je uistinu ima. A to je uvek manje u konkretnim, i dakako banalnim u svoj svojoj užasnosti, postupcima mahom priprostih, neretko sociopatskih ličnosti kojima je ispadanje vremena iz zgloba naprasno omogućilo da raspolažu tuđim sudbinama bez da prethodno na bilo koji način dokažu da išta znaju i razumeju makar o vlastitoj. Ali, ako je tamo manje, gde je više te simbolike? U "kulturalističkim" bajanjima plemenskih poglavica i vračeva, u svoj onoj industriji genocidnog, toksičnog otpada kojim je – najednom tako sumorni – fetiš kulture pridobio morbidan, ubilački predznak. Kultura je najednom oštro odelila jedne ljude od drugih, čak i kad – to jest: pogotovo tada! – nije bilo nikakve ozbiljne naznake relevantne različitosti. E, o tome je ova knjiga, o tome Ivančić svedoči precizno i tumači bespoštedno, Nemanja Stjepanović dodaje takoreći forenzički prikaz "mesta kulture" pretvorenih u mesta divljaštva, to jest, mutantne kulture identitarnog terora, a Hrvoje Polan sve to kataloški prilježno beleži fotoaparatom, da se čitalac uveri da ovo nije delo književne fikcije: naprotiv, sve je ovo odviše i nepodnošljivo stvarno, a fikcionalni su samo identiteti u ime kojih je prskala ljudska krv po zidovima raščinjenih "domova kulture". Što se onog davnogRšumovog vuka tiče, taj je, avaj, u zgodnom času stao na zadnje noge i progovorio. O čemu? O *kulturi*, dakako. Bolji je i pitomiji bio dok ju je iskreno prezirao. ¶

u BiH. Nakon srpskog osvajanja grada, dom kulture Čelopek postao je logor za Bošnjake. Hapšeni su i privođeni, danima izgladnjivani, tučeni gvozdenim šipkama, lancima i buzdovanima, ubadani noževima, terani da jedni druge šamaraju dok ne izgube svest, vezivani su za automobile i tako vučeni po putu. No, specifičnost Čelopeka, kao i ponekih drugih domova kulture kao logora, bila je u bestijalnom trudu mučitelja da ostanu "dosledni" prvobitnoj nameni objekta. Imitirali su nekada izvođene kulturno-umetničke priredbe. Formirali su "zbor", imali su "dirigenta", tu je i "šaptač", a tu je i "publika" sastavljena od 175 muškaraca "koja postupno nestaje, umirući najpre od straha dok čeka svoj red za 'nastup' na bini, a zatim i doslovno skončavajući, u najgorim mukama". Žrtve su izvođene na binu, a na njih je pucala "publika" sa balkona, ili "neko" kroz otvor za kinoprojektor. "'Teatar okrutnosti'", kaže Ivančić u knjizi, "bio je utoliko svirepiji što je u većoj mjeri insistirao na scenskoj dosljednosti. (...) Sam objekt sa svrhom koja je u njega nekoć upisana – dom kulture – tako je postao dodatno oruđe torture, jedno od priručnih sredstava za nanošenje boli."

Najbrutalnije iživljavanje tek je sledilo. »

Bio je Bajram, 11. jun 1992. godine. U knjizi, u objavljenoj zabeleški iskaza zaštićenog svedoka B-1461 na suđenju Slobodanu Miloševiću u Hagu piše: "Jednom prilikom Repić je pozvao sve očeve i sinove među zatočenicima da se postroje na bini, naredio im da se skinu do gola, a onda ih je prisilio na međusobni oralni seks. Zatim je odabrao još nekoliko parova među zatočenicima i naredio im da učine isto, tako da je na bini – prema svedoku – bilo ukupno 8 do 10 parova. Posle izvesnog vremena naredio im je da jedni drugima odgrizu polne organe. Jednom zatočeniku koji je to odbio Repić je nožem odsekao polni organ i naterao ga da ga pojede. Zatim je nekolicini zatočenika zabadao nož u grudi, bedra i druge delove tela. A onda je počeo nasumično da puca po njima. Tog dana je, prema iskazu ovog svedoka, ubijeno 20 i ranjeno još najmanje toliko zatočenika. Među ubijenima bio je i njegov otac."

ZATIRANJE U SVAKOM SMISLU: Zgrada sa lokalima sagrađena na mestu doma kulture Čelopek

Kroz Vojno-istražni centar Lora u Splitu i njegovu dvoranu za kulturne događaje, prema procenama, prošlo je bar 1100 srpskih logoraša, a ubijene su desetine njih. Popis metoda mučenja primenjivanih na zatočenicima Lore skoro je nemoguće kompletirati, piše Nemanja Stjepanović. "Poljski telefon", međutim, zvala se tamošnja najozloglašenija metoda, a značila je priključivanje ljudi na izvor indukovane struje, usled čega su trpeli nesnosne bolove, gubili moć govora i svest. U grofovskom dvorcu Kerestinec, na pola puta između Zagreba i Samobora, srpski zarobljenici su, osim stalnim batinanjima, bili izloženi neopisivom seksualnom nasilju i ponižavanju. Terani su da laju kao psi, da pasu travu, da polno opšte i međusobno i sa stražarima, mučeni su električnim palicama, drvenim i gumenim penisima. Muškarcima su odsecani prsti, nekim ženama bradavice. U logoru je do zatvaranja u maju 1992. uvek bilo od 60 do 100 srpskih zarobljenika, prvenstveno civila, a postojao je i ženski deo logora gde su zatočenice silovane, mučene strujom i primoravane da se pred stražarima skidaju i plešu.

Dom kulture u prijedorskom selu Trnopolje svojevremeno je podigla omladina dobrovoljnim radom, i do 1992. on je bio stecište mladih, u njemu su prikazivani filmovi i održavane priredbe i probe KUD-a "Bratstvo". Od trenutka kada je postao deo kompleksa zatočeničkog centra Trnopolje, kroz njega je prošlo najmanje 23.000 ljudi nesrpske nacionalnosti. U avgustu 1992. na planini Vlašić ubijeno je oko 200 zarobljenih muškaraca, većinom izvedenih iz Trnopolja. I pored svakodnevnih maltretiranja, premlaćivanja i silovanja, za zlostavljanje u Trnopolju se "računa" da je bilo manjih razmera nego u Omarskoj i Keratermu, takođe logorima za nesrbe.

KULTURA ZLOČINA

Jablanički okrug u BiH danas je popularno odmorište gde se, pritom, može videti i konstrukcija slavnog mosta iz Drugog svetskog rata i posetiti obližnji Muzej "Bitka za ranjenike na Neretvi". U muzeju je stalna postavka koja čuva sećanje na ovu bitku, na tadašnje naoružanje, uniforme, vojnu opremu i prizore iz 1943. godine. Jedino ni u tragovima nema podsećanja na to da je na 50. godišnjicu od završetka Bitke na Neretvi, 1993, ovaj muzej postao zatočenički centar za hrvatske civile i vojnike koje je uhapsila Armija BiH. Kroz muzej kao objekat za mučenje prošlo je više od 350 Hrvata, među njima i deca i stari. Hranu su dobijali jednom nedeljno, ponižavani su na najgore načine, terani da ljube hrvatsku zastavu a potom njome davljeni. Teška premlaćivanja, silovanja, prisilni rad i ubistva zatočenika ovog muzeja, danas srdačno otvorenog za sve posetioce, deo su istorije o kojoj u njemu nema ničega.

"Ni na jednome od objekata što su ovdje fotografski zabilježeni", piše Ivančić u knjizi, "ukoliko se nalaze na državnome teritoriju strane koja je delegirala zatvorske čuvare, zlostavljače i ubojice, nije postavljeno bilo kakvo obilježje koje bi upozoravalo na zločin i čuvalo sjećanje na logorske žrtve." Tako na zidu Muzičke škole u Zenici, logore za Srbe i Hrvate, stoji tabla na kojoj piše: "Ova je škola renovirana od strane turske brigade IFOR-a". Ispred doma kulture u Trnopolju "podignut je spomenik u ime onih koji su ubijali, s prijeteći raširenim kamenim orlovskim krilima". Ivančić piše da je "slična memorijalna psovka" postavljena i pred kapijom Lore u Splitu, a to je spomenik zapravo glavnim akterima zločina. U domu kulture u Vitezu, gde su Hrvati zatvarali i zlostavljali Bošnjake, danas su smeštene kancelarije HDZ-a. Dok je na mestu stravičnog Doma kulture u Čelopeku, koji je srušen, izgrađena nova stambena zgrada u čijem prizemlju su danas apoteka, kockarnica i prodavnica.

Socijalistički domovi kulture, piše Viktor Ivančić, simbolički su zatrti kao vražji talog prošlosti: "Dežurni dželati nisu ubijali i satirali samo 'proklete neprijatelje', pripadnike omražene etničke grupe, već i mjesta na kojima je organizirana njihova smrt ili krajnje ponižavanje. Poput Bošnjaka prisiljenog da pjeva četničke pjesme ili Srbina prinuđenog da stupa uz ustaške koračnice, ti su prostori odzvanjali vlastitom negacijom, jezovito srozani na nivo svoje suprotnosti." Pukim "preoravanjem" mesta zločina, ti prostori koji su danas tako "normalni" i zaboravljeni, pa iako su nekome od koristi ili za divljenje, postali su ujedno i puka negacija nas samih. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

ZUM PRANJE

NASTAVLJA SE

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

KAKO SU PROTESTI PROMENILI SRBIJU

gosti: **JELENA ANASONOVIĆ,** organizatorka protestnih okupljanja i **DUŠAN TEODOROVIĆ,** akademik

voditelj: FILIP ŠVARM

ČETVRTAK od 18h

gledajte nas na **www.vreme.com**

i na **TV Šabac, TV Sandžak, T1 Zaječar, Telemark Čačak, TV Valjevo Plus, KATV Kraljevo, TV Forum Prijepolje** i na portalima **Južne vesti** i **Užička nedelja**

Intervju: Goran Bogdan, glumac, predsednik žirija Festa

Dosta više,

“Čovjek koji se dovede do stanja apatije refleksno pokušava održati neku iluziju rasta, nade, napretka. A kada mu je to oduzeto, on pokušava radi iluzije ono jedino što mu preostaje, a to je unižavanje oglednih primjera koji štrče iznad njega. To stvara jednu rušilačku nehumanu atmosferu, u kojoj se sve moralno-etičke vrijednosti brkaju i u tom kaosu, u toj močvari, teško je realno sagledati stvari”

Predsednik žirija Glavnog takmičarskog programa Festa, koji sutra počinje, je Goran Bogdan, hrvatski i regionalni glumac dobro poznat i ovdašnjoj publici. Razgovarali smo u vreme dok je u Barandi snimao drugu sezonu televizijske serije *Senke nad Balkanom*, i nekoliko dana pošto je emitovana prva regionalna serija u produkciji HBO Europe *Uspeh*, u kojoj takođe glumi. Goran Bogdan je deo nedavno prikazane serije RTS-a *Jutro će promeniti sve* i poznate serije RTV Vojvodine *Vere i zavere*, dok ćemo ga u filmu *Otac* Srdana Golubovića, u kome igra glavnu ulogu, tek gledati.

Osim pomenutih naslova koje je snimao u Srbiji, Goran Bogdan je poznat po ulogama u filmovima *Svećenikova djeca*, *Takva su pravila*, *Imena višnje*, *Sve najbolje*, *Agape*... igrao je glavnu ulogu u francusko-britanskoj seriji *The last Panthers*, a glumio je i u seriji *Fargo*. Prošle godine u Italiji, na Festivalu del Cinema Europeo proglašen je najboljim evropskim glumcem. Goran Bogdan je rekorder po broju uloga na Pulskom filmskom festivalu. Stalni je član Zagrebačkog kazališta mladih.

“VREME”: Ocenjivanje filmova Festa nije prvi žiri u kome učestvujete. Da li je moguće biti objektivan i precizan u ocenjivanju umetničkog dela s obzirom da veliki udeo u toj vrsti vrednovanja ima ukus?

GORAN BOGDAN: Ukus, kako kažu, nije podložan raspravi iako smatram da sve mora bit raspravljivo. Po mom mišljenju, više je takozvana “objektivnost” upitna. Neukus je nešto čime smo dužni da se bavimo. Zagađenost medijskog prostora, pogotovo u Srbiji, dosegla je alarmantne razmjere. Taj neukus određuje ukus naše publike. Dužnost nam je i boriti se protiv njega. Nije problem umjetničko djelo kao predmet razmatranja, problem je relativnost istina u kojima živimo, koje mediji svojim neukusom relativiziraju rapidnom brzinom. Brzinom propadanja i truljenja. Moglo bi se i reći da je ukus društvena odgovornost, da je dužnost obrazovanja kao grane svakog civilnog društva da ga mnjenja, razvija.

Kako na osnovu programa ovogodišnjeg FEST-a ocenjujete regionalnu ponudu? Ima li tendencija koje smatrate značajnim i valjanim?

Pratim Fest poslednjih par godina i moram primjetiti jako optimistične pomake u selektorskom i programskom djelu tog festivala. Mala smo mi kinematografija za neke paterne i tendencije. To su više bljeskovi, mada je vidljivo da je frekvencija tih bljeskova sve učestalija. Nema godine skoro da neki domaći, a pri domaćem mislim i srpski i hrvatski i BiH film (znate na šta mislim) ne uđe u neki od programa tri velika festivala. Ja sam jako optimističan. Dosadašnja tendencija regije bila je da skrajnjuje takve uspjehe, bilo maloralizacijom pri financiranju ili banalnije, uskraćivanjem medijske pažnje istima. Tu Fest zauzima po-

nismo marva

GORAN BOGDAN: Na snimanju filma "Otac"
Foto: Maja Medić

sebno mjesto samim time što prati i podržava nastojanja naše krhke kinematografije dajući joj prostor koji i te kako zaslužuje.

Šta vas je ponukalo da i sami pokrenete i da se bavite festivalom kao što je Festival mediteranskog filma West Herzegovina u vašem rodnom Širokom Brijegu?

Teško na jetru, al' šta se mora...festivali su neka zakrpa ministarstvima kultura i sustavnom zanemarivanju kultura od strane država našeg regiona. Kod nas u Hrvatskoj se provukla neka urbana legenda da se kulturnjaci nazivaju uhljebima i okaljavaju se takvim raznoraznim epitetima kao da su neka buržujska niškorist, mala vrijednost. Valjda je problem optimizam ili nada koju kultura ima upisanu u sebi. Želja je da svi budemo jednako nesretni. U tome smo komunisti, svima isti jad, a u svemu drugom smo neoliberali. Ti su festivali vrsta zdravog panka, otoci gdje je kultura zaštićena i gdje se razvija.

Imate velikog praktičnog iskustva u koprodukcijskim projektima. Osim što podrazumevaju lakšu realizaciju i novi kvalitet zbog spajanja iskustava različitih sredina, koje su još njihove prednosti?

Nije pitanje prednosti koprodukcija već njihove nužnosti... Koliko se god pravili da smo različita društva tj. publike, mi smo jedno tržište. Trebamo težiti ujedinjenju a ne razbijanju istog. Nacionalizacija kulture je mašenje cjelog fudbala, film je dobar ili loš, a ne hrvatski ili srpski. Realizacija koprodukcija je naravno lakša, al' nije im to glavna prednost. Glavna prednost im je ta psihološka širina, razbijanje granica i stvaranje većeg kreativnog prostora. Jednostavno rečeno – slobode. Moje mišljenje je da su sloboda i kreativnost uzajamni. Skupa djeluju na puno širi aspekt društvene koristi nego tko zna koje ekonomsko-društvene politike.

Kao glumcu s nagradom najboljeg evropskog glumca dostupni su vam evropski projekti. Šta vas je motivisalo da prihvatite ponude za nekoliko srpskih serija?

Po mom mišljenu, kvaliteta istih. Tišma kao pisac je bespogovorno bitan. Tako i ekranizacija *Vera i zavera*, a Bjela (Dragan Bjelogrlić) je svojim dosadašnjim radom i više nego dokazao da je jedan od najpotentnijih i zaigranijih autora na ovim prostorima. Sretan i ponizan sam što sam dio tih projekata.

Jedan od vaših novih filmova, *Otac* Srdana Golubovića, još uvek je u proizvodnji. Šta sada prepoznajete kao najvažniji deo priče tog filma?

Jednim djelom sve ovo što smo gore dotakli. Druga stvar je veličina Srdanovog dosadašnjeg rada. Priča je to o pobuni malog čovjeka protiv velikog državnog aparata. O banalizaciji naših individualnosti naspram uniformiranosti podatnosti koja se od nas traži. Kao šta koji ku*ac kukamo? Znamo li kako može bit? Sve mi znamo, dosta nam je više "iskustava", naši bi narodi odahnuli malko. Dosta više, nismo marva! Najgore je što danas ta usporedba nije daleko. Na klik miša je od nas. Ispada kao da nam se naši brižnici rugaju. Pa, vidimo mi kako može bit dobro, a dosta nam je više eksperimentiranja na našim leđima. Sve smo eksperimente preživjeli. Nismo žohari, ljudi smo. Kao što kaže vic: šaraj malko, je*emu.

Lik koji igrate u *Ocu* postoji, o njegovoj sudbini su izveštavali mediji. Šta mislite o spajanju dokumentarnog i umetničkog? Šta je dobro a šta loše u toj vezi?

Pa, veze nema. Sve su dobre priče dobrim dijelom istinite, a istine su fikcija koliko mogu biti lude. Nažalost, previše mi "dobrih" priča imamo. Nisam siguran koliko umjetnost može i treba djelovat na društvene pomake, mislim koliko bi joj to trebala bit motivacija. Smatram da ona, ako je iskrena i dobra, to radi puno više od namjeravanog i u boljim smjerovima nego što bi se autori ikada mogli nadati. Najbitnije je u ovim vremenima kada se desi da djelo, film, knjiga, šta god, oslobodi od straha, pokaže da patnje nisu individualne i da ih možemo podjeliti. Tada umjetnost oslobađa. Opet sloboda. Sloboda koju umjetnost generira kao posljednju crtu odbrane. Bijeli papir i olovka su atomsko oružje u borbi protiv cenzure, ugnjetavanja, laži, itd, itd... Neprijatelja nam, nažalost, ne manjka.

Kako sada, posle potresa u Hrvatskom audovizualnom centru zbog hajke na Hrvoja Hribara i njegov tim, i sada evo i odlaska Daniela Rafaelića sa čela te ustanove, stoje stvari u hrvatskom filmu?

I ti su potresi zanimljiva pojava. DORH (Državno odvjetništvo Republike Hrvatske) je na kraju utvrdio da nije bilo nikakvih nepravilnosti. A šteta je već napravljena. Isto se trenutno događa u Srbiji. Identičan scenarij. Ne znam kako stvari stoje u hrvatskom filmu. Filmovi će se i dalje snimati, ali šteta je da se jedan lijep niz prekinuo, zbog čega? Nije mi jasno da je dobar dio javnosti bio toliko kivan na HAVC. Osjetio sam čak jednu jako fokusiranu, ne bih rekao mržnju, ali netrpeljivost bar. Odakle toliki fokus, dok se mnogo drugih sfera društva, još gore organiziranih od HAVC-a, provlači kao deva kroz ušicu igle? Kod nas »

se počeo spominjati neki novi žanr filma, ili rod ili šta god, zvan antihrvatski film. Znam za mnogo žanrova, al' ne znam za taj hrvatski, srpski, bosanski, koji god. Moje mišljenje je da ti potresi u filmskim centrima nisu nedavni, nit su centralizirani. Oni nemaju epicentar jer mi očigledno živimo na trusnom području. To je neprestano trešenje, ma šta trešenje, to je drmusanje za ramena! Mi ne volimo preispitivanje samog sebe, dok nam osuđivanje nije strano – tu kidamo na svjetskoj razini, bolje nego u sportu. Selektivni smo, brate. Teško je tu logiku obuhvatit. Barem meni.

Nama to (možda) tek predstoji, te kako je ulazak Hrvatske u EU uticao na njenu kinematografiju?

Ma, dajte. A kako bi mogao? Nikako.

Sa pozicije nekoga ko dosta radi i na televiziji, kako vam se čini uspon igranog televizijskog serijskog sadržaja u odnosu na film?

To je jedna dobrodošla renesansa sve i ako je nužna. Holivud paralelno proživljava krizu scenarija dok u isto vrijeme, prvi put, pisci postaju najbitnije figure Holivuda. Oni su *showrunners*. Ispostavilo se da je publika željna sadržaja, i to kvalitetnog sadržaja. Producenti vrebaju dobre knjige, taj uspon serija generira i veliku količinu pozitivne usputne koristi. Dok se Holivud plašio gubitka koncentracije kod mlađe publike zbog internet-revolucije izazvane poplavom sadržaja i brzinom forme Youtube-a, dogodilo se upravo suprotno. Sadržaj je pobijedio formu. Serije su Dostojevski današnjice. Nešto što sigurno pozitivno utječe na našu omladinu za razliku od kuge površnosti kojom smo okruženi svuda oko nas.

Da li je na glumu ikako moguće gledati kao na posao?

I da i ne. Ali, neka budu dva "ne"... Teško je na glumu gledati samo kao na posao, ne vjerujem da se može baviti njome bez ljubavi. Nema logike. Ali sam žar, a to govorim iz samo svojih iskustava, nije dovoljan. Raspršiti te, zna biti djetinjast. Ima nešto u tom poslovnom promatranju što ti da širi pogled, uobjektivi te, da ti poniznost. Ma, ne znam ni sam iskreno. Stalno me to žulja kao nešto što se u meni još formira i ključa. Praštajte.

Pre tri godine bili ste na FEST-u kao glumac britansko-francuske serije *Poslednji panteri* u kojoj ste glumili Srbina kriminalca. Tada ste u jednom od intervjua izjavili da vam je muka od površnosti zbog koje se ljudi ovih krajeva neprestano prikazuju svetu kao negativci. Koliko smo sami krivi za to?

Ne znam, mislim da dobrim dijelom jesmo krivi. Isto tako mislim i da dobrim dijelom jesmo i negativci. Problem je što se dobar dio populacije ponosi time. Sa druge strane, problem je to ne samo ljudi, nego ukidanje mogućnosti razvoja pojedinca od istog tog društva. Smatram da čovjek koji se dovede do stanja apatije refleksno pokušava održati neku iluziju rasta, nade, napretka. A kada mu je to oduzeto, on pokušava radi iluzije ono jedino što mu preostaje, a to je unižavanje oglednih primjera koji štrče iznad njega. To stvara jednu rušilačku nehumanu atmosferu, u kojoj se sve moralno-etičke vrijednosti brkaju i u tom kaosu, u toj močvari, teško je realno sagledati stvari. Kada to netko gleda sa strane, ja ne znam što on vidi. To mislim o postavljenom pitanju. Opet, ljudi iz svoje lijenosti promatraju samo posljedice. Nikoga u ovim brzim vremenima više ne zanima uzrok. Nije ih ni kriviti. Ludilo je to.

Aktuelni građanski protesti u Srbiji su najnoviji primer da su glumci, i umetnici uopšte, ovde vrlo prisutni u društvenim događanjima. Kako sagledavate mesto i društvene mogućnosti glumca danas?

Nemojmo brkati... to je ljudska odluka i to nema veze sa profesijom. Ne znam koliko je ljudi bilo na protestima, al' čovjek bira da izrazi svoje mišljenje. Bilo je tamo, uvjeren sam, i profesora, pekara, doktora i vjerojatno puno nezaposlenih. Društveno uređenje koje smo birali je demokracija. U samu bit demokracije utkana je sloboda, sloboda mišljenja, izražavanja, općenito sloboda. To olako determiniranje je opasna pojava. Elem, nema monopola, ne bi trebao imati itko pravo na monopol, niti crkva na Boga, niti desničari na domoljublje, niti ljevica... na šta god i ko god. Stoga, sve je pitanje pozicije čovjeka i njegovih mogućnosti danas.

Za kraj, šta biste nam preporučili da pogledamo na Festu i zašto?

Zaista ne znam. Samo mogu reći par naslova što su mene dojmili u posljednje vrijeme. *Roma*, *The Favourite* i *Green Book*. Ne stižem. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Žal što

Bilefeld je grad ni po čemu poseban, osim što je tamo centrala Dr Etkera. Nemci se sprdaju s njim jer je dosadan i nema se zašto ići tamo. Za nas je to grad gde nam je poginuo Šaban

"Ne slušam tu vrstu muzike, ali...", "Nikad ga nisam voleo kao pevača, ali žao mi ga kao čoveka", "Ne znam nijednu njegovu pesmu, ali jedan ljudski život je ugašen" – samo su neki od komentara iz ovog, šatro mog, "urbanog" dela sveta na vest o smrti Šabana Šaulića. Evo, baš me briga da se ograđujem na osnovu toga iz kog sam društvenog miljea i koja muzika ide uz mene. Kad sam videla da je Šaban poginuo, isplakala sam se ko zmaj. Ne zato što sam laka na suzama (kao što jesam), nego, brate, volela sam Šabana. Volela sam ga u svim njegovim, da prostite na izrazu, iteracijama. I kad peva sofisticiranu "Dajte mi utjehu" i u onoj smejuriji "Hajde mala da pravimo lom" i još smešnijoj treš, pomalo mizoginoj "Ćuti i budi dobra, znam da si opasna kao kobra". Nije mi smetao ni proćelavi Šaban, ni Šaban s perikom, ni ćelavi Šaban. Niti me je mnogo sekiralo kad se pre dve godine upetljao u aferu sa izvesnom Cucom, pevačicom u pokušaju.

Mnogi se autor ovih dana javio da napiše kako je ta Ibarska magistrala (rak-rana srbijanske malograđanštine) gomila smeća, ali eto, i na njoj zasija poneki biser poput Šabana Šaulića. Koga zajebavate? Pa, po njemu se u žargon uselio izraz "šaban" kao sinonim za "seljake", "džibere", "sirovine" i ostalo iz tog dijapazona. Nek oproste čitaoci, ne umem drugačije nego lično. Umorna sam od šokiranih pogleda kad kažem da slušam "tu vrstu

ostade

Foto: Biser Todorov

muzike", što se razbijem od plakanja kad Šaban peva "Cvetu", žalopojku u zlokobnom taktu od sedam osmina, o nevernoj Cveti koju muž, pristigao iz pečalbe, zatiče u postkoitalnoj euforiji sa komšijom.

Javne smrti uvek izazovu veliku pažnju i po pravilu ispliva nešto uvrnuto iz dubine društva, što nismo znali da postoji. Pa su sad isplivali likovi koji tvrde da nikad nisu čuli nijednu Šabanovu pesmu. Aman! Pripadam jednoj od poslednjih generacija u kojoj su dečaci morali na obavezno služenje vojnog roka. Godinu dana nakon moje mature uvedeno je civilno služenje, ali nije to bitno. Nego, sećate se ispraćaja? Ako neko zna jedan ispraćaj u Srbiji koji je mogao da prođe bez "Uvenuće narcis beli", tu me secite. Da li idu ti ljudi na svadbe? One prave, pod šatrom (ove druge ne računam u svadbe)? Gde, bre, to ima svadba bez "Kraljice moga srca"? To vam je ono "otvori mi svoja vrata, ja sam čovek koji kuca"...

Biografske podatke Šabana Šaulića nema svrhe ređati u doba Vikipedije, a ionako je sve već popisano po dnevnoj štampi poslednjih dana. Ne vidim smisao ni u dekonstrukciji Šabana i objašnjavanju zašto je bio voljen. O sopstvenom slučaju mogu samo da kažem: volela sam ga jer mi je legao, jer mi je pasovao njegov glas i boja, jer se ložim na miks orijenta, dvojke i električne gitare. Volim Šabana i zato što mi povremeno treba ono fino pijanstvo, koje je sasvim moguće i bez alkohola, u kom lepo legne "Verujem u ljubav" i "Sneg je opet, Snežana" i poslednji pravi kafanski hit u poslednjih 10 godina, "Žal", koji nam je doneo jednog potpuno novog, tamburaškog, svedenog i prefinjenog Šabana. "Žal" je ušao u kafane čim se pojavio, 2013. i komotno bi mogao da ga snimi, na primer, Zvonko Bogdan, toliko je to gospodska pesma. Ali opet, ne mogu da zamislim da bi ikome tako dobro stajala kao što je stajala Šabanu. Volim ga i jer mi povremeno treba karasevdah i onaj osećaj da ću evo, sad da razbijem čašu i isečem se po licu, a to mi izazivaju upravo pomenuta "Cveta" i "S namerom dođoh u veliki grad", kad Šaban drekne "a ja sam počeo da lutam", i na kraju krajeva, "Dođi da ostarimo zajedno". Poslednju mnogi znaju po obradi grupe LET3, koji nisu mogli, a duboko verujem – ni hteli da ubiju emociju te pesme, ode sredovečnosti, jer nismo više mladi ko nekad, ali još nismo ni sasvim stari, pa dođi da ostarimo zajedno.

Na krajnje uvrnut način, u životu su mi se životne staze dva puta ukrstile sa Šabanom. Jednom, 2008. kad sam kao mlada novinarka "Vremena" obilazila izborne štabove i umalo se nisam onesvestila kad sam ga videla u Domu omladine u štabu LDP-a. Da se ne lažemo, onesvestila sam se od smeha. Te godine je LDP-ov izborni slogan bio "Od nas zavisi" i premda sam u to vreme simpatisala i tu stranku i Šabana, ništa me nije sprečilo da se sprdam kako "Od Šabana zavisi". Da, znam, pred one prošlogodišnje jezive lokalne izbore u Lučanima, Šaban je mnoge ujeo za srce pozivom da se glasa za SNS. Ali, čisto sumnjam da je ikad iko slušao šta Šaban priča kad onako božanski peva.

Još jednom mi se put ukrstio sa Šabanovim baš u subotu, kad je poginuo. Naprosto je iskočila vest da se saobraćajna nesreća dogodila kod mesta Guterslou, nedaleko od Bilefelda u kom je nastupao. Čoveče, Guterslou i Bilefeld... Zna li iko ovde za ta mesta, osim onih čija rodbina pečalbari u pogonima Dr Etkera? Otuda, uostalom, i Šaban u Bilefeldu, mnogo je naših koji rade u Dr Etkeru, a tada sam naučila da oni ne prave samo vanilin šećer i prašak za pecivo, nego i motore za čamce, pivo i razne hemikalije. Bila sam stipendistkinja Bertelsman fondacije, dva meseca u Hamburgu, nemačkoj prestonici štampanih medija. Nije ovo mesto da pišem zašto je to bio možda najvažniji period u mom životu i zašto mi je od tada Hamburg najdraže mesto na planeti, ali eto, nas osmoro stipendista potrpali su u voz do Bilefelda (240 kilometara od Hamburga), pa onda nekim minibusom do Gutersloa gde je centrala Bertelsmana, da se bogati Švabo uveri koga to stipendira. Još u vozu su nam domaćini objašnjavali kako je taj Bilefeld vukojebina, jeste da ima 300.000 stanovnika, ali tamo se nema zbog čega ići (Švabo ne drži mnogo do industrijskog centra jer mu se podrazumeva da industrija šljaka). Guterslou beše manji od Lapova, s tom razlikom što je uređen toliko da čoveka uhvati jeza od onolikog zelenila, jezeraca i labudova u gradiću u kom bukvalno ne živi niko, svi dolaze samo da rade u Bertelsmanu. Bilefeld je druga priča: tipičan sivi industrijski grad, sa, za nemačke standarde, prilično raspadnutom železničko-autobuskom stanicom, koja je po stanju u kom je najsličnija novosadskoj. Moderno rečeno – brutalizam. Nemcima ta dva grada verovatno ni dan-danas ne znače ništa. Ova dva grada Nemcima verovatno i dalje ne znače ništa posebno, a i meni su bili samo dve usputne zabiti na koje sam u životu slučajno nabasala. Od nedelje, 17. februara, meni su mesto gde mi je poginuo Šaban. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Biram koga hoću

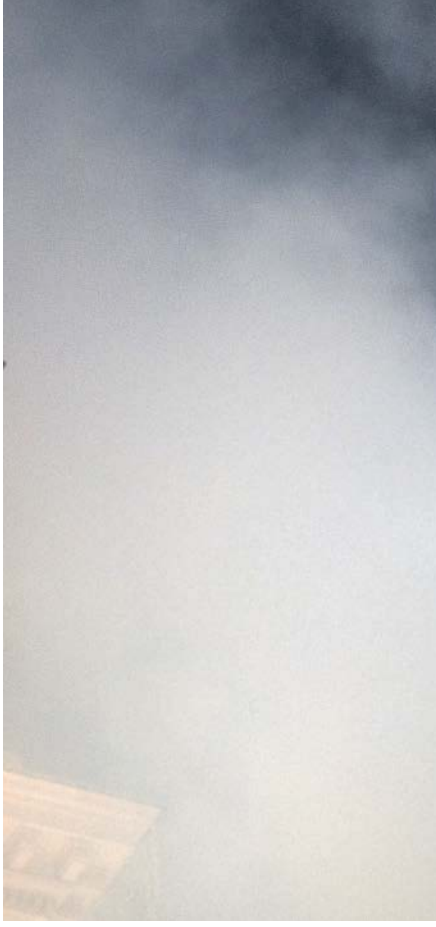

Da li je upravo izabrani novi saziv Nacionalnog saveta za kulturu najava gašenja njegove inicijalne funkcije: razvoja kulture

Narodna skupština Srbije izabrala je pre nedelju dana šest od 19 potrebnih članova Nacionalnog saveta za kulturu: četiri kandidata Vlade Srbije i dva Srpske akademije nauka i umetnosti. Ova odluka nije u skladu sa Zakonom o kulturi, i koincidira sa odlukom reprezentativnih umetničkih udruženja da ospore legitimnost Zbirne liste predloženih kandidata. Umetnička udruženja najavljuju da će o svemu obavestiti šefa Misije EU u Srbiji.

Evo prvo malog uputstva o zakonskoj proceduri.

Nacionalni savet za kulturu je regulatorno stručno-savetodavno telo koje Skupštini, resornom ministarstvu i Vladi obezbeđuje stalnu stručnu podršku u očuvanju, razvoju i širenju kulture. Njegove članove Skupštini predlaže Ministarstvo kulture u Zbirnoj listi koju razmatra Odbor za kulturu i predlaže poslanicima na glasanje. Zbirna lista se formira na sledeći način: Ministarstvo kulture i informisanja određuje ustanovu koja organizuje postupak predlaganja za svaku oblast kulturne delatnosti iz koje se biraju kandidati, Koordinacioni odbor treba da obezbedi postupak predlaganja među reprezentativnim udruženjima, kako bi se na kraju poslanici izjašnjavali o Zbirnoj listi koju čine kandidati Vlade Srbije, republičkih ustanova kulture, Srpske akademije nauka i umetnosti, Koordinacije nacionalnih veća nacionalnih manjina, Saveta Univerziteta umetnosti, Konferencije univerziteta Srbije i reprezentativnih umetničkih udruženja.

Nije tako komplikovano kao što izgleda, ali da krenemo iz početka.

Prethodnom, ujedno i prvom sazivu NSK istekao je mandat u maju 2016. godine, iako će članovi biti opozvani tek kad se izabere novi saziv. Uprkos tome što, za razliku od sličnih saveta u drugim oblastima, prvi saziv NSK nije imao obezbeđene uslove za rad, i što su radili volonterski, članovi NSK u kontinuitetu su reagovali na mnoga aktuelna pitanja u oblasti kulturne politike. Pred kraj mandata ministra kulture i informisanja Ivana Tasovca, sa kojim je NSK često bio u sporu u javnosti, usvojene su izmene i dopune Zakona o kulturi kojim su umanjena ovlašćenja NSK, ali je članovima tog tela pritom odobrena naknada za rad. Jedna od izmena se ticala i oduzimanja prava NSK da učestvuje u izradi Strategije razvoja kulture, bez obzira što je inicijalna namena ovog tela da daje stručne savete i mišljenja u kreiranju i razvoju kulture.

Zbirna lista kandidata za članove novog NSK usvojena je 12. aprila 2018. na sednici Odbora za kulturu i informisanje. Deset meseci nakon toga, a dan pre prošlonedeljnog 11. vanrednog zasedanja, na sajtu Narodne skupštine je objavljeno da će se glasati o novom sazivu NSK. Sednici nije prisustvovao veći deo poslanika opozicije, pa se smatra da je zato baš ta sednica bila zgodna da se ovo pitanje završi.

Zbirna lista o kojoj su glasali poslanici nije legitimno izabrana. Umetnička udruženja, zatim Udruženje književnih prevodilaca Srbije, Srpsko književno društvo, Srpski PEN centar i Društvo konzervatora Srbije upozorili su Odbor za kulturu na pomenutoj sednici prošlog aprila da izbor kandidata nije sproveden po zakonu. Međutim, Odbor za kulturu je usvojio Zbirnu listu uprkos protivljenju udruženjâ, dakle ovlašćenih predlagača, i prosledio je poslanicima na glasanje.

Evo o čemu se radi.

Koordinacioni odbor umetničkih udruženja je kandidovao predstavnike po svojoj volji, a ne po volji udruženjâ. Podsetimo, Koordinacioni odbor (KOO) osnovan je pre desetak godina kako Ministarstvo ne bi moralo da komunicira sa svakim udruženjem ponaosob, ali se ono u međuvremenu samoinicijativno institucionalizovalo, pa se između ostalog osetilo pozvanim da predlaže članove za Nacionalni savet kulture iako je ovlašćeno samo da organizuje predlaganje. Tako je neovlašćeno tadašnji predsednik KOO Dušan Rusalić kao kandidata za oblast pozorišne/filmske umetnosti i umetničke igre predložio Vladimira Logunova, predsednika Udruženja baletskih umetnika Srbije, iako se na Zbirnoj listi još od 2016. nalazio kao kandidat tih oblasti Vojislav Brajović, predsednik Udruženja dramskih umetnika Srbije. Ministarstvo kulture je prihvatilo Rusalićev predlog, i upisalo i Logunova pored Brajovića. U Zakonu o kulturi, član 16, piše da treba predložiti "jednog, a najviše dva kandidata", na osnovu čega su četiri udruženja uputila skupštinskom Odboru za kulturu i informisanje, Vladi Srbije i Ministarstvu kulture i informisanja obrazloženi zahtev za odbacivanje nezakonite kandidature Logunova. Rusalić je u međuvremenu smenjen sa mesta predsednika Udruženja likovnih umetnika Srbije (ULUS) na osnovu kojeg je bio na čelu KOO, a Vojislav Brajović je u znak protesta zbog kršenja zakonske procedure odlučio da se povuče iz kandidature. S obzirom da je kandidatura Logunova predložena uz kršenje propisa, četiri reprezentativna udruženja, kako je protumačeno, nemaju kandidata za člana NSK.

KAKO STE GLASALI: Dim oko Narodne skupštine Srbije
Foto: Marija Janković

Drugi slučaj nepoštovanja zakonske procedure tiče se postupka predlaganja kandidata za oblast književnog stvaralaštva i književnog prevodilaštva. KOO je za tu oblast predložio Živorada Ajdačića, iako nema podršku nijednog reprezentativnog udruženja iz oblasti književnog prevodilaštva. Predlog ovlašćenih udruženja bio je prevodilac Duško Paunković, koji je član NSK od osnivanja tog tela 2012. godine, a bio je svojevremeno i njegov predsednik. Srpski PEN centar, SKD i UKPS su se, inače, još u oktobru 2017. javno usprotivili kandidaturi Ajdačića, smatrajući da ne zadovoljava zakonom predviđene uslove za članstvo u NSK.

Treći slučaj je najdrastičniji: ispostavilo se da je Aleksa Ciganović, tadašnji predsednik Društva konzervatora Srbije, kandidovao sam sebe. Kad je izbio skandal, Ciganović je podneo ostavku na mesto predsednika Društva, ali je ostao kandidat za člana NSK iako je Društvo konzervatora zvanično obavestilo nadležne državne institucije da ga ne podržava.

Predstavnici oštećene strane smatraju da je Ministarstvo kulture prekršilo Zakon o kulturi time što je prihvatilo predloge Koordinacionog odbora iako zna da nema ovlašćenja da predlaže kandidate, a Odbor za kulturu i informisanje zato što je prihvatio predlog Zbirne liste Ministarstva kulture uprkos primedbama koje su mu predočene.

"Ministarstvo kulture i informisanja nije nadležno da utvrđuje da li su dopisi ovlašćenih kandidata falsifikovani, to je u delokrugu rada nadležnog tužilaštva. Takođe napominjemo da je za usvajanje Zbirne liste nadležan Odbor za kulturu i informisanje Skupštine Republike Srbije", glasi komentar Ministarstva kulture i informisanja uz objašnjenje: "Što se tiče četiri kandidata NSK, čiji postupak izbora organizuje Koordinacioni odbor umetničkih udruženja, Ministarstvo je 23. marta 2018. primilo dopis Koordinacionog odbora reprezentativnih udruženja Srbije u kome su nam dostavili predloge kandidata i nakon toga iste kandidate uvrstilo u Zbirnu listu." Kao što je na pomenutom sastanku Odbora za kulturu rekao sekretar Ministarstva kulture i informisanja Igor Jovičić, Ministarstvo nije vlasno da ulazi u predloge i odnose ovlašćenih predlagača.

Predstavnici oštećene strane smatraju da je ovakav odnos Narodne skupštine Srbije prema Nacionalnom savetu poražan, zato što na njemu ne treba da bude nikakva senka. NSK treba da ima potpunu autonomiju, i da radi bez ikakvih političkih ili bilo kakvih drugih pritisaka.

Na konferenciji za medije, održanoj pred 11. zasedanje Skupštine, Duško Paunković, predsednik Udruženja književnih prevodilaca, rekao je da se radi o "neoborivim dokazima da je najviša izvršna i zakonodavna vlast izvršila nasilje nad Zakonom o kulturi i brutalno pogazila prava građana". Po Gojku Božoviću iz Srpskog PEN centra, podaci o kršenju zakonske procedure su neoborivi. On smatra da je cilj, po svemu sudeći, da se umanji ili potpuno izgubi uloga NSK koja je predviđena Zakonom o kulturi, kao što se to čini i sa drugim regulatornim telima od kojih ostaju samo ljušture. Kako je preneo portal SEEcult.org, po Božoviću "postoje dve mogućnosti – ili da se povuče na lista i da kroz javnu raspravu i usaglašavanje dođe do reprezentativnog sastava NSK, što je manje verovatno, ili će biti izabran Savet kakav je predložen i koji će formalno postojati, ali neće biti važan korektiv kulturne politike, niti će imati autoritet u javnosti. Ako je to cilj, onda će biti nesumnjivo postignut."

Treću varijantu, koju je izabrala Narodna skupština Srbije pre nedelju dana, niko nije predvideo. Izabrani su, ponovimo, samo kandidati Vlade Srbije i Srpske akademije nauka i umetnosti. To su: akademik Dušan Kovačević, redovni profesor na Fakultetu likovnih umetnosti Nikola Šuica, srpski kompozitor i univerzitetski profesor Svetislav Božić, prof. dr Đorđe Đurić, akademik Tibor Varadi i dopisni član SANU Miodrag Marković.

U javnosti se komentariše da će NSK ostati primer institucije koja je imala veliki potencijal da pruži neophodnu podršku kulturnom razvoju Srbije, a koja je izgubila svoj uticaj i funkciju. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Hoću da živim ulogu, ne da

"Svakodnevica predstavlja izazov, ali ja to i želim zato što mi, u stvari, ne biramo ko smo, ali biramo način da se pomirimo sa osobom koja smo"

Foto: Jean-Claude Moireau

Na ovogodišnjem Berlinalu Šarloti Rempling, britanskoj filmskoj i pozorišnoj glumici, dodeljen je počasni Zlatni medved za životno delo. Pre četiri godine dobila je Srebrnog medveda za najbolju glumicu za nezaboravni performans u filmu *45 godina*, a za ulogu Hane u istoimenom filmu, 2017. u Veneciji dobila je Volpi kup za najbolju glumicu.

Ova glumica ostvarila je više od sto uloga od kojih su mnoge nezaboravne, sve od *Džordži*, *Noćnog portira*, *Sumraka bogova*, preko *Sećanja na zvezdanu prašinu*, *Aberdina* i *Bazena* – da spomenemo samo neke. Tražena skoro kao na početku svoje dugačke karijere, ove i naredne godine Šarlota Rempling će se pojaviti u tri filma: *Benedeta* Pola Verhovena, *Dolina bogova* Leha Majevskog i *Dina* Denija Viljneva.

Mali okrugli sto Berlinala sa Šarlotom Rempling održan je u berlinskom hotelu Mandala, u apartmanu u kome joj iza leđa stoji štafelaj sa posterom programa "Homage", retrospektivi njenih filmova priređenoj u čast nagrade, što je čini nervoznom. "Ne moram baš sama sebi da zurim u leđa", kaže uz smeh i njen agent već pritrčava da skloni dotični poster. Prethodnog dana, "Vreme" je prisustvovalo njenom masterklasu talentima, koji je dobio sasvim drugačiji pravac i neprijatan ton zbog nepotrebne i neljubazne opaske moderatora da je "moralo biti teško odigrati ulogu u filmu *45 godina* zato što je imala mnogo teksta". Glumica mu je blagim, ali odlučnim glasom odbrusila, što je izazvalo buru aplauza: "Kako uopšte možete da kažete tako nešto i zbog čega?" Zbog toga je moje prvo pitanje moralo da se dotakne teme hrabrosti.

"VREME": Kako ste postali neustrašivi?

ŠARLOTA REMPLING: Na koji način sam neustrašiva?

Bez obzira na pomenuti incident, iz dokumentarca o vašem životu se vidi da ste uvek radili ono što ste hteli. Da li ste ikada razmišljali o posledicama svojih postupaka?

Morate uvek razmišljati o posledicama i takođe morate da razumete koji će ishod vaši postupci izazvati jer oni utiču ne samo na vas već i na druge ljude. To je izbalansirana igra i ja jedino tako mogu da funkcionišem. Ne želim da uništavam ljudske umove ili živote, nego pokušavam da sagledam opštu sliku pre nego što donesem odluku. Ja previše razmišljam o svemu i to me nekada dovodi do izbezumljenja, ali kada dam zeleno svetlo nekom filmskom projektu, znam da će me moj um i instinkt, a u oba imam poverenja, izvesti na pravi put. Moraš verovati u sopstvenu sposobnost ne samo da paziš na sebe, nego i da znaš da se nosiš sa situacijom. Ako si sebičan i radiš po svome, onda filmska branša nije za tebe. Raditi na filmu podrazumeva interakciju sa ostalim ljudima, a ja sam timski igrač. Na snimanju smo okruženi jedni drugima, tako da moram da vodim računa o drugim ljudima.

Danas je teško proreći budućnost filma, pojavljuju se novi formati i novi načini distribucije. Šta je za vas film?

Razumeću promene tako što ću plivati sa trendovima. Sinuće mi o tome šta radim kada razumem plan. Ja film doživljavam kao izvor života. To je moj posao i moj način preživljavanja; ne mogu o tom aspektu da vodim računa pošto nisam ja ta koja odlučuje o promenama. Čovek mora da reskira, da isproba novo. Taj faktor rizika je nešto čega sam oduvek bila svesna i pomogao mi je da pristanem da radim u nekim projektima. Ni to čovek ne može da predvidi. Za mene mora postojati veza između glumačke uloge i mog života. Od svoje dvadesete godine stremila sam ka tome da živim ulogu, a ne da je glumim. Zbog takvog stava nemam ništa protiv velikih platformi poput Netfliksa. Dok god ima kvaliteta, dok god je priča dobra, ne vidim zašto se ne bi pokazivala i na takav način, ali ne želim da sebe stavljam u bilo kakav film. On mora imati nečega u čemu prepoznajem sebe.

To se nadovezuje na vašu izjavu da je efekat veći kada samo postojite, a ne glumite. *Hana* je na primer, veoma minimalistički film u kome je izražajnost lica bitnija od reči. Da li je to vaš svestan glumački metod?

Tako nečemu sam oduvek stremila. Znala sam da imam to u sebi i da ću jednog dana biti u stanju da odglumim takvu ulogu. Sve je počelo sa Ozonovim

je glumim

filmom *Ispod peska* (2000) gde sam takođe boravila u glavi glavne junakinje. Um Mari, koju sam glumila, okupiran je nekim ko je nestao. Šta osećaš u takvoj situaciji? Isti je slučaj sa Hanom. Kako može da se izbori sa situacijom u kojoj je? Komunicira se sa publikom na jedan način koji je koliko smeo, toliko i težak. Svaka uloga je zahtevna ukoliko u nju uložite srce i dušu. I svakodnevica predstavlja izazov, ali ja to i želim zato što mi, u stvari, ne biramo ko smo, ali biramo način da se pomirimo sa osobom koja smo.

U tom kontekstu, kako komentariše film *Noćni portir* (1974) Lilijane Kavani koji je prikazan na Berlinalu? Taj film su pratile velike kontroverze.

Film je otvorio mnoga vrata na svim nivoima. Ne samo što se o filmu govorilo, nego je u pitanje dovedena njegova kinematografska strana i smatran je neukusnim. Nije čak bio ni intrigantan jer mu se prebacivalo da nije uzimao ozbiljno tu grozomornu ljudsku tragediju zvanu Holokaust, koja jeste nezamisliv zločin nad čovečanstvom. Umesto toga – bio je seksi. Dirka Bogarda sam srela na snimanju Viskontijevog *Sumraka bogova*. Pošto je on još četiri godine pre početka rada na *Noćnom portiru* imao taj scenario u rukama, rekao je Lilijani Kavani da "je našao devojku", a to sam bila ja. Tu ulogu sam prihvatila samo zbog Dirka mada mi to tada nije odgovaralo pošto sam imala bebu od tri meseca. Međutim, čim sam pročitala scenario, rekla sam sebi da mi taj film ne sme promaći. Znala sam i da ću pored Dirka biti sigurna. Mislim da smo tu ljubavnu priču doveli na jedan sasvim drugi nivo.

Šta vas je privuklo ulozi Časne majke Gaius Helen Mohijam u *Dini*.

Trebalo je da igram jednu od tih fantastičnih žena u neostvarenom filmu Hodorovskog za koji je moj tadašnji muž (Žan-Mišel Žar) komponovao muziku. Film nije snimljen, ali vidite, stigla me je *Dina*. Šteta je bila za Hodorovskog, imao je neverovatnu viziju te priče. Kada mi je Deni Viljnev ponudio ulogu Časne majke Gaius Helen, nisam se kolebala. Tako sam u Verhovenovoj *Benedeti* kaluđerica iz 17. veka, a u ovom Časna majka, obe vrlo netipične majke.

Kako se s vremenom menjao tip uloga koje su vam nuđene?

Nisu se nešto menjale. Uvek se radilo o suštini one žene koja sam, zato što sam kao osoba ista kakva sam bila i u mlađim danima. Više je u pitanju duh nego bilo šta drugo. Naravno da ti, kako vreme protiče, lice snimaju drugačije zato što ne izgledaš isto kao ranije, ali karakter uvek dolazi do izražaja. Optužili ste me da sam neustrašiva, a ne mislim baš da jesam. Mislim da ta moja navodna hrabrost dolazi iz stanja konstantnog straha. Kada biram uloge, biram ljude, priče, osećaj. Nekada se nešto pojavi sasvim neočekivano što me odmah učini radoznalom, a nekada prođu meseci a da se ništa interesantno ne nađe u mojoj ruci.

Da li vidite promene od pojave *#metoo* pokreta?

Mislim da je pokret imao mnogo više upliva na situaciju u Americi. Seksualno zlostavljanje je oduvek postojalo, ko je mogao, branio se, ko nije, možda stvarno nije imao izbora. Ako je neko slab, moramo mu pomoći da bi se tako nešto zaustavilo. Možda se nešto malčice promenilo, ali međuljudski odnosi su bili oduvek komplikovani. Ne volim da pričam o pokretu *#metoo* zato što nemam lična iskustva, verovatno zato što su me se muškarci uvek plašili. Ja jednostavno toliko nisam bila spremna na bilo kakve kompromise, da me je najgore zaobišlo. Išla sam svojim putem koji niti je dobar niti loš, već samo moj. Izbor kao način života. Nisam htela da zavisim od bilo koga i da dođem u situaciju da mi neki tip kaže: "Hej, mala, doći ovamo." Toliko nisam htela da se tako nešto pojavi kao mogućnost, da sam se klonila bilo kakvih usluga. Postavila sam svoje uslove.

Da li mislite da vaše iskustvo i sigurnost kojom zračite deluju obeshrabrujuće na mlađe generacije?

Nisam sigurna da znam više od mladih glumica samo zato što sam starija. Sa godinama niste automatski pametniji. Mladi ljudi mogu znati mnogo, a imate i stare ljude koji su glupi kao točak. Ako mlada osoba želi da me angažuje na svome projektu – raspoložena sam za saradnju, kao što je to, na primer, bilo sa Andreom Palaorom u *Hani*. Pojavio se sa potpuno uvrnutim konceptom i scenarijom, ali taj koncept je podrazumevao veliku kreativnost, intenzitet i umetnički talenat. Ukoliko te neko hoće, može da te angažuje ako ima šta da ponudi. Onaj ko te ne traži, neće ništa dobiti. ¶

MARINA RICHTER

Pronicljivi posmatrač

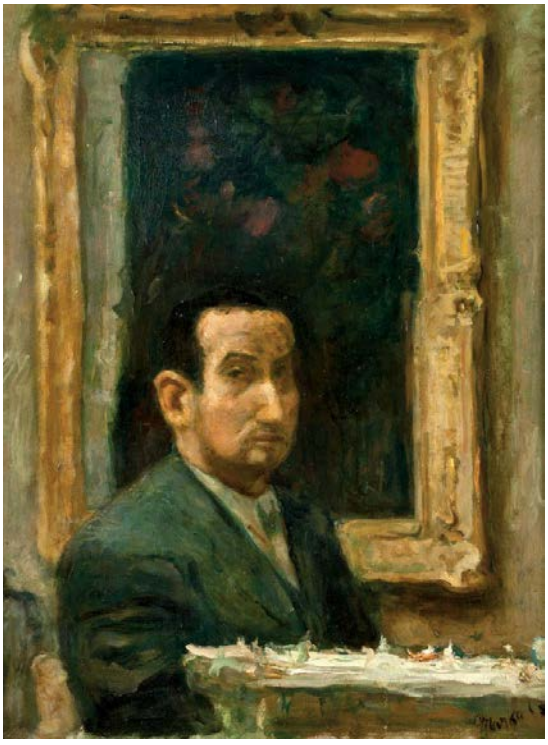

Autoportret, 1935, SANU

Usnula kaluđerica, 1966, RIMA

Povod za organizovanje tri izložbe Marka Čelebonovića među kojima je i retrospektivna, i četvrte koja je u pripremi, nije nikakav jubilej velikog slikara, već njegova umetnost

Tri istovremene izložbe na tri lokacije otvorene prošlog novembra, i četvrta koja je najavljena za kraj godine, omogućavaju sveobuhvatni uvid u stvaralaštvo Marka Čelebonovića. U Galeriji Srpske akademije nauka i umetnosti je retrospektivna izložba, u beogradskom prostoru galerije "Rima" su slike ranog perioda Čelebonovićevog stvaralaštva, a u kragujevačkom je ciklus "Kaluđerice", dok će četvrta izložba biti u Spomen-zbirci "Pavle Beljanski" u Novom Sadu. Treba naglasiti da povod ovom skretanju pažnje javnosti na velikog umetnika nije nikakav jubilej, već njegova umetnost.

Izložba u SANU, retrospektiva Čelebonovićevog opusa, centralna je u ovom projektu. Produžena je za mesec dana (zatvara se 24. februara), a do momenta kada nastaje ovaj tekst, videlo ju je 36.786 posetilaca. Na njoj su Čelebonovićevi radovi nastajali od sredine dvadesetih godina prošlog veka pa do "belih slika" iz poslednjih decenija njegovog rada. Neki od njih su sada prvi put izloženi. Autorke izložbe, istoričarke umetnosti dr Lidija Merenik, dr Ana Bogdanović i Nevena Martinović takođe su i autorke monografije o Marku Čelebonoviću koju je pre dve godine objavila Galerija "Rima". Dr Ana Bogdanović je za studiju u ovoj monografiji dobila i Nagradu "Lazar Trifunović".

"Poseta Akropolju ostavila je na mene snažan utisak. Godinama sam u džepu nosio jednu figuru sa Akropolja", svedoči u jednom intervjuu Marko Čelebonović. Skulptorski uticaji i vezanost za predmet, po rečima dr Ane Bogdanović, vide se naročito na njegovim ranim radovima. "Tokom dvadesetih godina imao je skulptorski pristup slikarstvu, karakterističan za to doba. Figure su masivne, u neobičnim pozama, oseća se jedna vrsta artificijelnosti, vezana za tzv. fenomen povratka redu posle rata. To je bilo karakteristično i za Pikasa i veliki broj umetnika koji su u tom trenutku stvarali u Evropi, a posebno u Parizu. Prisustvo bista, odnosno gipsanih odlivaka na slikama, naročito tokom tridesetih godina je zanimljivo, jer se javljaju u kompozicijama koje su vezane uglavnom za mrtve prirode ili ambijente kada su mrtve prirode suprotstavljene figurama u enterijeru. Te biste nisu bile samo delovi mrtvih priroda u smislu predmeta, već su naslikane veoma specifično, da pružaju pogled u prostor posmatrača."

O vezanosti Marka Čelebonovića za predmete svedoče i mnogobrojna platna na kojima su naslikane stvari iz njegovih soba i ateljea: bokali, lampe, stolice... U vreme kada nastaju te slike, postojalo je mišljenje da stvari koje nas okružuju određuju i nas same, a da im time što ih koristimo, dajemo jednu vrstu života. Marko Čelebonović je bio pronicljiv posmatrač neposrednog okruženja, o čemu je često pričao, a što se vidi i u njegovim radovima.

Pored predmeta, Čelebonović je slikao je i mrtve prirode. "Mrtve prirode su prave pozorišne scene, stvari igraju svoju ulogu", izjavio je jednom prilikom. Ana

okruženja

Bogdanović objašnjava da ih je Čelebonović "tretirao kao organizovan odnos predmeta, koji kao da odigravaju neku predstavu. Što potvrđuje ideju o oživljavanju predmeta. To nisu bili aranžmani u određenom ambijentu, on ih je posmatrao kao grupe neodoljivo vezane za posmatrača. Te kompozicije pričaju priču, govore nešto o vama. On je kontemplativno posmatrao i u stvarima koje ga okružuju pronalazio osobine koje nisu vidljive na prvi pogled."

Jedna celina izložbe posvećena je i autoportretima, koji do sada nisu izlagani u ovom obimu. Čelebonović je slikao autoportrete skoro ceo život. Na ranijim radovima predstavlja sebe u centru, uglavnom sa štafelajem, po uzoru na slike iz klasične umetnosti. Kasnije je njegov lik izjednačen sa predmetima, lik više nije najvažniji, minimalizuje se, gubi, biva inkorporiran u mrtve prirode. "On dovodi slike u nulti nivo, dematerijalizuje ih, i slikarev autoportret više nije prisutan telom i likom, već više slikarskim postupkom", dodaje Ana Bogdanović.

Na Čelebonovićevim radovima u poslednjim decenijama života poništava se i boja, pa na njima preovladava bela, nastaju slike "bele faze".

"Bela faza predstavlja neku vrstu zaključka koja sumira njegova dotadašnja istraživanja. Prostor na slikama postaje dvodimenzionalan, a repertoar se svodi na najjednostavnije predmete. Ta faza predstavlja neku vrstu završnog komentara na njegovo sveukupno slikarstvo. Možemo čak govoriti o potpunom iščezavanju", kaže Ana Bogdanavić. Kao kraj života koji nije doživeo, ali ga ima na njegovim slikama, kako je sam rekao.

Slikarstvo Marka Čelebonovića karakteriše ponavljanje slikarskih tema, ali uvek na drugačiji način. Slikajući isto, ali u različitim kompozicijama, reprezentovao je različite aspekte slikarske prakse. Eksperimentisao je sa bojama, pa mu se, kako je sam rekao, imputira da je kolorista. Ana Bogdanović smatra da "njemu istraživanje boja nije bilo primarno. Mislim da se više bavio konceptualnim pitanjima o prirodi slike. Po mom mišljenju, pokušavao je da odgonetne neke gotovo filozofske dileme vezane za način i poreklo umetnosti uopšte, za različite teme iluzije, prikazivanja stvarnosti, odnosa slikanja prema prirodi, slikanja prema modelu, insistiranje na važnosti slike, artificijelnosti slike i insistiranju na prostoru slike i repertoaru slike, koji se razvija prema sopstvenim pravilima a ne na osnovu različitih umetničkih načela reprezentacije."

Marko Čelebonović je imao uspešnu umetničku karijeru i jedan je od naših najpoznatijih slikara. Iza sebe je ostavio više od 400 dela, većina su u vlasništvu porodice i galerija i muzeja.

Bio je dečak kada je njegova porodica u Velikom ratu izbegla u Švajcarsku. U Drugom svetskom ratu bio je pripadnik Francuskog pokreta otpora, zbog čega je i odlikovan. Pa ipak, njegovo slikarstvo nije politički angažovano, a na njegovim slikama nema užasa ova dva istorijska događaja. Bio je i profesor na Akademiji umetnosti u Beogradu, i savetnik pri jugoslovenskoj ambasadi u Parizu. Njegov atelje godinama je bio u Sen Tropeu, tada malom ribarskom mestu, čiji su česti gosti bili Milo Milunović, Marino Tartalja, Petar Lubarda... Veći deo života boravio je na moru, ali u njegovom opusu pejzaži su retki. Skoro celog života je slikao portrete, autoportrete, enterijere svojih soba i ateljea i mrtve prirode. Po želji roditelja, diplomirao je prava i ekonomiju, a po sopstvenom nagonu učio vajarstvo kod Antoana Burdela, Rodenovog učenika i poznatog pariskog vajara. Nažalost, skulpture koje je izvajao kao student nisu sačuvane, poznate su samo po fotografijama. Bio je prvi umetnik kome je priređena samostalna izložba u Muzeju savremene umetnosti, a njegove slike se nalaze u Centru "Pompidu" u Parizu. Postao je član Srpske akademije nauke i umetnosti iste godine kada je otvorena njena Galerija.

Kako je pomenuto na početku teksta, krajem godine u novosadskoj Spomenzbirci "Pavle Beljanski" biće upriličena i postavka "Umetnost Marka Čelebonovića u četvrtoj deceniji 20. veka", prema master radu Sofije Milenković, koji je u 2018. dobio Nagradu Spomen-zbirke. Šest Čelebonovićevih dela iz kolekcije Spomen-zbirke će sa pozajmljenim slikama iz muzejskih i privatnih kolekcija formirati dijaloške odnose. Biće to četvrta izložba Marka Čelebonovića za godinu dana. ¶

SLAĐANA DIMITRIJEVIĆ

Hotelski stručnjaci i predstavnici četiri vlade na Adria Hotel Forumu

Adria Hotel Forum – sa temom „Da li je budućnost svetla?" („Is the future bright?") – prvi put se održava u Beogradu, 20. i 21. februara u hotelu Crowne Plaza. Prethodnih šest godina ova najveća regionalna konferencija održavana je u Zagrebu.

Adria Hotel Forumu u Beogradu prisustvuju predstavnici čak četiri vlade iz regiona: ministar turizma i održivog razvoja Crne Gore Pavle Radulović, ministar turizma i održivog razvoja Albanije Blendi Klosi, generalni sekretar u Ministarstvu turizma Grčke George Tziallas i pomoćnica ministra trgovine, turizma i telekomunikacija u Vladi Srbije Renata Pindžo.

Konferenciju će otvoriti tri renomirane međunarodne kompanije: TripAdvisor, STR i Colliers International, koje će prvi put pokazati odnos promena na tržištu s cenama hotela i investicijama u jednoj destinaciji. Na konferenciji će se govoriti i o tome kakvi projekti su u fokusu investitora, ali i o finansijskoj krizi koja se najavljuje za 2020. godinu.

Tokom dva dana rada, na Forumu će biti reči i o drugim aktuelnim temama kao što su: „ko finansira razvojne projekte u regionu i pod kojim uslovima", „na koji način može da se osigura investicija", „šta učiniti s problemom zapošljavanja koji kontinuirano raste i investitorima predstavlja izazov", „šta su lifestyle hoteli i koliko dizajn hotela utiče na doživljaj gosta".

Konstrukcije i dekonstrukcije

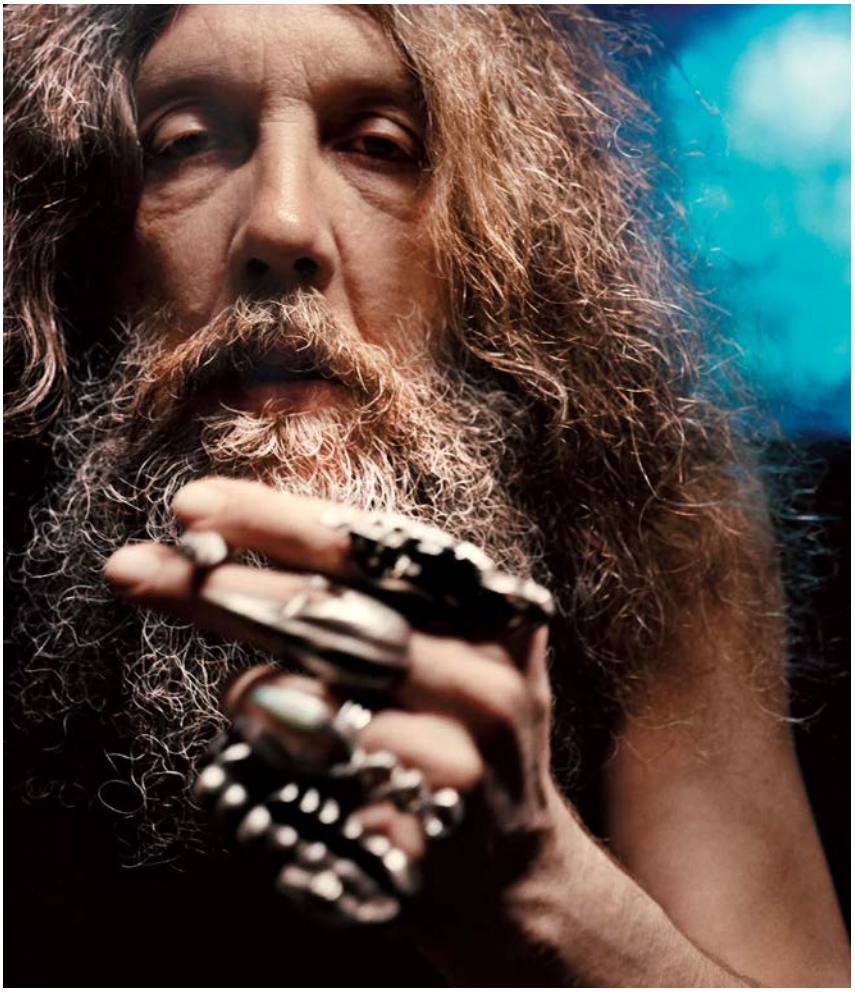

Foto: Mitch Jenkins

Britanski strip scenarista i pisac Alan Mur godinama uživa zavidnu popularnost u Srbiji. Samo prošle godine je objavljeno nekoliko njegovih grafičkih romana koje je nemoguće zaobići na bilo kojoj listi najboljih izdanja za 2018. godinu

Kada se uzme u obzir broj objavljenih domaćih izdanja koja je potpisao Alan Mur, jedan od lidera "britanske invazije" na američki mejnstrim strip osamdesetih, moglo bi se tvrditi da je on među najcenjenijim stvaraocima u Srbiji. Izdavačka kuća Beli put je pre svog neslavnog kraja u prethodnoj deceniji objavila *Nadzirače*, *V kao vendeta*, i dva toma *Lige izuzetnih džentlmena*. Murova rekonstrukcija Rajtsonovog i Vinovog *Stvorenja iz močvare* obuhvaćena je u četiri Darkwood knjige kao jedan od ranih projekata ovog izdavača, kao i obimom i kvalitetom impresivni grafički roman *Iz pakla*, u kome Mur hrabro secira viktorijansku Englesku u vreme Džeka Trboseka. Kasnije je zemunski Makondo dovršio projekat *Lige izuzetnih džentlmena*, i objavio *Sramotne priče iz Starog zaveta*, satirične verzije biblijskih događaja grupe autora, uključujući Mura.

Samo u prethodnoj godini u Srbiji su se pojavila čak tri izdanja koja potpisuje Alan Mur, a po reakcijama čini se da ovde njegova slava ne jenjava, uprkos činjenici da je nedavno napustio strip i posvetio se isključivo književnosti.

Mur je čovek koji se upinje da deluje izvan ustaljenih kanona. Srećom, upravo to je bilo i potrebno da se razmrda američka mejnstrim scena početkom osamdesetih. Mur je bio taj koji je pokrenuo lavinu britanske invazije dolaskom na čelo *Stvorenja iz močvare*, a Gejman, Morison i ostali samo su sledili njegov primer. Prostim rečnikom, Mur je uživao u tome da čitaoce zatekne potpuno nespremne, uzme junake na koje su navikli i izokrene ih naopačke, redefiniše legendu o njihovom nastanku, dekonstruiše ih kao tvorevine i ponovo izgradi iz ništavila. Na konkretnom primeru *Stvorenja*, Mur je uzeo izvornu Linovu i Rajtsonovu ideju o naučniku koji nakon nesreće postaje košmarno stvorenje sačinjeno od biljaka, i rekonstruisao ga iz palp horora u relevantno delo o stvorenju koje samo misli da je nekada bilo čovek. To je slična formula koju je Frenk Miler primenio na Betmenu u stvaranju *Povratka Mračnog viteza*, Grant Morison je učinio isto sa *Animal-manom*, a Gejmanov *Sendmen* je po istom principu prevazišao okvire devete umetnosti i pokupio nagrade za književnost.

S druge strane, Mur nikada sebe nije video kao tipičnog scenaristu superherojskog stripa. Otud je možda i cenjeniji kao autor grafičkih romana poput *V kao vendeta* i *Iz pakla*. Dok je *Vendeta* tipičan anarhistički manifest koji na proročki i pesimistički način propoveda fašistoidnu budućnost Britanije i sveta (od koje, čini se, još nismo pobegli), *Iz pakla* se osvrće na isto tako sumorne epizode iz prošlosti. Mur podjednako budno i kritično posmatra prošlost i budućnost, i odbija da se prepusti utopističkoj omnipotentnosti superheroja i ružičastoj viziji sveta, pa makar i u stripu. Prošle godine je Murove *Nadzirače* objavila Čarobna knjiga u velikom, luksuznom formatu. Murovi junaci u *Nadziračima* su obični ljudi, sa svim strahovima, manama i slabostima koji se mogu očekivati od ljudskih

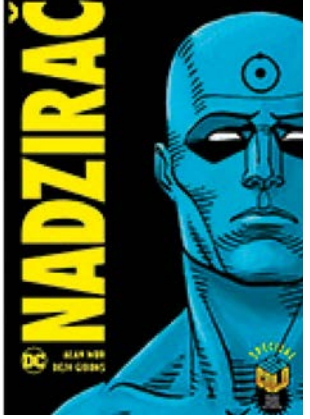

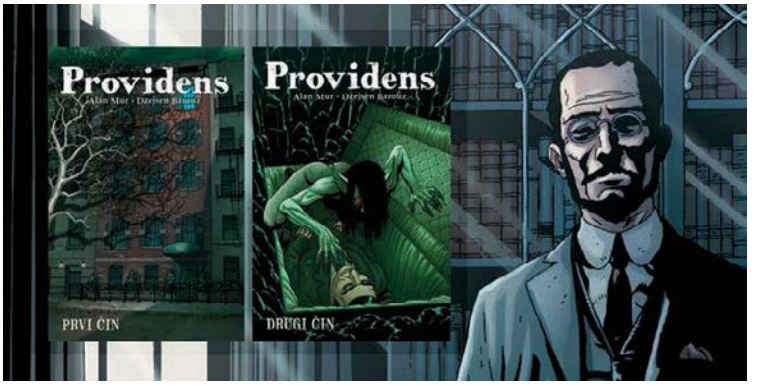

bića. Pritom, sasvim je jasno da neko ko odluči da se oblači u šarene kostime i bori se protiv nepravde i zločina ne može biti najsjajnijeg mentalnog stanja, i Mur to ne pokušava da sakrije već čak stavlja u prvi plan. Kako će svet, drugi junaci i istorija biti promenjeni pojavom jednog jedinog superheroja obdarenog natprirodnim moćima, omnipotentnog Doktora Menhetna, samo je jedno od pitanja koje Mur postavlja. Drugo, svakako važnije, jeste: u svetu u kome maskirani osvetnici daju sebi za pravo da uvode red, kako očekivati da se i oni sami ponašaju u ustaljenim normama građanskog društva? Ili, kao što to Mur maestralno ističe u stripu – ko nadzire Nadzirače?

Čarobna knjiga je nedavno objavila i tri toma Murovih priča nadahnutih delima Hauarda Lavkrafta. Dok su *Nadzirači* makar po imenu opštepoznati svuda u svetu, *Neonomikon* i *Providens* (u dve knjige) spadaju u recentniji i manje poznat Murov opus. Čak ni izdavač nije jedan od "velikih igrača" američkog stripa, već skromniji Avatar pres.

Iako je veza sa Lavkraftovim mitosom nedvosmislena, *Neonomikon* i *Providens* su samo izgrađeni na inspiracijama legendarnog pisca, a nisu izravna adaptacija njegovih priča. Mur je crpeo ideje iz bogatog opusa i horoične fantazmagorije Hauarda Lavkrafta, rabio likove, imena, mesta, demone i stvorenja u sitnim ili direktnim omažima, ali sve je podredio svojoj mašti. U tipičnom murovskom maniru, ali ovog puta daleko od mejnstrima i uredničkih intervencija, Mur se prepustio punom zanosu, katkad blasfemičnom ili šokantnom scenarističkom segmentu. Ali, za razliku od autora koji imaju potrebu da šokiraju radi publiciteta, Mur nije tog kova. Ili, makar više nije, ako je ikada i bio. Mur koristi skarednost sa ciljem, kao sredstvo naracije, jer je davno prošao trenutak kada je morao da se bori za svakog čitaoca ponaosob.

Osnova je ista kao i kod blaženopočivšeg Lavkrafta: iza granica ovog sveta, ponekad odvojene samo tankim velom realnosti, počivaju druge dimenzije i drevna, zla bića. Kriptični jezici, okultizam, droge za širenje svesti, kultovi i nekromantija, sve to kipti iz svake stranice kako *Neonomikona* tako i *Providensa*. Radnja prvog je sažetija, detektivska, modernija i – krvavija. *Providens* je pak nešto sporijeg ritma, opreznji, ali i osmišljeniji. Zadire u eksperimentalnost na više načina. Odvija se 1919. godine, u nešto puritanskijem okruženju od *Neonomikonovog*, ali poigrava se sa idejama pripadnosti, transrodnosti, depresije i nesigurnosti. Uprkos različitom tonalitetu i temama, u oba stripa prisutne su ista onespokojavajuća senka "onostranog" i Murova uvežbana virtuoznost u pisanju.

Treće Murovo izdanje u Srbiji 2018. godine vraća nas na same početke njegovog stvaralaštva. Reč je o *Čudotvorcu*, koji je počeo da piše još daleke 1982. godine, paralelno sa *V kao vendeta*, kao autor pred kojim je tek bila svetska slava. Ali već tada se moglo videti kakav se potencijal krije u njemu.

Marvelman, kasnije zbog zaštite autorskih prava preimenovan u *Miracleman*, a kod nas u Darkwoodovom izdanju preveden kao *Čudotvorac*, nastao je 1954. godine u Britaniji. Neverovatan životopis ovog lika i izdanja ušao je u anale devete umetnosti jer je sam junak nastao kao jeftina i kičasta kopija američkog *Kapetana Marvela*, a prava za objavljivanje su tokom i nakon Murovog rada osamdesetih toliko kompleksna da se većinu vremena nije znalo ko tačno polaže prvenstvo na njega. Da nije bilo Mura možda se ne bi ni trudili. Međutim, ono što je Mur uradio sa njim može se porediti sa tektonskim poremećajem u superherojskom stripu.

Čudotvorac je pre Mura bio, kao što smo rekli, kičast, naivan i bezidejan. Kada ga je preuzeo kao scenarista 1982. godine, Mur je izvršio prvu dekonstrukciju jednog superheroja u svojoj karijeri. Ogolio ga je do kosti, preuredio njegovu istoriju, postanak, karakter i svrhu. Isto je kasnije učinio sa DC-jevim *Stvorenjem iz močvare*, što se u analima stripa smatra revolucionarnim potezom. Kao da se zaboravilo da je to već učinio na *Čudotvorcu*. Potom se Mur godinama poigravao sa likom. Oblikovao je svet i zamišljao kako bi izgledao kad bi se u njemu pojavilo omnipotentno biće. Isto je učinio godinama kasnije u *Nadziračima*. Tražio je inspiraciju u grčkim mitovima, kombinovao realizam sa apstraktnim pojmovima superherojskog stripa, mešetario sa idejama naddimenzionalnih bića i panteona novih bogova. I najvažnije, postavljao pitanja kakva će postavljati i u godinama koje slede – kolika odgovornost počiva na plećima moćnika, i da li postoji neko ko i njih može da nadzire.

Ako je *Čudotvorac* tako revolucionaran i moćan, takoreći sažetak svih najkvalitetnijih murovskih inspiracija, zašto je toliko nepoznat za širu publiku? Odgovor se krije upravo u činjenici pravnog vakuuma u kome se nalazio svih ovih decenija. Nije bio definisan njegov pravni status. A kada je utvrđeno da je to Marvel, Mur nije želeo da se na bilo koji način dovede u vezu sa njima zbog drugih sporova i loših iskustava. Tek nedavno situacija se razrešila: u Americi je objavljen integralni *Čudotvorac* od Murovog do Gejmanovog opusa, ali pod uslovom da se nigde u izdanju ili reklamnom materijalu ne spominje da je Mur autor većeg dela scenarija. U svim stranim izdanjima, pa i u srpskom Darkwoodovom, Murovo ime se nigde ne spominje, a umesto njega se nalazi neodređena sintagma "originalni autor". Alan Mur je iza sebe ostavio mnogo više ostvarenja nego što se i pominje u ovom tekstu. *Prometeja*, *Balada o Halo Džouns*, *Top Ten*, samo su neki od njih, a krajnje je vreme za kvalitetni reprint *V kao Vendeta* zato što prošlogodišnje izdanje Belog puta ima niz manjkavosti. Imajući na umu da je Mur kod nas izuzetno cenjen, i to sa punim pravom, nema sumnje da ćemo jednog dana moći da kažemo kako na srpskom jeziku imamo prevedena sva njegova relevantna ostvarenja. Možda će se to desiti već ove godine. Mur to svakako zaslužuje. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

SAD vs. EU: Od partnera do suparnika

RAĐANJE SUKOB DUHA SAMOLJU

Zbivanja na Minhenskoj bezbednosnoj konferenciji su još jednom potvrdila da su SAD i EU od partnera postali suparnici, da Donald Tramp vodi politiku ucena i zastrašivanja zasnovanu na samoljublju i kočopernoj ideji o sopstvenoj veličini

BA IZ BLJA

DVA SVETONAZORA: Angela Merkel i Donald Tramp
Foto: AP

Scena za 55. Minhensku bezbednosnu konferenciju je postavljena. Za pult izlazi potpredsednik Sjedinjenih Američkih Država Majk Pens i prenosi učesnicima skupa pozdrave "velikog borca za slobodu", 45. predsednika SAD Donalda Trampa. Umesto uobičajnog kurtoaznog aplauza sledi ledena tišina. Pensov izveštačeni osmeh profesionalnog političara pretvara se u tvrd izraz lica. Kadar koji traje pet sekundi jasno pokazuje kako se "lider slobodnog sveta" otuđio od svojih saveznika.

Pensov govor to potvrđuje. Izaslanik Donalda Trampa prenosi spisak zahteva i pouka svog šefa: SAD zahtevaju od svih članica NATO-a da predstave plan kako će izdvojiti dva odsto bruto domaćeg proizvoda za odbranu; Vašington očekuje da do 2024. godine članice NATO-a 20 odsto vojnog budžeta troše za kupovinu naoružanja (od Amerike); SAD neće posmatrati skrštenih ruku kako njeni saveznici kupuju naoružanje od njenih neprijatelja (od Rusije); SAD ne mogu da obezbede odbranu Zapada ako njeni saveznici zavise od Istoka (Severni tok 2); došlo je vreme da američki evropski partneri prestanu da krše američke sankcije protiv zločinačkog iranskog režima; došlo je vreme da američki evropski partneri stanu na stranu SAD, iranskog naroda i američkih saveznika i prijatelja u regionu; došlo je vreme da se i američki evropski saveznici povuku iz Atomskog sporazuma sa Iranom.

Sve u svemu, Donald Tramp je američkim saveznicima na Minhenskoj bezbednosnoj konferenciji prošlog vikenda još jednom poručio da SAD ne odustaju od očekivanja da se evropske države priklone viđenju sveta i politici Donalda Trampa i kupuju što više američkog naoružanja i znatno skuplji američki tečni gas. Pridike Majka Pensa nisu ostavile mnogo nade da bi se u dogledno vreme mogao prevazići sukob između SAD i EU u koji se, u međuvremenu, pretvorilo decenijsko transatlantsko partnerstvo. Taj sukob se, sa stanovišta Nemačke ili Francuske, rodio iz narcisoidnog duha Donalda Trampa, njegovog samoljublja koje ne trpi pogovor i njegovog odbacivanja principa multilaterizma i partnerstva na kojima je posle Drugog svetskog rata izgrađen zapadni svet.

TRAMP UNIŠTAVA EVROPU

Britanski "Gardijan" ima još dramatičniji zaključak u komentaru Natali Nugered pod naslovom "Zašto Tramp želi da uništi Evropu?" Ona podseća na antievropsku ideologiju Trampovog savetnika za nacionalnu bezbednost Džona Boltona koji predsedniku šapuće na uho, a koja je došla do punog izražaja tokom posete državnog sekretara Majka Pompea Budimpešti, Bratislavi i Varšavi. Pompeo je pojačao podele između zemalja članica EU koje su nekada bile iza gvozdene zavese i onih koje to nisu bile, što je, po "Gardijanu", manipulativna igra demagoga koja podseća na 2003. kada je, uoči invazije na Irak, američki sekretar za odbranu Donald Ramsfeld skovao termine "stara Evropa" (loša) i "nova Evropa" (dobra).

Bolton ide dalje i identifikuje EU kao pretnju američkim interesima, "obojenu vidljivim antiamerikanizmom". Prošle godine Tramp je EU nazvao "neprijateljem".

U američkoj delegaciji u Minhenu bili su prisutni i predstavnici druge, antitrampovske Amerike, među njima predsedavajuća Predstavničkog doma Nensi Pelozi i potpredsednik SAD pod Barakom Obamom Džo Bajden. Do koje mere besni unutrašnji američki sukob pokazuje i to što se, mimo svih običaja, ovom prilikom manifestovao na neameričkom tlu. "Amerika, kakvu je ja vidim, ne želi da okrene leđa svojim saveznicima", rekao je Bajden i dodao: "Obećavam da će i ovo proći. Vratićemo se".

NEĆE BITI KAO RANIJE

Dok se "ne vrate", šteta po transatlantske odnose mogla bi, međutim, da bude nepopravljiva.

Pod naslovom "Neće više biti kao ranije", nemački "Cajt" piše da Donald Tramp nije "okidač" za preteće raspadanje starog poretka, već pre njegov "simptom i pojačalo". Ulazak Trampa u Belu kuću nije bio uzrok za Bregzit ili širenje neliberalnih vrednosti na istoku Evrope ili "fizičke i psihičke" atake Rusije na "evropski projekat", ali on te pojave podržava. SAD aktivno podržavaju ekstremno desne partije i pokrete u Evropi, Tramp je EU proglasio neprijateljem američkih interesa, njegov trgovinski rat sa EU i Kanadom jača poziciju Moskve. Kada Tramp za dve ili šest »

godina ode, novonastala dinamika neće se promeniti iz mesta.

Pens je u Minhenu još jednom potvrdio da Trampova politika pod sloganom *America first* znači da se od američkih partnera očekuje da moraju da slede Donalda Trampa, ili će ih SAD ostaviti za sobom.

Da neće biti kao ranije, piše i američki magazin "Atlantik" i konstatuje da razjedinjeni Evropljani pokušavaju da se prilagode Trampovoj nepredvidljivoj "cik-cak" politici. List tvrdi da iako nemački kreatori politike ne tretiraju Sjedinjene Države pod Trampom kao nešto više od konkurenta, postoji jedan zabrinjavajući faktor: kritika administracije ne odnosi se (samo) na određene politike, već i na to kako se u Vašingtonu gleda na stratešku nepobitnost Evropske unije. "Atlantik" zaključuje da se nemački (i evropski) odgovor na Trampovu eru američke spoljne politike temelji na pretpostavci da nastale promene u međusobnim odnosima mogu da se ispostave kao trajnije od Trampovog mandata, da je moguće da će se promeniti samo stil i ton, a ne suština nove američke spoljne politike, čak i ako drugi predsednik uđe u Belu kuću već 2021. godine.

GOVOR ANGELE MERKEL

Kancelarka Nemačke Angela Merkel se politici novog doba, koju simbolizuju Tramp, Bregzit ili neliberalni, nacionalni egocentrizam Viktora Orbana ili italijanska koaliciona vlada populističkog Pokreta pet zvezdica i ekstremno desne Lige, u Minhenu suprotstavila strastvenim govorom koji glorifikuje vrednosti na kojima je izgrađena Evropa posle Drugog svetskog rata: "Moramo da se borimo za Evropu, moramo da se borimo za multilaterizam – protiv svih koji misle da mogu sami". Bilo je jasno na koga misli. Bila je nagrađena burnim, toplim aplauzom.

Administracija Donalda Trampa uveliko se oprostila od međunarodne saradnje u kakvu veruje Angela Merkel. Njena nacionalna bezbednosna strategija rivalitet svetskih sila prepoznaje kao veću opasnost po interese SAD, od, na primer, terorizma, piše "Cajt". Polazišna osnova takvog shvatanja međunarodnih odnosa nije saradnja već sukob sa konkurencijom, sa ciljem da je oslabi.

PRETEĆI AUTOMOBILI

U duhu politike "Amerika na prvom mestu", uvođenjem carina na čelik (25 odsto) i aluminijum (10 odsto) iz EU, Kanade i Meksika Trampova administracija je prošle godine započela trgovinski rat i protiv američkih saveznika. Time je došlo do istorijskog obrta u transatlantskim odnosima.

Bezbednosna konferencija u Minhenu održavala se u senci najave da bi SAD mogle da za 25 odsto dignu carinu na uvoz automobila iz Nemačke. Predstavnici nemačke auto-industrije reagovali su ogorčeno i preneraženo. Moglo se čuti da se to "prosto ne radi tako", da to "nije način da se jedna zemlja ponaša prema partnerima", kao i izrugivanje obrazloženju da "uvoz automobila iz Nemačke predstavlja rizik po nacionalnu bezbednost".

Ovakvom formulacijom Trampova administracija želi da mimoiđe Kongres, gde, u međuvremenu, u Predstavničkom domu demokrate imaju većinu, i poziva se na zakon iz 1962. prema kome u slučaju ugrožavanja nacionalne bezbednosti predsedniku nije potrebna saglasnost Kongresa. I uvođenje carina na čelik i aluminijum bilo je obrazloženo kao pitanje nacionalne bezbednosti: domaća proizvodnja mora da bude zaštićena kako bi vojna industrija imala pristup i mogla da raspolaže dovoljnom količinom metala.

Da li i ako – kada i u kom obimu bi SAD mogle da uvedu carine na nemačke automobile, da li na sve ili samo na određene modele, za sada se ne zna. Predsednik Sjedinjenih Američkih Država se opet ponaša kao mešetar koji se drži uputstava iz knjige koju je objavio 1987. pod nazivom "Umetnost sklapanja ugovora", a u kojoj objašnjava kako protivničku stranu treba preplašiti pretnjama i onda je ostaviti da se koprca u neizvesnosti.

Nemački "Handelsblat" piše da je izveštaj američkog ministarstva za trgovinu već stigao u Belu kuću, te da nemačka savezna vlada računa sa uvođenjem carina za nemačke automobile.

Tom merom Tramp bi hteo da smanji američki trgovinski deficit i stvori nova radna mesta. Predstavnici nemačke auto-industrije, međutim, tvrde da ona u gotovo 300 fabrika u SAD zapošljava više od 113.000 ljudi, da je uvela dualno obrazovanje za kvalifikovanu radnu snagu, te da je ona najveći izvoznik automobila iz SAD. "Sve to jača SAD, a ne predstavlja bezbednosni problem", stoji u saopštenju Saveza nemačkih proizvođača automobila, te da uvođenje carina nikome ne bi koristilo, pa ni SAD. Na udaru najavljenih sankcija su pre svega BMW i Dajmler.

Pozivanje na nacionalnu bezbednost u ovom slučaju nije "ni politički, ni pravno" održivo, izjavio je nemački ministar privrede Peter Altmajer.

Na sve to, Donald Tramp je pred odlazak u svoju rezidenciju Mar-a-Lago na Floridi i partiju ili dve golfa izjavio: "Ja volim kaznene carine".

SEVERNI TOK 2

Prema pisanju nemačkih medija, Nemačka i kancelarka Angela Merkel su jedna od omiljenih meta Donalda Trampa. Tako je na udaru njegove politike i gasovod "Severni tok 2" koji bi trebalo da bude pušten u pogon krajem 2019. godine. Kroz ovaj gasovod dugačak 1200 kilometara koji ide kroz Baltičko more, u Nemačku bi godišnje trebalo da stiže gotovo 55 milijardi kubnih metara ruskog gasa.

Trampova administracija oštro kritikuje Nemačku zato što se izlaže "energetskoj zavisnosti" od Rusije. To je nedavno ponovio i državni sekretar Majk Pompeo u okviru opšte kritike "ruskog uticaja na Evropu".

TRANSATLANTSKI SUKOB: Nemački automobili i gradnja gasovoda Severni tok 2
Fotografije: AP i DPA/AP

Puštanjem u pogon "Severnog toka 2" u Evropi se smanjuje potreba za američkim tečnim gasom (*liquefied natural gas* LNG), a SAD imaju ambiciju da postanu najveći proizvođač i izvoznik gasa na svetu. Trampova administracija apeluje na EU i Nemačku da uvoze više američkog tečnog gasa. "SAD su u stanju da dostave svoj tečni gas od čega bi profitirali Nemci i svi drugi Evropejci i Evropljanke", napisali su u septembru prošle godine u prilogu u "Handelsblatu" zamenik američkog ministra za energetiku Dan Brule i američki ambasador u Nemačkoj Ričard Grel. "Severni tok 2" tako se direktno kosi sa američkim nacionalnim interesima kako ih vidi Donald Tramp.

Angela Merkel je pritisak SAD odbila podsećanjem da je Nemačka kupovala od Rusa gas i u vreme hladnog rata, pa zašto ne bi sada, a i da nije mudro usmeriti ruski gas samo prema Kini i učiniti Rusiju zavisnom isključivo od Kine. Konstatovala je i da gas koji dolazi preko Ukrajine takođe ima "ruske atome". Amerikanci su svojevremeno pokušavali da onemoguće i izgradnju gasovoda "Družba" kroz Ukrajinu, ali su pod pritiskom Evropljana odustali. Sada, navodno, braneći interese Ukrajine, insistiraju da taj gasovod ostane u funkciji, o čemu je Angela Merkel pregovarala sa Putinom u Sočiju, a na osnovu čega su počeli komplikovani i konfuzni pregovori u trouglu Rusija, Ukrajina, EU.

Ruski ambasador u Nemačkoj Sergej Jurjevič Nečajev odgovorio je oštrom kritikom "američkog diplomatskog pritiska", koji za cilj ima da spreči puštanje u rad "Severnog toka 2". Američko upozorenje da je to "rusko energetsko oružje" je neiskreno i vrvi od nelogičnosti, napisao je Nečajev i upitao da li neko može da poveruje da se zemlja koja uništava slobodnu i fer trgovinu, koja konkurenciji uvodi carinu, koja je na svojoj zastavi istakla parolu *America first* i koja najvećim evropskim preduzećima preti sankcijama zaista brine za evropske interese. Vlada SAD neće da "sačuva Evropu od Rusije, već hoće da istisne konkurenciju i evropskim potrošačima nametne skupi američki tečni gas", zaključio je Nečajev.

IZMEĐU TRI VATRE

Ovogodišnja Minhenska bezbednosna konferencija pre svega je pokazala koliko je ranjiva postala Evropa otkako je u Beloj kući zaseo Donald Tramp koji Ameriku nedvosmisleno stavlja na prvo mesto, ne dajući ni pišljiva boba za interese tradicionalnih američkih partnera, koji u EU pre svega vidi privrednu konkurenciju, a političko savezništvo uslovljava američkim ekonomskim interesima.

U Minhenu smo videli jasan strateški nastup triju svetskih sila – SAD, Rusije i Kine – koje će u međusobnoj borbi odlučiti kako će izgledati arhitektura nadolazećeg svetskog poretka. Evropa, to jest Evropska unija, koja je pre nego što je zaokružila proces integracije počela da se dezintegriše, tu ne može da parira.

To je pesimističko viđenje stvari. Optimisti šansu vide u dirljivom govoru Angele Merkel, koja je svojim pozivom na, pre svega, evropsko jedinstvo pobrala buran aplauz na otvorenoj sceni. Njen govor je vrveo od principa da samo sloga Evropejca spasava, da smo zajedno jaki, a razjedinjeni nemamo šansu u velikoj igri sa velikim igračima, i tako dalje. Dobila je veliku podršku prisutnih šefova država i vlada i ostalih moćnika, izuzev predstavnika Trampove administracije.

Ali, koliko vredi ta podrška, šta Evropa može da suprotstavi Trampu, pita se nemački "Cajt". Možda je ujedinjena u protivljenju njegovoj politici Amerike koja je na prvom mestu, i to je sve: Britanci odlaze iz EU, u mnogim državama desni i levi populisti već jesu ili maršira ju ka vlasti, između Nemačke i Francuske varniči. Zapadni Balkan bolje da se i ne pominje. Evropa je pre svega zaokupljena samom sobom.

"Cajt" na kraju analize položaja u kome se našla EU citira komentar šefa spoljnopolitičkog odbora Saveznog parlamenta Norberta Retgene na "strastven" govor Angele Merkel u Minhenu: "Velik govor još uvek ne čini politiku". ¶

ANDREJ IVANJI

Poen za NATO, demokratija

KANDIDATI ZA NOBELOVU NAGRADU: Z. Zaev i A. Cipras Foto: AP

17. jun 2018. – Premijeri Grčke i Makedonije, Aleksis Cipras i Zoran Zaev, potpisali su Prespanski sporazum kojim se rešava višedecenijski konflikt između dve zemlje, i koji je, pored ostalog, podrazumevao promenu imena Makedonije ("Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija") u – "Republika Severna Makedonija".

12. jul 2018. – Jens Stoltenberg uručio Zoranu Zaevu poziv za članstvo Makedonije u NATO.

17. jul 2018. – Johanes Han u Skoplju: Uspešan referendum o imenu pokazaće zrelost vaše zemlje i otvoriti put za početak pregovora sa EU i NATO-om.

22. avgust 2018. – Zoran Zaev razgovarao s Angelom Merkel o referendumu. Merkel: Nemačka podržava dogovor Makedonije i Grčke o rešavanju dugogodišnjeg spora koji je bio glavna prepreka za članstvo Makedonije u EU i u NATO.

23. septembar 2018. – Jens Stoltenberg u video-poruci građanima Makedonije: Vrata NATO-a su otvorena. Vaša budućnost je u vašim rukama – čekamo vas!

30. septembar 2018. – Održan referendum u kojem su građani Makedonije odgovarali na pitanje: "Da li ste za članstvo u EU i NATO, uz prihvatanje sporazuma o imenu između Makedonije i Grčke?" Državna izborna komisija objavila da referendum nije uspeo, s obzirom da je izašlo svega 36 odsto upisanih birača – što je daleko od zakonom neophodne većine od 50 odsto.

30. septembar 2018. – Johanes Han: Očekujem da makedonski lideri poštuju odluku građana i sprovedu Sporazum sa Grčkom.

30. septembar 2018. – Zoran Zaev: Referendum je uspeo. Makedonija će biti članica EU i NATO-a.

9. oktobar 2018. – Zoran Zaev: Svi poslanici imaju istorijsku dužnost pred građanima da obezbede put Makedonije ka stabilnosti i privrednom napretku – to je put ka NATO-u i EU, koji vodi preko Prespanskog sporazuma.

19. oktobar 2018. – Makedonski parlament (Sobranje) otpočeo proces promene ustava. Vladajuća koalicija uspela da obezbedi minimalnu dvotrećinsku većinu (80 poslanika) za promenu imena u "Republika Severna Makedonija".

19. oktobar 2018. – Jens Stoltenberg: Vlada i politički lideri sada da završe proceduru oko sporazuma o imenu i da iskoriste ovu istorijsku priliku da Makedoniju uvedu u NATO.

11. januar 2019. – Makedonsko Sobranje dvotrećinskom većinom sa 81 glasom "za" usvojilo Ustavni zakon kojim je okončana procedura promene ustava, a ime države i zvanično promenjeno u "Republika Severna Makedonija".

11. januar 2019. – Angela Merkel: Sporazum iz Prespe doneće koristi ne samo Grčkoj i Severnoj Makedoniji već i čitavoj Evropi.

25. januar 2019. – Grčka: Sa većinom od tri glasa, grčki parlament ratifikovao Prespanski sporazum.

25. januar 2019. – Jens Stoltenberg: Pozdravljam ratifikaciju Prespanskog sporazuma. Radujem se budućem ulasku Severne Makedonije u NATO.

6. februar 2019. – U Briselu, u prisustvu ministra spoljnih poslova Nikole Dimitrova i generalnog sekretara Alijanse Jensa Stoltenberga, potpisan Protokol o pristupanju Severne Makedonije NATO-u.

kao "kolateralna šteta"

Piše:
Đorđe Vukadinović

Narodni poslanik i urednik NSPM

Poput nekog rendgenskog snimka ili skenera, gornja hronologija govori gotovo sve. Čak ne zahteva ni nekog specijalno dobrog i genijalnog rendgenologa – samo ju je potrebno pažljivo pogledati. Dakle, šta vidimo? Svega sedam meseci je trebalo da proces započet potpisivanjem sporazuma između makedonskog premijera Zorana Zaeva i njegovog grčkog kolege Aleksisa Ciprasa bude okončan i formalizovan u oba parlamenta – uprkos otporima i većinskom protivljenju javnog mnjenja u obe zemlje. To protivljenje je u Makedoniji i neposredno manifestovano neuspehom referenduma o promeni imena zemlje, dok je u Grčkoj izražavano u masovnim demonstracijama koje su sporazum iz Prespe pratile od potpisivanja do ratifikacije u grčkom parlamentu.

Odmah da kažem: Lično smatram da je sporazum uglavnom dobar i da na gotovo optimalan ili barem operativno jedino moguć način odglavljuje jedan višedecenijski "zamrznuti konflikt". Takav sporazum je bio logičan, kompromisan u dobrom smislu te reči – mada, objektivno gledano, ipak znatno bolniji za makedonsku stranu – i u suštini bio je jedino moguće rešenje, ukoliko se rešenje uopšte želi. Ali jedno je šta o tome mislimo ja i vi koji ovo čitate, funkcioneri briselske administracije i svetski diplomatski krugovi, a drugo šta o njemu misle građani dve zemlje na koje se sporazum odnosi.

ŠTA JE PREDVIĐENO PRESPANSKIM SPORAZUMOM?

Sam grčko-makedonski spor je od početka bio prilično bizaran i teško razumljiv za one koji ne poznaju dovoljno istoriju regiona, komplikovane međusobne odnose i iracionalnosti koje tu vladaju. Nakon raspada Jugoslavije, republike koje su je činile stekle su međunarodni subjektivitet i nastavile svoje bitisanje kao (formalno) nezavisne države. Makedonija, kao jedna od njih, odvojila se najbrže i najbezbolnije (praktično, jedina bez rata), ali je pomalo neočekivano ušla u konflikt sa svojim južnim susedom koji joj je osporio pravo na ime. Naime, kao što je poznato, još od balkanskih ratova početkom dvadesetog veka, nakon proterivanja Turske sa ovih prostora, teritorija istorijski znana kao "Makedonija" podeljena je između Srbije (kasnije Jugoslavije), Grčke i Bugarske. Onaj srpski deo ("Vardarska Makedonija") postao je posle Drugog svetskog rata zasebna republika unutar Jugoslavije i tokom pola veka gradio neku vrstu "panmakedonskog" nacionalnog identiteta kao protivtežu asimilatorskim aspiracijama "velikih" – barem za balkanske pojmove – suseda sa juga, istoka i severa.

Grčka, pa i Bugarska (mada iz različitih razloga), nisu blagonaklono gledale na stvaranje tog novog makedonskog identiteta (začudo, Srbija je tu bila mnogo manje zainteresovana – osim, delimično, po pitanju statusa "Makedonske pravoslavne crkve"), ali sve to nije bio veliki problem sve dok je "Skoplje" bilo pod jugoslovenskom državnom kapom. Stvar je eskalirala nakon osamostaljenja, kada je Grčka energično odbila da prizna novu državu pod njenim ustavnim imenom ("Republika Makedonija") i izdejstvovala da ona u UN i sve međunarodne organizacije bude primljena pod privremenim i prilično ponižavajućim imenom "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" (BJRM), te je u startu blokirala pristup "Republici Skoplje" prema Evropskoj uniji i NATO-u.

Realno govoreći, Atina je ovde demonstrirala političku silu, koja se graničila sa arogancijom, ali se ne može reći ni da makar deo grčkih argumenata i strahovanja nije bio donekle osnovan. Grčka severna pokrajina, sa drugim po veličini grčkim gradom Solunom kao regionalnim centrom i mnoštvom ostataka i toponima iz antičkog vremena (uključujući i drevnu prestonicu Pelu, rodno mesto Filipa i Aleksandra), takođe se zove Makedonija. A da stvar bude još gora, delom iz inata zbog grčkog pritiska, a delom zbog potrage za "dubljim" i preslovenskim istorijskim korenima novostvorene države i nacije, "Skoplje" je sve više počelo koketirati sa tim antičkim nasleđem i svojatati imena i simbole slavne makedonske države i dinastije – što je, razume se, dodatno iritiralo Grke. I tako je prošlo više od četvrt veka.

Prespanski sporazum je stvar pokrenuo sa mrtve tačke, u pravcu jedino mogućeg kompromisa. Atina će morati da odblokira proces makedonskih evroatlantskih integracija, a Skoplje će morati da prihvati promenu tj. "geografsku dopunu" svog imena, kao i – što je za neke bilo posebno bolno – da se institucionalno odrekne svojih antičkih fantazmagorija i pretenzija na "kontinuitet" sa Filipom i Aleksandrom Makedonskim. Sporazumom se izričito zabranjuje Severnoj Makedoniji da na bilo koji način svojata ova svoja dva slavna "pretka", kao i da u bilo kom obliku koristi poznati simbol "sunca iz Vergine" (koje se u godinama nakon osamostaljenja nalazilo čak i na zastavi nove države). To nekome ko posmatra sa strane verovatno ne deluje naročito strašno, ali nije nimalo jednostavno ukoliko gledate iz ugla stanovnika zemlje u kojoj je gotovo tri decenije sve bilo u znaku veličanja antičke prošlosti i stvaranja kontinuiteta sa njom. Zemlje u kojoj jedini aerodrom i glavni autoput nose naziv "Aleksandar Makedonski" – i u kojoj se, na primer, u knjigama o nacionalnoj vojnoj istoriji detaljno obrađivao Aleksandrov pohod u Indiju (?!?).

Sve je to sada, najednom, palo u vodu. Table sa nazivom auto-puta nestale su preko noći, a kranovi su danima uklanjali slovo po slovo imena velikog vojskovođe sa skopskog aerodroma. I to definitivno nije bila prijatna slika za oči i dušu ne samo nekog ostrašćenog "velikomakedonskog" nacionaliste, nego su to kao svojevrstan šamar i poniženje doživeli i mnogi tzv. "obični" građani. Zauzvrat, ("severnim") Makedoncima je "velikodušno" dopušteno da se (za "unutrašnju upotrebu") nazivaju kao i do sada i da jezik kojim se služe mogu zvati "makedonski". »

REFERENDUMSKE I DRUGE IGRE

I lokalni i svetski politički činioci smatrali su da je sa potpisivanjem sporazuma u Prespi sve završeno, i da će njegova implementacija i ratifikacija biti manje-više rutinska stvar. Međutim, nije bilo tako.

Obodren pohvalama koje je dobio širom sveta, kao i rasulom u kom se opozicija našla nakon dugogodišnje autoritarne vladavine Nikole Gruevskog, premijer Zaev je odlučio da sporazum o promeni imena potvrdi na referendumu – što je bilo normalno i logično, ali, kako će se ispostaviti, ne i naročito mudro.

Danima pred glasanje kroz Skoplje je defilovala kompletna evropska politička elita, sa Angelom Merkel na čelu. I svi su isticali kako je prihvatanje sporazuma nužan preduslov svetle evroatlantske budućnosti, što je potencirano i kroz samo referendumsko pitanje, koje teško da bi prošlo čak i najblaži test logičke i političke konzistencije.

Referendum je održan 30. septembra 2018. i spektakularno je propao, s obzirom da je na njega, prema saopštenju državne izborne komisije na osnovu 100 odsto obrađenih biračkih mesta, izašlo svega 35,91 odsto ukupno upisanih birača, odnosno 666.743 građana. Na referendumsko pitanje: "Da li ste za ulazak u EU i NATO, prihvatanjem dogovora Republike Makedonije i Republike Grčke?", "Za" je glasalo 91,46 odsto, odnosno 609.813 građana, dok je "protiv" bilo 5,65 odsto ili 37.700 ljudi. (Nevažećih listića je bilo 2,89 odsto.)

Protivnici Prespanskog sporazuma slavili su na ulicama, ali zakratko. Nakon početnog šoka, Zaev se pribrao, proglasio referendum uspelim (mada je naglasio da je on ionako samo "konsultativan"), a za formalni neuspeh izjašnjavanja optužio je neažuran birački spisak – i "rusko mešanje". Odlučeno je da se potvrđivanje sporazuma i usvajanje neophodnih ustavnih amandmana izvrši kroz parlament – za šta je bila neophodna dvotrećinska većina. Koju Zaev, sa sve albanskim koalicionim partnerima, nema. Ali ni to se nije pokazalo kao nepremostiva prepreka.

Dok se domaća i svetska javnost još bavila komentarisanjem i razlozima za neuspeh referenduma, vlada je u skupštinsku proceduru ubacila ustavne amandmane i na "volšeban način" obezbedila za njih podršku od 80 poslanika, tačno onoliko koliko je bilo potrebno i čak za osam više od onoga sa čim Zaev i njegovi partneri raspolažu u Sobranju. Opozicija, a i neki nepristrasni posmatrači, ukazivali su da je ova većina obezbeđena "ucenama, pretnjama i potkupljivanjem opozicionih poslanika" – od kojih su neki bili pod istragom, a neki su na glasanje stigli direktno iz kućnog pritvora. (A oglasilo se i rusko ministarstvo spoljnih poslova saopštivši da je "ambasador SAD bio u zgradi parlamenta sve do kraja sednice, što ne ostavlja sumnju u to ko je rukovodio procesom".)

U svakom slučaju, evropski i američki zvaničnici oduševljeno su pozdravili ishod glasanja, kao i "odgovornost" i "mudrost" makedonskih poslanika. A sličnu mudrost pokazale su i njihove grčke kolege nekoliko meseci kasnije, kada je Prespanski sporazum 25. januara 2019. potvrđen i u grčkom parlamentu – iako je svega par dana pred glasanje Ciprasa napustio glavni koalicioni partner pa njegova vlada, teoretski gledano, nije imala dovoljnu većinu za ratifikaciju. Ali se ta većina opet na neki "misteriozan" način stvorila.

SKOPLJE: Neuspeli referendum ništa nije promenio
Foto: AP

Zašto je sporazum sklopljen baš sada – i šta nam to pokazuje?

Osnovne konture rešenja iz Prespanskog sporazuma, kao i opcije novog imena za Makedoniju, bile su u opticaju najmanje 10–15 godina. Ali da bi se krenulo sa mrtve tačke, bilo je neophodno da se poklope spoljni i unutrašnji faktori. Trebalo je da i u Atini i u Skoplju na vlast dođu ljudi voljni da se postigne kompromis, liberalni, tolerantni i nacionalno neopterećeni, ali i sa dovoljno širokom podrškom da politički prežive sporazum za koji se znalo da, najblaže rečeno, neće naići na salve oduševljenja ni u jednoj od dve države. Cipras i Zaev su upravo takvi lideri. Iako sa donekle okrnjenom inicijalnom harizmom (i Cipras iza sebe ima jedan referendum o merama štednje nametnutim od EU, koji je sam raspisao i čije je rezultate ignorisao), oni ipak imaju neophodan legitimitet da ovaj proces iznesu do kraja. (A šta će sa njima i njihovim političkim karijerama biti posle, drugo je pitanje.)

Ali ključan je, ipak, bio spoljni faktor. Ako obratimo pažnju na hronologiju sa početka ovog teksta, videćemo da u svakom kritičnom momentu ovog procesa stoji izjava (i/ili poseta) generalnog sekretara NATO-a Jensa Stoltenberga (kao i Angele Merkel, ali je ona ipak na drugom mestu). Stoltenberg se uvek javlja u prelomnim momentima, da domaće aktere podrži, usmeri i ohrabri da su na pravom putu ("Radujem se bu-

dućem ulasku Severne Makedonije u NATO"), i da sa njega nipošto ne odstupaju usled nekih proceduralnih sitnica i demokratskih trica.

Postavlja se pitanje: otkud toliko interesovanje i posvećenost generalnog sekretara moćne alijanse da se spor razreši po svaku cenu i tako ubrza prijem u članstvo jedne, po skoro svim parametrima, ne mnogo bitne balkanske državi(ic)e? Nakon globalnog zahlađenja odnosa sa Moskvom, SAD i NATO stratezi su počeli obraćati pažnju na svako parče zemlje na kom postoji neki nerazrešen konflikt i gledati da li bi se tu, možda, Rusija mogla nekako ukloniti, odnosno odatle potpuno istisnuti. I tako su Balkan i već gotovo zaboravljeni grčko-makedonski spor najednom postali važni i zanimljivi. Naravno, sličnog rezonovanja je verovatno bilo i u Moskvi pri pogledu na belinu koja je, kada je reč o članstvu u Alijansi, doskora postojala na mapi Balkana. I upravo tu belinu Vašington i Brisel sada ubrzano (Crna Gora, Makedonija) i "preventivno" popunjavaju.

Drugim rečima, dok je spor oko imena Makedonije bio samo lokalni i ticao se samo bilateralnog odnosa dve balkanske državice, malo koga je zanimalo šta je sa evropskom budućnošću građana Makedonije i koliko je to stanje izolacije nepravedno i neodrživo. Ali kada je ovaj bizaran konflikt u balkanskoj nedođiji postao globalna tema i kad je stavljen u kontekst odnosa globalnih sila i novog rivaliteta sa Rusijom, spor je ekspresno rešen, pronađeno je solomonsko rešenje, kao i dva "Aleksandra" da zajednički preseku ovaj tridesetogodišnji Gordijev čvor oko imena makedonske države.

Hoću reći, radi se o NATO-u, pre svega o NATO-u, i o spoljnopolitičkim interesima SAD. (Dok se EU tu, zapravo, pojavljuje više u ulozi lilihipa, odnosno motivacione šargarepa koja je na predugačkom štapu i za koju svi znaju da možda nikada neće ni biti zagrižena – i koja, uzgred rečeno, širom kontinenta ubrzano gubi svoju privlačnost i magnetnu snagu.) NATO je, međutim, realan, robustan, pred vratima i žuri mu se. I to je otprilike sve od "evroatlantskih" integracija, što će Makedonija u dogledno vreme videti.

Svemu tome se možda ne bi imalo mnogo šta zameriti da u čitavom ovom procesu nije učinjen popriličan niz demokratskih faulova, koji značajno kompromituju čitavu ideju, pa čak i, inače, hvale vredan sporazum o grčko-makedonskom pomirenju. (Pri čemu je i samo to pomirenje praktično instrumentalizovano i stavljeno u funkciju NATO integracija.) Drugim rečima, nevolja je što je implementacija sporazuma koji, kako se neprestano govori, Makedoniju vodi ka EU i NATO-u obezbeđena sredstvima i na način koji su direktno suprotni demokratskim principima i sistemu vrednosti koji ta EU i NATO, navodno, po svojoj retorici i po svom samorazumevanju, oličavaju. Odnosno, još jednom se pokazalo da kada se "volja naroda" i "zapadni sistem vrednosti" nađu u koliziji sa geopolitičkim interesima SAD – sistem vrednosti i volja naroda obično izvuku tanji kraj.

I NOBEL SE SMEŠI

Kao očekivani epilog procesa opisanog u ovom tekstu pojavila se i vest da su Zoran Zaev i Aleksis Cipras zvanično nominovani za Nobelovu nagradu za mir. Bez obzira na to što Nobelov komitet često ume da iznenadi u svojim odlukama, gotovo sam siguran da će ovaj dvojac nagradu i dobiti. I to neće biti nezasluženo. Na kraju krajeva, Nobelova nagrada se dodeljuje za mir, a ne za demokratiju. A Zaev i Cipras miru – ili makar regionalnoj stabilizaciji pod NATO kišobranom – svakako jesu doprineli. Ali se, kao što se moglo videti iz ove rekonstrukcije, i bez obzira na lični politički bekgraund, koji je kod obojice nesumnjivo liberalan i demokratski, tokom procesa implementacije Prespanskog sporazuma kao demokrate baš i nisu naročito istakli. Čak i pod pretpostavkom da je krajnji cilj (grčko-makedonsko pomirenje i otklanjanje prepreke ulasku Makedonije u NATO – mada to nikako nije ista stvar) možda bio ispravan, sredstva kojima je taj cilj ostvaren to definitivno nisu bila.

Njihovi zapadni politički mentori, međutim, to ne samo da im nisu zamerili, nego su ih, štaviše, neprestano ohrabrivali i podsticali na kršenje demokratskih procedura i dobrih parlamentarnih običaja, kako bi se čitav proces dovršio i ubrzao. Da li je i koliko je to bila racionalna i mudra odluka, videćemo relativno brzo. No, ukoliko ne bude drugih i težih posledica, to jest ukoliko se aranžman održi i (Severna) Makedonija se ne raspadne u unutrašnjim sukobima već se razvije u bar relativno prosperitetno društvo, demokratski deficit iskazan tokom procesa realizacije sporazuma iz Prespe biće za sve aktere više nego prihvatljiva "kolateralna šteta". ¶

Ovaj tekst je srpska verzija teksta koji treba da se pojavi u najnovijem broju časopisa "Horizons", u izdanju Centra za međunarodne odnose i održivi razvoj (CIRSD)

OSKAR POPULAR

Za samo šest meseci američka Akademija filmske umetnosti i nauke uspela je da napravi tri velike greške koje su razbesnele umetnike, filmske radnike i javnost. Sve što je Akademija zakuvala morala je s gorčinom da pokusa i poništi planirane izmene u ceremoniji dodele nagrada koje je trebalo da vrate nekadašnju gledanost i popularnost već neko vreme posrnulom Oskaru

Pre tačno 40 godina, na inicijativu Zorana Predića, novinara u veoma čitanom magazinu "Radio TV revija", organizovan je *Izbor za ličnost godine* u raznim kategorijama, a nagrade su, uglavnom, dobijali pevači, glumci i sportisti. Godinu dana kasnije, ova nagrada je dobila ime *Oskar popularnosti* i opstala je (uz prekid 1994–2004) do današnjih dana. Nije poznato da li je iko iz Odbora guvernera (umetnici i stručnjaci koji predstavljaju 17 filmskih profesionalnih oblasti) Akademije ikada čuo za uspeh *Oskara popularnosti*, ali im je odavno bilo jasno da je gledanost i relevantnost ceremonije dodele nagrada uveliko u padu. Nova uprava Akademije, predvođena uglednim direktorom fotografije i rediteljem Džonom Bejlijem, čiji četvorogodišnji mandat traje od 2017. bila je rešena da napravi radikalne izmene i povrati Oskaru nekadašnji sjaj. Iskusni Bejli je za pedesetak godina karijere snimio skoro 70 filmova (među njima i urnebesni *Dan mrmota*), sarađivao sa čuvenim rediteljima Polom Šrederom, Lorensom Kazdanom, Volterom Hilom, režirao četiri filma od kojih je zapažen *Mesec od porcelana*, na Kanskom festivalu podelio nagradu sa scenografkinjom Eiko Išioka i kompozitorom Filipom Glasom za doprinos umetnosti u filmu *Mišima* i nikad nije dobio Oskara. Svestan značaja nagrade za dobitnike i čitav filmski svet generalno, kao i opadajućeg interesovanja za prenos njihove dodele, Džon Bejli je 8. avgusta prošle godine predvodio odbor Akademije koji je najavio tri ključne promene:

1. Uvođenje "nove kategorije za izvanredno dostignuće u popularnom filmu", s tim da će naknadno biti saopšteni "kriterijumi za nominacije i ostali detalji".

2. Televizijski prenos ceremonije dodele Oskara koji obično traje između tri i četiri sata biće striktno ograničen na tri sata. Da bi se zadato vreme postiglo i skratila ceremonija, dodela Oskara za nekoliko kategorija obaviće se tokom televizijskih reklama, odnosno neće se videti u živom prenosu.

3. Počevši od 2020, dodela nagrada će se odvijati dve nedelje ranije od uobičajenog termina – sredinom februara umesto krajem istog meseca ili početkom marta. To bi trebalo da skrati i vreme koje prođe od trenutka kada se zvanično objave nominacije (najčešće sredinom januara) do uručivanja nagrada.

Kao što obično biva, javnost se zainteresuje za planove podložne javnoj raspravi tek kada počnu da se ostvaruju. Tako za ovu poslednju najavljenu izmenu reakcije možemo očekivati tek kada se približi datum dodele Oskara 9. februar 2020. za razliku od ovogodišnje ceremonije koja je zakazana za 24. februar. Međutim, struka i mediji su istog trenutka postavili pitanje šta znači uvođenje kategorije najbolji popularni film. Neki su protumačili da je Akademija, otkad *Mračni vitez* 2008. nije uspeo da uđe u nominaciju za najbolji film, proširila broj nominacija za tu kategoriju sa pet na deset ne bi li prisustvo komercijalnih filmova u zvaničnoj konkurenciji podiglo gledanost dodele Oskara. Međutim, blokbasteri su odavno deo ceremonije jer baš takvi filmovi često dobijaju nagrade za najbolje specijalne efekte, zvuk, kostim, scenografiju... U odsustvu dodatnih informacija o novoj nagradi postavilo se pitanje po kakvom bi kriterijumu filmovi bili kvalifikovani za nju. Da li je u pitanju zarada na bioskopskim blagajnama? Ako je tako, da li bi, recimo *Crni panter*, koji je već u konkurenciji za "staru" nagradu najbolji film bio nominovan i u novoj kategoriji jer spada u najgledanije filmove prošle godine? Negativne reakcije su u septembru prošle godine dostigle vrhunac, pa je Akademija (umesto najavljenog pojašnjenja o novoj nagradi) saopštila da se odluka o nagradi za najbolji popularni film odlaže. Dva meseca kasnije, Džon Bejli je izjavio da je "Odbor još jednom razmislio i odložio odluku, ali da to ne znači da je ta ideja mrtva".

RNOSTI

ŠTA ĆE BITI SA OSKAROM:
Sve manje gledane dodele nagrada
Foto: Matt Sayles/Invision/AP

IMA LI PILOTA U AVIONU

Dok je odlučna spremnost da ovogodišnja ceremonija kraće traje čekala pravi tajming za izliv gneva, nekoliko vezanih mini ili polu skandala učinilo je da dodela Oskara ostane bez voditelja. Samo nekoliko dana pošto je Akademija u decembru objavila da će dodelu voditi komičar Kevin Hart, on je odustao od ovog angažmana. Naime, popularni glumac je u periodu od 2009. do 2011. objavio niz homofobičnih tvitova na svom profilu. Sa ovom praksom je prestao baš nekako u trenutku kad mu je karijera vrtoglavo krenula uzlaznom putanjom. Međutim, kao što znamo, đavoli ne spavaju, već su, kad se saznalo da će Hart voditi Oskara ove godine, tekstualne poruke sa komičarevog Tviter naloga pretvorili u fotografije (screenshot) i ponovo ih raširili društvenim mrežama. Kevin Hart je možda samo nekoliko sati zakasnio da obriše svoje tvitove i tako sebi oprosti ružnu prošlost. Sadržaj spornih tvitova se ispostavio kao prilično neduhovit i glup: u jednom postu kaže kako bi, da kojim slučajem zatekne svog trogodišnjeg sina kako se igra ćerkinom kućicom za lutke, razbio mu je o glavu i rekao da to ne radi jer je to gej. Ili komentariše fotografije sa drugih profila ocenjujući ih kao gej zbog odeće koju neko nosi ili ne nosi. Pritisak na Harta i Akademiju bio je toliki da je glumcu postavljen ultimatum: ili će se izviniti za tvitove ili neće dobiti posao. Hart je odbio da posluša Akademiju rekavši da nema za šta se izvinjava zato što se već ranije suočio sa svojim homofobnim tvitovima i šalama iz perioda 2009–2014. U videoporuci sa svog Instagram naloga Hart je rekao da je prevazišao taj period i da je "sada u potpuno drugačijem prostoru svog života", dodajući: "Vi hranite trolove na internetu. Vi ih nagrađujete. Neću to da uradim." (da se izvini, prim. nov.) U odbranu Hartovog prava da njegove ranije greške budu u javnosti zaboravljene, javila se Elen Dedženeris, glumica, komičarka i LGBTQ aktivistkinja. Dedženeris, Hartova bliska prijateljica, bila je i sama domaćica ceremonije dodele Oskara 2014. U svojoj emisiji u kojoj je Hart bio gost Dedženerisova je istakla da su oni koji su ljuti na Hartovu homofobičnu prošlost obični trolovi: "Tamo ima toliko hejtera, šta god da se dešava na internetu ne obraćaj pažnju na njih. To je mala grupa ljudi koja je veoma, veoma glasna." Elen Dedženeris je naglasila da se Hart promenio, izbacio homofobični humor i da neko mora da ustane protiv trolova. "Ne dozvoli da ovi ljudi pobede", ohrabrila je Harta i poručila: "Vodi Oskara."

Već je bilo kasno. Hart je doneo konačnu odluku i objavio je na svom Tviter nalogu: "Odlučio sam da odustanem od vođenja Oskara ove godine zbog toga što ne želim da skrećem pažnju u noći koja treba da proslavi toliko čudesnih i talentovanih umetnika. Iskreno se izvinjavam LGBTQ zajednici za svoje bezosećajne reči izgovorene u prošlosti." Na kraju, Hart je uradio upravo ono što je Akademija od njega tražila, međutim, potraga za njegovim naslednikom već je bila počela. U stvari, Akademija je početkom januara objavila da ove godine Oskar neće imati domaćina. Biće to prvi put posle 30 godina, od 1989. kada niko nije vodio dodelu.

LOŠ TAJMING

Odluka da ovogodišnja ceremonija nema domaćina obradovala je producente nacionalne televizije ABC koja ima ekskluzivan ugovor sa Akademijom o direktnom prenosu Oskara najmanje do 2028. Bez formalnog domaćina »

UDRUŽENIM SNAGAMA PROTIV TROLOVA: Elen de Dženeris i Kevin Hart

Foto: Ron Paul Revolt; Eva Rinaldi

ceo prenos mogao bi da bude kraći, pogotovo ako se uzmu u obzir predugi monolozi glumca Džimija Kimela, koji je vodio ceremoniju prethodne dve godine. Zatim je u javnost dospela vest da se Akademija svim silama trudi da na ceremoniju dovede što više glumaca iz četvrtog nastavka filma o superherojima *Osvetnici*. Taj film od prošle godine puni blagajne, ali se postavilo pitanje da li su Osvetnici, sposobni da spasu svet, dovoljno dorasli da spasu Oskara? Kada je Akademija u avgustu najavila promene, "Varajeti" je pisao da su se čelnici TV ABC sreli sa rukovodstvom Akademije odmah posle prošlogodišnje ceremonije kada su izneli podatak da je gledanost opala za čitavih 19 procenata u odnosu na 2017. Gledanost među stanovništvom doba između 18 i 34 godine pala je za 29 odsto u odnosu na prethodnu godinu, a čak 56 odsto u odnosu na 2014. kada je voditeljka bila Elen Dedženeris. ABC je predložio niz izmena: od skraćivanja ceremonije, preko uvođenja nagrade za blokbastere do angažovanja umetnika koji glume superheroje kao što su Osvetnici ne bi li se povratila mlađa publika. Zlobnici su primetili još jednu korelaciju: *Osvetnici* su intelektualna svojina Marvela, Marvel studio je u posedu Diznija, koji je vlasnik televizije ABC. U svakom slučaju, čini se da su producenti pogrešno protumačili statistiku. Gledanost događaja u živom prenosu (kao i gledanost bilo kog televizijskog programa) konstantno je u opadanju, pogotovo kod mlađe publike. Delimičan izuzetak čine sportski događaji, mada rejtinzi pokazuju da je ovogodišnji Superboul, najgledaniji prenos na svetu, dostigao svoj desetogodišnji minimum.

U nizu napora da prenos dodele Oskara učine što zanimljivijim ostalo je još jedino skraćivanje trajanja. To je dovelo do predloga da se samo dve numere, od nominovanih pet za najbolju originalnu pesmu, izvedu uživo na bini. Posledica ovog krajnje lošeg tajminga bila je potpuni muk javnosti izazvan nevericom i zbunjenošću. Dan kasnije Akademija je, brže-bolje, saopštila da će svih pet pesama biti izvedeno, samo u skraćenoj verziji od 90 sekundi.

FILM BEZ SLIKA

Ostajući dosledna odluci iz avgusta da skrati dodelu Oskara na tri sata, Akademija je 11. februara saopštila koje se četiri nagrade neće videti u prenosu uživo jer će biti dodeljene tokom emitovanja reklama: za najbolju fotografiju, montažu, šminku i frizuru, kao i za najbolji kratki igrani film. Uzalud je predsednik Akademije Džon Bejli objašnjavao da će se svi delovi ceremonije, uključujući ove četiri, videti uživo na zvaničnoj internet stranici Oscar.com i na društvenim kanalima Akademije, uzalud je obećavao da će se sva predstavljanja i svi govori videti u skraćenom snimku, uzalud je potvrdio da su guverneri šest od 17 umetničkih i stručnih oblasti dobrovoljno prijavili svoje nagrade da budu isključene iz direktnog prenosa, urlik koji se čuo iz filmske zajednice bio je zaglušujuć. Burno su reagovali silni filmski sindikati i udruženja, neki su išli toliko daleko da su primetili kako, sasvim slučajno, u četiri kategorije koje su imale manje sreće nema nijedne Diznijeve nominacije ili neke njihove ćerke kompanije ili koprodukcije. A onda je nekoliko stotina članova Akademije (koji svojim glasovima odlučuju o nagradama i kojih ima oko 6000, tačan broj se drži u tajnosti) poslalo otvoreno pismo žestoko kritikujući kontroverznu odluku. Među potpisnicima je više od 230 direktora fotografije (među njima Vitorio Storato i Kaleb Dešanel, treba li navoditi još?), oko 90 reditelja (braća Koen, Martin Skorseze, Kventin Tarantino, ovogodišnji nominovani Spajk Li i Alfonsko Kuaron), zatim šezdesetak glumaca (Robert de Niro, Elizabet Benks, Frensis Mekdormand) i teško izbrojiva lista raznih filmskih radnika podvedenih pod jednostavan naziv filmadžije. Dugo ovakvo jedinstvo nije bilo viđeno u Holivudu. Pismo se završava rečima: "Kada priznanje odgovornima za kreaciju izuzetnih filmova bude umanjeno institucijom čija je upravo svrha da ih zaštiti, onda mi više ne odražavamo duh obećanja koje je Akademija dala da će slaviti film kao kolektivnu umetničku formu." Na ova ozbiljna negodovanja Akademija je reagovala tvrdeći da ih filmadžije nisu dobro razumele i da im nije bila namera da nipodaštavaju ničiji rad i umetnički doprinos. Sve u svemu, zahvaljujući očajnoj komunikaciji sa javnošću, Akademija se još jednom povukla i saopštila da će sve nagrade biti prikazane u direktnom televizijskom prenosu, što znači da će trajati više od tri sata. Ništa od skraćenja.

Izgubljenost u komunikaciji možda je najbolje opisao Alfonso Kuaron, filmadžija (pored toga što je u trci za najboljeg reditelja sa svojim filmom *Roma*) koji je prvi put u istoriji Oskara iste godine nominovan u dve značajne kategorije – za najbolji film i za najbolju fotografiju: "U istoriji kinematografije bilo je remek-dela bez zvuka, bez boje, bez fabule, bez glumaca i bez muzike. Nijedan film nikada nije napravljen bez fotografije i bez montaže." ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Internet Šengen

U narednih šest nedelja Rusija će se isključiti sa interneta. Ovo je senzacionalna, mada tačna verzija vesti. Puna istina je da će Rusija izvesti svoj dugo razvijani plan, da se nakratko "otkači" sa globalne mreže i utvrdi da li njena nacionalna mreža Runet može da funkcioniše samostalno, ako do takve potrebe dođe.

Ruska vlada predložila je u decembru zakon koji omogućuje ovakav test. Svi ruski provajderi složili su se sa idejom, ali ne i sa planiranom tehničkom realizacijom. Ne znaju se svi detalji, ali isključenje predviđa pre svega da se sav saobraćaj na mreži rutira odnosno usmerava preko lokalnih čvorišta bez potrebe da se to usaglašava sa globalnim DNS-om kako to ceo svet radi.

DNS je skraćenica za Domain Name System tj. sistem internet adresa i zahvaljujući njemu kada na internetu ukucate *www.vreme.com* bilo gde u svetu odvešće vas baš na server gde se nalazi portal "Vremena". Ukoliko "Vreme" iznenada odluči da se negde preseli, ta informacija se trenutno razmenjuje na ruterima povezanim na internet i vaš zahtev se opet uspešno izvršava.

Nuspojava su DNS napadi, odnosno softver ili virus koji preopterećuje rutere šaljući zahteve za pristup nekoj adresi u meri koju je nemoguće ispuniti, kao kada bi hiljadu ljudi poželelo da uđe u mali kafić istovremeno. Sistemi koji to sprečavaju se stalno unapređuju, ali unapređuju se i hakeri. No to je druga tema.

U ovom slučaju Rusija treba da obezbedi da DNS baza njenih sajtova funkcioniše besprekorno i kada se odvoji od svetske, što je teoretski moguće ali još nije provereno u praksi. Negativan rezultat doveo bi, najverovatnije, do raspada platnog sistema komercijalnih banaka koje koriste internet za komunikaciju, a tome dodajte i sve druge firme to jest njihove sajtove i mejlove, potom mobilne aplikacije koje svakodnevno koristimo i tako dalje. Takoreći, Rusija bi se vratila u 1990. što se korišćenja IT-ja tiče. A potrebe su savremene.

Razlog što ruska država izvodi ovaj eksperiment jeste strah od spoljnog neprijatelja koji bi mogao da ugrozi njen kompjuterski sistem, ali i onemogućavanje da Rusiju neko (čitaj Zapad) uceni da će je, nespremnu, isključiti sa interneta zbog, recimo, sumnje da brlja sa tuđim izborima. Dodatna posledica je da će Rusija osim sigurnosti dobiti i sistem za filtriranje. U slučaju nekog ozbiljnog incidenta, sav spoljni saobraćaj moći će da preusmeri na "jedna vrata" gde će Roskomnazor (ruski RATEL) proveravati svaki fajl koji se razmenjuje sa svetom.

Ovim eksperimentom biće pogođeni svi koji koriste globalne društvene mreže i imejl adrese, jer neće moći da im pristupe tokom trajanja "vežbe", a vreme tog trajanja još nije objavljeno. No, takvih je u Rusiji relativno malo zbog popularnosti domaćih servisa. Ali isprepletenost interneta, čak i u zemljama koje su ga dosta konzervativno uvodile, poput Rusije i naročito Kine, može proizvesti neznane posledice. Od toga strahuju internet provajderi. Brinu da sekira ne preseče nešto što će morati mesecima da se popravlja uz nesagledive posledice, samo zato što se vlastima žurilo da svetu dokažu svoju informatičku nezavisnost.

S druge strane, uspeh ovog eksperimenta otvorio bi novu epohu uređenja interneta, takoreći države bi dobile mogućnost da uvedu slavinu prema spoljnom svetu koju bi vlasti mogle da odvrću ili zavrću određujući šta može, a šta ne može da prođe. Nešto poput carine ili vize. Čak ni Kina, koja ima strogu kontrolu interneta, nema danas takav sistem, ali budite sigurni da pomno prati šta komšije rade. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Darinka Ciganka

Moja familija sa očeve strane bila je brojna i razuđena u nekoliko gradova. Sa nekim rođacima sam bio vrlo blizak, sa nekima mnogo manje, a neke gotovo da nisam ni poznavao. Prostor i vreme urede ljudski život, bez neke naše želje i upliva. Jednostavno tako bude. Međutim, oko naše porodice su postojale neke ličnosti sa kojima nismo bili ni u kakvom srodstvu, a bili smo jako bliski. Voleli se, pazili, grdili, svađali i pomagali, baš kao rod rođeni. Jedan od tih dragih likova mog ranog detinjstva bila je Darinka Ciganka.

Pod tim imenom poznavao ju je čitav grad. Uostalom, tako se i sama predstavljala: "Dobar dan, ja sam Darinka Ciganka!" A Darinka, u stvari, nije imala u sebi ni kap romske krvi. Bila je Totica. Kao mnoge njene sunarodnice, došla je sa severa, iz "preka", kako se onda govorilo, u bogatu, domaćinsku Šumadiju, čije su gradske dame vapile za kućnim pomoćnicama – služavkama, kako se to ružnije, ali tačnije, govorilo pre rata. Darinka je posao pronašla u našoj kući. Naša kuća je pre rata bila prostrana i imala dovoljno soba za sve potrebe. Te sobe su uglavnom bile maleni sobičci, takoreći ćelije, oskudnih dimenzija, u koje bi stali krevet, orman i jedna stolica. Tek ponegde su uspevali da uguraju i nekakav stočić. Kod nas je bilo sasvim suprotno. Dolaskom mlade gazdarice u kuću, tj. udajom moje majke za mog oca, napravljen je nov raspored namene prostorija, pa je na kraju, kad se videlo da pretiče jedna od najvećih soba u kući, određeno da tu bude devojačka soba. U nju se tridesetih godina uselila Darinka. Tada još uvek nije bila Ciganka.

"Bolesnica", foto: Helene Chatenay

Mnogo, mnogo godina kasnije, kad sam postao svestan i savestan omladinac u FNRJ, biću ponosan na činjenicu da je "izrabljivana klasa" kod moje porodice imala bar sobu veličine današnje luksuzne garsonjere. Naravno, tada u tu sobu nismo imali nikakvog pristupa ni mi, ni Darinka, jerbo ju je Stambena komisija nove, oslobodilačke vlasti proglasila za višak našeg stambenog prostora i u nju, zajedno sa polovinom kuće, uselila jednu porodicu. Darinka je od nove vlasti dobila jedan sobičak u centru grada, iza bioskopa, i žalila se kako od maja pa sve do pozne jeseni ne može dobro da spava zbog preglasnog tona filmskih projekcija.

Darinka je postala Ciganka, odnosno dobila je taj nadimak, udajom za Dušana, lepog, visokog potkivača i kočijaša u opštini. Dušan je bio Rom, vozio je fijaker predsednika opštine i starao se o vozilu i zaprezi. Bio je visok, crn kao afrička noć, nosio velike usukane brkove, šešir, uglancane čizme i imao tamnu, veoma zalizanu kosu. O uglancanosti Dušanovih čizama i zaglađenosti njegove kose ispričao je priču venčani kum Darinke i Dušana, doktor Kostić, lekarska legenda grada, koji čitavog života nije hteo da ode ni na kakvu specijalizaciju, već je ostao samo lekar opšte prakse. Ipak, bio je cenjen, poštovan i voljen isto kao i neki čuveni lekari specijalisti, pioniri medicinskih grana u našem gradu. Priča kaže da je doktor Kostić prvog Đurđevdana posle Darinkinog i Dušanovog venčanja bio pozvan kod mladenaca na ručak povodom krsne slave. Kumovsko mesto je bilo uvrh sofre a do njega je sedeo mladi domaćin. Kad je na sto izneseno jagnjeće pečenje, Dušan je rukom odabrao najlepše parče i stavio kumu u tanjir. Zamašćenu šaku je protrljao o onu drugu, zagladio kosu, a višak loja protrljao o visoke sare svojih čizama. A onda svakoj gošći ponaosob: pečenje u tanjir, ruka o ruku, po kosi i o sare čizama. Dušan je bio domaćin, starao se da ništa što je korisno ne propadne uzalud. Umro je u najboljim godinama, nesrećan što više nema konja ni fijakera, a bogami ni jagnjećeg pečenja za Đurđevdan, jer malecka penzija koju je dobio od novih vlasti nije dopuštala taj luksuz.

Ja se Darinke, moje najbolje drugarice iz ranog detinjstva, sećam kao već ostarele. Iako joj moja, oslobođenjem osiromašena porodica nije mogla obezbediti stalan posao, još uvek se imalo para da Darinka jednom-dvaput mesečno pomaže majci oko velikog spremanja onog što je preteklo od kuće, pranja posteljnog veša i drugih obimnijih kućevnih poslova. Zabavljale su me njene verbalne nespretnosti, kao na primer kad je carinu nazivala carevinom, jer "samo se caru plaća ni za šta". Jednom mi je zabrinuto kazala kako bi volela da otputuje u Sloveniju i da je uštedela nešto para za taj put, ali da ne veruje da će to moći da obavi jer "nema pasoš". Bio sam klinac i slatko se smejao što naša Darinka misli da joj treba pasoš za Sloveniju.

Danas smo Darinka i ja vršnjaci – imala je malo više godina od mene kad je preminula. Mislim da se danas Darinka, sa nekog oblaka iznad slovenačko-hrvatske granice, slatko smeje svakom slovenačkom pečatu udarenom u srpski pasoš, na jednom od pet graničnih prelaza. ¶

JOVAN KALE GLIGORIJEVIĆ

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

POTPUNO NOVI BMW SERIJE 3.

ULTIMATIVNI SPORTSKI SEDAN.

www.bmw.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec